Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
MICHAL BOBEK IŠVADA,
pateikta 2021 m. kovo 4 d.[1]

Sujungtos bylos C-357/19 ir C-547/19

Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Direcția Națională Anticorupție,
PM,
RO,
SP,
TQ
prieš
QN,
UR,
VS,
WT,
Autoritatea Națională pentru Turism,
Agenția Națională de Administrare Fiscală,
SC euro Box Promotion SRL (C-357/19)
ir
CY,
Asociația 'Forumul Judecătorilor din România'
prieš
Inspecția Judiciară,
Consiliul Superior al Magistraturii,
Înalta Curte de Casație și Justiție (C-547/19)

(*Înalta Curte de Casație și Justiție* (Aukštasis kasacinis ir teisingumo teismas, Rumunija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Sąjungos finansinių interesų apsauga – SESV 325 straipsnio 1 dalis – Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos konvencija – Baudžiamoji byla dėl korupcijos – Projektai, iš dalies finansuojami Europos fondų – Konstitucinio Teismo sprendimas dėl teisėjų kolegijų sudėties teisėtumo – Nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatytas teisėjų kolegijų sudarymas traukiant burtus – Specialusis skundas dėl galutinių teismo sprendimų – Teisė kreiptis į pagal įstatymą įsteigtą teismą – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio antra pastraipa – Teismų ir teisėjų

[1] Originalo kalba: anglų.

nepriklausomumas – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Sąjungos teisės viršenybė – Teisėjų drausmės bylos“

Turinys

I. Įžanga . . . 4

II. Teisinis pagrindas . . . 5

A. Sąjungos teisė . . . 5

B. Rumunijos teisė . . . 6

1. Rumunijos Konstitucija . . . 6

2. Įstatymas Nr. 303/2004 . . . 7

3. Įstatymas Nr. 304/2004 . . . 7

4. AKTT veiklos organizavimo ir administracinės veiklos . . . 8

5. Baudžiamojo proceso kodeksas . . . 9

6. Baudžiamasis kodeksas . . . 10

III. Faktinės aplinkybės, nacionalinis procesas ir pateikti klausimai . . . 11

A. Byla C-357/19 . . . 11

B. Byla C-547/19 . . . 12

C. Procesas Teisingumo Teisme . . . 14

IV. Analizė . . . 14

A. Pateiktų klausimų priimtinumas . . . 15

1. Byla C-357/19 . . . 15

a) Sąjungos kompetencijos stoka . . . 15

b) Pateiktų klausimų reikšmė pagrindinei bylai . . . 16

2. Byla C-547/19 . . . 18

a) Sąjungos kompetencijos stoka . . . 18

b) Pateikto klausimo svarba pagrindinei bylai . . . 19

B. Taikytina Sąjungos teisė . . . 19

1. ESS 2 straipsnis ir 19 straipsnio 1 dalis . . . 19

2. BPM sprendimas (ir Chartija) . . . 21

3. SESV 325 straipsnio 1 dalis, FIA konvencija (ir Chartija) . . . 23

a) 325 straipsnio 1 dalis ir PVM . . . 23

b) SESV 325 straipsnio 1 dalis, FIA konvencija ir korupcija, susijusi su Sąjungos lėšomis . . . 23

c) Ar SESV 325 straipsnio 1 dalis taip pat apima kėsinimąsi? . . . 25

d) Ar SESV 325 straipsnio 1 dalies taikymo sritis priklauso nuo bylos baigties? . . . 26

4. Tarpinė išvada . . . 27

C. Vertinimas . . . 27

1. Nacionalinis teisinis kontekstas . . . 28

2. Teisė kreiptis į pagal įstatymą įsteigtą teismą . . . 30

a) Sąjungos teisės standartas . . . 31

b) Analizė . . . 33

c) Tarpinė išvada . . . 35

3. Sąjungos finansinių interesų apsauga . . . 35

1) Sąjungos teisės aktai . . . 36

2) Šalių pozicija . . . 37

3) Analizė . . . 37

i) Taikytinas kriterijus? . . . 37

ii) Taikymas šiai bylai . . . 41

iii) Tarpinė išvada . . . 42

4. Teismų ir teisėjų nepriklausomumo principas . . . 43

1) Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškeltos problemos . . . 43

2) Sąjungos teisės aktai . . . 45

3) Analizė . . . 46

i) Konstitucinio Teismo sudėtis ir statusas 46

ii) Konstitucinio Teismo įgaliojimai ir praktika 48

iii) „Res judicata“ principas 48

iv) Išlyga 49

v) Tarpinė išvada 49

5. Viršenybės principas 50

V. Išvada 53

I. Įžanga

1. 2019 m. įvairūs Rumunijos teismai Teisingumo Teismui pateikė nemažai prašymų priimti prejudicinį sprendimą dėl teismų nepriklausomumo, teisinės valstybės principo ir kovos su korupcija. Pirmoji bylų grupė buvo susijusi su įvairiais teismus reglamentuojančių nacionalinės teisės aktų pakeitimais, kurių dauguma buvo padaryta priimant nepaprastuosius potvarkius [2].

2. Šios sujungtos bylos yra „vedamosios“ bylos iš antrosios grupės [3]. Pagrindinė antrosios bylų grupės tema gerokai skiriasi nuo pirmosios bylų grupės temos: ar *Curtea Constituțională a României* (Konstitucinis Teismas, Rumunija; toliau – Konstitucinis Teismas) sprendimais gali būti pažeidžiami teismų ir teisėjų nepriklausomumo ir teisinės valstybės principai, taip pat Sąjungos finansinių interesų apsaugos principas?

3. Šios dvi sujungtos bylos konkrečiai susijusios su Konstitucinio Teismo sprendimu, kuriame iš esmės konstatuota, kad kai kurios nacionalinio aukščiausiojo teismo *Înalta Curte de Casație și Justiție* (Aukštasis kasacinis ir teisingumo teismas, Rumunija, toliau – AKTT) kolegijos buvo sudarytos netinkamai. Dėl tokio sprendimo kai kurios suinteresuotosios šalys įgijo galimybę paduoti specialiuosius skundus, kuriuose buvo iškelti potencialūs klausimai, susiję ne tik su Sąjungos finansinių interesų apsauga pagal SESV 325 straipsnio 1 dalį, bet ir su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnio antroje pastraipoje įtvirtintos sąvokos „pagal įstatymą įsteigtas <…> teismas“ išaiškinimu. Galiausiai visa tai patenka į nacionalinę institucinę aplinką, kurioje Konstitucinio Teismo sprendimų nesilaikymas yra drausminis nusižengimas.

[2] Žr. mano 2020 m. rugsėjo 23 d. išvadą byloje *Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ ir kt.* (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19 ir C-355/19, EU:C:2020:746), kurią sutrumpintai vadinsiu išvada byloje *AFJR*, taip pat mano tą pačią dieną pateiktą išvadą byloje *Statul Român – Ministerul Finanțelor Publice* (C-397/19, EU:C:2020:747).

[3] Taip pat žr. mano išvadas, kurias šiandien lygiagrečiai teikiu byloje *DNA- Serviciul Teritorial Oradea* (C-379/19) ir sujungtose bylose *FQ ir kt.* (C-811/19 ir C-840/19).

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

4. Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, parengtos vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu (toliau – FIA konvencija)[4], 1 straipsnyje nurodyta:

„Šioje Konvencijoje Europos Bendrijų finansiniams interesams kenkiantis sukčiavimas – tai:

a) išlaidų srityje – bet koks tyčinis veikimas ar neveikimas, susijęs su:

– suklastotų, neteisingų ar neišsamių pareiškimų ar dokumentų naudojimu ar pateikimu, kurio padariniai yra Europos Bendrijų bendrojo biudžeto arba Europos Bendrijų valdomų ar jų vardu valdomų biudžetų lėšų pasisavinimas ar neteisėtas užlaikymas;

– tuos pačius padarinius sukeliančiu informacijos neatskleidimu pažeidžiant konkretų įsipareigojimą;

– netinkamu tokių lėšų naudojimu ne tiems tikslams, kuriems jos buvo iš pradžių skirtos;

<…>

2. Atsižvelgdama į 2 straipsnio 2 dalį, kiekviena valstybė narė imasi būtinų ir tinkamų priemonių šio straipsnio 1 dalį perkelti į savo nacionalinę baudžiamąją teisę taip, kad ten apibūdintos veikos būtų laikomos nusikaltimais.

3. Atsižvelgdama į 2 straipsnio 2 dalį, kiekviena valstybė narė taip pat imasi būtinų priemonių siekdama užtikrinti, kad tyčinis suklastotų, neteisingų ar neišsamių pareiškimų ar dokumentų rengimas ar pateikimas, sukeliantis šio straipsnio 1 dalyje apibūdintus padarinius, būtų laikomas nusikaltimu, jei jis dar nėra baudžiamas kaip pagrindinis nusikaltimas arba dalyvavimas sukčiavime, jo kurstymas ar pasikėsinimas sukčiauti, kaip apibrėžta šio straipsnio 1 dalyje.

4. Šio straipsnio 1 ir 3 dalyse nurodytas tyčinis veikimo ar neveikimo pobūdis gali būti numanomas pagal objektyvias faktines aplinkybes.“

5. FIA konvencijos 2 straipsnyje nurodyta:

„1. Kiekviena valstybė narė imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad už 1 straipsnyje nurodytą veiką ir dalyvavimą 1 straipsnio 1 dalyje nurodytoje veikoje, jos kurstymą ar kėsinimąsi ją padaryti būtų baudžiama veiksmingomis, proporcingomis ir atgrasančiomis baudžiamosiomis sankcijomis, įskaitant bent stambaus sukčiavimo atvejais laisvės atėmimą apimančias bausmes, dėl kurių gali būti taikoma ekstradicija, suprantant, kad stambiu sukčiavimu yra laikomas toks sukčiavimas, kuris yra susijęs su tam tikra mažiausia suma, kurią turi nustatyti kiekviena valstybė narė. Ši mažiausia suma negali būti nustatyta didesnė kaip 50 000 ekiu.

<…>“

[4] OL C 316, 1995, p. 49; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 1 t., p. 9.

B. Rumunijos teisė

1. Rumunijos Konstitucija

6. Rumunijos Konstitucijoje, iš dalies pakeistoje ir papildytoje Įstatymu Nr. 429/2003, yra tokios nuostatos:

„142 straipsnis – Struktūra

1. [Konstitucinis Teismas] užtikrina Konstitucijos viršenybę.

2. [Konstitucinį Teismą] sudaro devyni teisėjai, skiriami devynerių metų kadencijai, kuri negali būti pratęsiama ar atnaujinama.

3. Tris teisėjus skiria *Camera Deputaților* (Deputatų Rūmai), dar tris – *Senat* (Senatas), o likusius tris – Rumunijos Prezidentas.

<…>

143 straipsnis – Skyrimo sąlygos

[Konstitucinio Teismo] teisėjai turi būti aukštos teisinės kvalifikacijos, aukšto lygio profesinės kompetencijos ir turėti bent 18 metų teisinio darbo ar darbo aukštąjį teisinį išsilavinimą suteikiančioje įstaigoje patirtį.

<…>

145 straipsnis – Nepriklausomumas ir nepašalinamumas

[Konstitucinio Teismo] teisėjai eidami pareigas yra nepriklausomi ir per savo kadenciją negali būti pašalinti iš pareigų.

146 straipsnis – Pareigos

[Konstitucinis Teismas] turi toliau išvardytas pareigas:

<…>

e) Rumunijos Respublikos prezidento, vieno iš dviejų Rumunijos Parlamento rūmų pirmininko, Ministro Pirmininko arba *Consiliul Superior al Magistraturii* [(Aukštesnioji magistratų taryba, toliau – AMT)] pirmininko prašymu spręsti konstitucinio pobūdžio teisinius konfliktus tarp viešosios valdžios institucijų;

<…>

147 straipsnis – [Konstitucinio Teismo] sprendimai

1. Šiuo metu galiojančių įstatymų ir potvarkių, taip pat reglamentų nuostatos, kurios pripažįstamos prieštaraujančiomis Konstitucijai, netenka teisinės galios praėjus 45 dienoms nuo [Konstitucinio Teismo] sprendimo paskelbimo dienos, jei per tą laiką atitinkamai Parlamentas

arba Vyriausybė nesuderina antikonstitucinių nuostatų su Konstitucijos nuostatomis. Per šį laikotarpį nuostatų, kurios pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai, galiojimas pagal teisės aktus sustabdomas.

2. Jeigu įstatymas pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai prieš jo paskelbimą, Parlamentas privalo peržiūrėti atitinkamas tokio įstatymo nuostatas, kad suderintų jas su [Konstitucinio Teismo] sprendimu.

<…>

4. [Konstitucinio Teismo) sprendimai skelbiami *Monitorul Oficial al României* [(Rumunijos oficialusis leidinys)]. Nuo paskelbimo dienos šie sprendimai yra visuotinai privalomi ir sukelia teisines pasekmes tik į ateitį."

2. Įstatymas Nr. 303/2004

7. Pagal *Legea nr.303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor* (Įstatymas Nr. 303/2004 dėl teisėjų ir prokurorų statuso, toliau – Įstatymas Nr. 303/2004)[5] 99 straipsnio ș punktą Konstitucinio Teismo sprendimų nevykdymas <…> laikomas drausminiu nusižengimu.

3. Įstatymas Nr. 304/2004

8. AKTT kolegijų sudėtis reglamentuojama *Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară* (Įstatymas Nr. 304/2004 dėl teismų sistemos organizavimo, toliau – Įstatymas Nr. 304/2004)[6] 32 ir 33 straipsniais. Šios nuostatos buvo iš dalies pakeistos 2010, 2013 ir 2018 metais.

9. Įstatymo Nr. 304/2004 32 straipsnis, iš dalies pakeistas *Legea nr. 207/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară* (Įstatymas Nr. 207/2018, kuriuo iš dalies keičiamas ir papildomas Įstatymas Nr. 304/2004)[7], suformuluotas taip:

„1. Kiekvienų metų pradžioje [AKTT] valdančioji taryba pirmininko arba jo pavaduotojų siūlymu tvirtina iš penkių teisėjų sudarytų kolegijų skaičių ir sudėtį.

2. Baudžiamosiose bylose penkių teisėjų kolegijas sudaro [AKTT] Baudžiamųjų bylų kolegijos nariai.

3. Ne baudžiamosiose bylose penkių teisėjų kolegijas sudaro specializuoti teisėjai, atsižvelgiant į bylos pobūdį.

4. Šiose kolegijose posėdžiaujančius teisėjus viešame teismo posėdyje traukiant burtus atrenka pirmininkas, o jo nesant – vienas iš dviejų [AKTT] pirmininko pavaduotojų. Bylas nagrinėjančių kolegijų nariai gali būti keičiami tik išimtiniais atvejais, atsižvelgiant į objektyvius kriterijus, nustatytus *Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție* [(AKTT) veiklos organizavimo ir administravimo reglamentas)].

5 2005 m. rugsėjo 13 d. *Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 826.

6 2005 m. rugsėjo 13 d. *Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 827.

7 2018 m. liepos 20 d. *Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 636.

5. Penkių teisėjų kolegijoms pirmininkauja [AKTT] pirmininkas, vienas iš dviejų pirmininko pavaduotojų arba kolegijų pirmininkai, jeigu jie pagal šio straipsnio 4 dalį paskirti į atitinkamą kolegiją.

6. Jeigu nė vienas iš pirmiau išvardytų asmenų nėra paskirtas į penkių teisėjų kolegiją, kiekvienas teisėjas pirmininkauja kolegijai rotacijos tvarka pagal teisėjo darbo teisme stažą.

7. Penkių teisėjų kolegijos jurisdikcijai priskirtos bylos paskirstomos atsitiktine tvarka, naudojant kompiuterizuotą sistemą.“

4. AKTT veiklos organizavimo ir administracinės veiklos

10. *Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a ÎCCJ* (AKTT veiklos organizavimo ir administravimo reglamentas, toliau – AKTT reglamentas)[8] buvo priimtas remiantis Įstatymu Nr. 304/2004. Jis buvo iš dalies pakeistas ir papildytas 2010 m. lapkričio 25 d. AKTT sprendimu Nr. 24 (toliau – Sprendimas Nr. 24/2010)[9] ir 2014 m. sausio 28 d. AKTT sprendimu Nr. 3 (toliau – Sprendimas Nr. 3/2014)[10].

11. Po Sprendimu Nr. 3/2014 padarytų pakeitimų AKTT reglamento 28 ir 29 straipsniai buvo suformuluoti taip:

„28 straipsnis

1. [AKTT] veikia penkių teisėjų kolegijos, turinčios jurisdikciją nagrinėti įstatyme numatytas bylas.

2. Kiekvienų metų pradžioje baudžiamosioms byloms nagrinėti sudaromos penkių teisėjų kolegijos, kurias sudaro tik Baudžiamųjų bylų kolegijos nariai, o ne baudžiamosioms byloms nagrinėti sudaromos dvi penkių teisėjų kolegijos, kurias sudaro Pirmosios civilinių bylų kolegijos, Antrosios civilinių bylų kolegijos ir Administracinių ir mokesčių bylų kolegijos nariai.

3. Baudžiamąsias bylas nagrinėjančių penkių teisėjų kolegijų skaičių kasmet tvirtina valdančioji taryba, gavusi Baudžiamųjų bylų kolegijos pirmininko siūlymą.

4. Penkių teisėjų kolegijoms atitinkamais atvejais pirmininkauja kolegijos pirmininkas, jo pavaduotojai, Baudžiamųjų bylų kolegijos pirmininkas arba vyriausias pagal amžių kolegijos narys.

29 straipsnis

1. Siekdamas sudaryti penkių teisėjų kolegijas baudžiamosioms byloms nagrinėti, [AKTT] pirmininkas arba jo nesant – vienas iš pirmininko pavaduotojų kasmet, traukdamas burtus, viešame posėdyje į kiekvieną kolegiją atrenka keturis arba atitinkamais atvejais – penkis teisėjus iš [AKTT] Baudžiamųjų bylų kolegijos.

8 2005 m. lapkričio 30 d. *Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 1076.

9 2010 m. gruodžio 8 d. *Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 819.

10 2014 m. sausio 30 d. *Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 75.

2. Siekdamas sudaryti dvi penkių teisėjų kolegijas ne baudžiamosioms byloms nagrinėti, [AKTT] pirmininkas arba jo nesant – vienas iš pirmininko pavaduotojų šio straipsnio 1 dalyje nustatytomis sąlygomis paskiria teisėjus šių kolegijų nariais.

3. [AKTT] valdančioji taryba kasmet nustato, ar kolegijose yra tinkamai atstovaujama joms esant tokios sudėties, kaip nurodyta šio straipsnio 2 dalyje, ir tvirtina penkių teisėjų kolegijų sudėtį; jeigu tai yra baudžiamąsias bylas nagrinėjanti penkių teisėjų kolegija, tai daroma gavus Baudžiamųjų bylų kolegijos pirmininko siūlymą.

4. Praėjusiais metais atrinkti teisėjai kitais metais traukiant burtus nedalyvauja.

5. Šio straipsnio 1–3 dalyse nustatytomis sąlygomis į kiekvieną kolegiją atrenkami keturi arba atitinkamais atvejais – penki pakaitiniai teisėjai.“

5. Baudžiamojo proceso kodeksas

12. *Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală* (Įstatymas Nr. 135/2010, kuriuo nustatomas Baudžiamojo proceso kodeksas)[11], iš dalies pakeisto *Legea nr. 255/2013* ir *Ordonanța de urgență a Guvernului României nr. 18/2016* (Dekretas įstatymas Nr. 18/2016, toliau – Baudžiamojo proceso kodeksas), 426 straipsnio pirmoje pastraipoje nurodyta:

„Toliau nurodytais atvejais gali būti paduotas specialusis skundas dėl baudžiamosiose bylose priimtų galutinių nuosprendžių panaikinimo:

<…>

d) jeigu apeliacinio teismo sudėtis neatitinka teisės aktų arba yra nesuderinamumas.“

13. Pagal Baudžiamojo proceso kodekso 428 straipsnio 1 dalį „specialusis skundas dėl panaikinimo, grindžiamas 426 straipsnio a ir c–h punktuose nurodytais motyvais, gali būti paduotas per 30 dienų nuo pranešimo apie apeliacinio teismo sprendimą dienos“.

14. Pagal Baudžiamojo proceso kodekso 432 straipsnio 1 dalį: „jeigu teismo posėdyje, kuriame gali būti priimtas sprendimas dėl specialiojo skundo dėl panaikinimo, teismas, išklausęs šalis ir generalinio prokuroro nuomonę, pripažįsta skundą pagrįstu, jis nusprendžia panaikinti sprendimą, kurį prašoma panaikinti, ir perduoda bylą sprendimui arba sprendimui apeliacinėje byloje priimti iš karto arba, kai to reikia, nustatydamas terminą“.

[11] 2010 m. liepos 15 d. *Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 486.

6. Baudžiamasis kodeksas

15. 2009 m. liepos 17 d. *Legea nr. 286/2009 privind Codul penal* (Įstatymas Nr. 286/2009 dėl Baudžiamojo kodekso)[12] su paskesniais pakeitimais ir papildymais (toliau – Baudžiamasis kodeksas) 154 straipsnyje nurodyta:

„1. Baudžiamosios atsakomybės senaties terminai yra tokie:

a) 15 metų, jeigu už padarytą nusikaltimą pagal teisės aktus baudžiama laisvės atėmimu iki gyvos galvos arba didesne nei 20 metų laisvės atėmimo bausme;

b) 10 metų, jeigu už padarytą nusikaltimą pagal teisės aktus baudžiama ne mažesne nei 10 metų laisvės atėmimo bausme ir ne didesne nei 20 metų laisvės atėmimo bausme;

c) 8 metai, jeigu už padarytą nusikaltimą pagal teisės aktus baudžiama ne mažesne nei 5 metų laisvės atėmimo bausme ir ne didesne nei 10 metų laisvės atėmimo bausme;

d) 5 metai, jeigu už padarytą nusikaltimą pagal teisės aktus baudžiama ne mažesne nei 1 metų laisvės atėmimo bausme ir ne didesne nei 5 metų laisvės atėmimo bausme;

e) 3 metai, jeigu už padarytą nusikaltimą pagal teisės aktus baudžiama mažesne nei 1 metų laisvės atėmimo bausme arba bauda.

2. Šiame straipsnyje nustatyti senaties terminai pradedami skaičiuoti nuo nusikaltimo padarymo dienos. Senaties terminas pradedamas skaičiuoti: jeigu tai yra trunkamoji nusikalstama veika – nuo veiksmų ar neveikimo nutraukimo dienos; jeigu tai yra tęstinė nusikalstama veika – nuo paskutinio veiksmo arba neveikimo dienos; o jeigu tai yra kartotinės nusikalstamos veikos – nuo paskutinio veiksmo padarymo dienos.

3. Jeigu tai yra laipsniškas nusikaltimas, baudžiamosios atsakomybės senaties terminas skaičiuojamas nuo veiksmo ar neveikimo dienos ir pagal galutinį rezultatą atitinkančią sankciją.

<…>“

16. Senaties terminų nutraukimo priežastys ir pasekmės reglamentuojamos Baudžiamojo kodekso 155 straipsnyje:

„1. Užbaigus bet kurį procedūrinį veiksmą byloje baudžiamosios atsakomybės senaties eiga nutrūksta.

2. Po kiekvieno senaties eigos nutraukimo senaties terminas pradedamas skaičiuoti iš naujo.

3. Senaties eigos nutraukimu galima remtis prieš visus nusikaltimo dalyvius, net jei veiksmas, dėl kurio senaties eiga nutrūksta, susijęs tik su kai kuriais iš šių dalyvių.

4. Jeigu 154 straipsnyje nustatyti senaties terminai ir vėl praleidžiami, jie laikomi pasibaigusiais, nepaisant to, kiek kartų buvo nutrūkusi jų eiga.

[12] 2009 m. liepos 24 d. *Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 510.

5. Jeigu prašymas atnaujinti baudžiamąją bylą iš esmės patenkinamas, pradedamas skaičiuoti naujas baudžiamosios atsakomybės senaties terminas.“

III. Faktinės aplinkybės, nacionalinis procesas ir pateikti klausimai

A. Byla C-357/19

17. Ši pagrindinė byla susijusi su specialiaisiais skundais, kuriuos dėl 2018 m. birželio 5 d. galutinio nuosprendžio padavė *Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Direcția Națională Anticorupție* (prokuratūra prie AKTT – Nacionalinis antikorupcijos direktoratas, toliau – prokuroras) ir keturi apeliantai toje byloje.

18. Minėtu nuosprendžiu, kurį priėmė AKTT penkių teisėjų kolegija, apeliantai buvo nuteisti už korupcinius nusikaltimus, piktnaudžiavimą tarnyba ir mokesčių vengimą. Jame penkių teisėjų kolegija išnagrinėjo apeliacinį skundą dėl 2017 m. kovo 28 d. AKTT Baudžiamųjų bylų kolegijos nuosprendžio. Penkių teisėjų kolegiją sudarė AKTT Baudžiamųjų bylų kolegijos pirmininkas ir dar keturi teisėjai, atrinkti traukiant burtus pagal AKTT reglamentą.

19. Dėl *korupcinių* nusikaltimų buvo konstatuota, kad 2010–2012 m. pirmoji apeliantė, kuri tuo metu ėjo ministrės pareigas, koordinavo schemą, pagal ją ji ir keli su ja artimai susiję asmenys gavo pinigų sumas iš tam tikrų komercinių bendrovių atstovų už tai, kad užtikrintų, kad šioms bendrovėms būtų laiku apmokėta už darbus, atliktus pagal programas, finansuojamas iš ministerijos biudžeto tokiomis aplinkybėmis, kai biudžetas buvo gerokai sumažintas ir mokėjimas už darbus smarkiai vėlavo. Šioje schemoje taip pat dalyvavo antrasis apeliantas (tuo metu – ministrės asmeninis padėjėjas), ketvirtasis apeliantas (tuo metu – ministerijos nuolatinis sekretorius) ir kiti asmenys (ministrės asmeninis patarėjas ir nacionalinės investavimo institucijos vadovas).

20. Dėl *piktnaudžiavimo tarnyba* buvo konstatuota, kad 2011 m. pirmoji apeliantė, būdama ministre, paskatino Regioninės plėtros ir turizmo ministeriją sudaryti paslaugų sutartį su ketvirtojo apelianto vadovaujama bendrove *SC Europlus Computers SRL*. Sutartis buvo susijusi su paslaugų teikimu siekiant reklamuoti Rumuniją renginiuose, vykusiuose per Rumunijos bokso federacijos surengtą tarptautinį profesionalaus bokso turnyrą. Reklamos paslaugų sutarčiai sudaryti iš valstybės biudžeto buvo skirta 8 116 800 Rumunijos lėjų (RON), už jas surengtas komercinis renginys, kurio visos pajamos atiteko organizatoriams.

21. Vėliau buvo konstatuota, kad viešosios lėšos buvo panaudotos neteisėtais tikslais ir kad sutartis sudaryta pažeidžiant viešuosius pirkimus reglamentuojančius teisės aktus. Įsigytos paslaugos nebuvo priskirtos prie reikalavimus atitinkančių išlaidų kategorijos, kad jas būtų galima įtraukti į Sąjungos finansuojamas programas įgyvendinant „Rumunijos turizmo prekių ženklo skatinimo projektą“ pagal 2007–2013 m. regioninės veiklos programą. Dėl tokių aplinkybių Europos lėšų administravimo institucija atsisakė apmokėti prašomas sumas. Todėl visos sumos, kurios turėjo būti kompensuotos panaudojant Europos lėšas, buvo apmokėtos iš valstybės biudžeto. Regioninės plėtros ir turizmo ministerija patyrė 8 116 800 RON nuostolių.

22. Kalbant apie *mokestinį sukčiavimą*, pažymėtina, jog buvo konstatuota, kad, siekiant sumažinti į valstybės biudžetą mokėtiną mokesčių, susijusių su iš minėtų renginių gautomis pajamomis, sumą, ketvirtasis apeliantas įtraukė į *SC Europlus Computers* dokumentus priedangos įmonių

išduotus dokumentus, kuriuose buvo patvirtintos fiktyvios išlaidos, tariamai patirtos apmokant už reklamos ir konsultavimo paslaugas. Dėl to buvo patirta 646 838 RON (įskaitant 388 103 RON pridėtinės vertės mokesčio (PVM)) ir 90 669 RON (įskaitant 54 402 RON PVM) žala.

23. Po to, kai 2018 m. birželio 5 d. AKTT (apeliacine tvarka priimtas penkių teisėjų kolegijos) sprendimas tapo galutinis, Konstitucinis Teismas priėmė 2018 m. lapkričio 7 d. Sprendimą Nr. 685/2018 (toliau – Sprendimas Nr. 685/2018). Šiuo sprendimu Rumunijos vyriausybės Ministro Pirmininko pareikštas ieškinys pripažintas pagrįstu. Jame konstatuota, kad dėl AKTT valdančiosios tarybos priimtų sprendimų, pagal kuriuos traukiant burtus buvo atrinkti tik keturi iš penkių teisėjų kolegijos narių, tarp Parlamento ir AKTT kilo konstitucinio pobūdžio teisinis konfliktas. Buvo pripažinta, kad tai prieštarauja Įstatymo Nr. 304/2004 32 straipsnio nuostatoms. Todėl nuo 2014 m. vasario 1 d. sudarytos penkių teisėjų kolegijos buvo pripažintos kaip sudarytos neteisėtai. Konstitucinis Teismas įpareigojo AKTT kuo skubiau atrinkti visus penkių teisėjų kolegijų narius traukiant burtus. Jis taip pat konstatavo, kad Sprendimas Nr. 685/2018 taikytinas užbaigtoms byloms, jeigu šalims dar nepasibaigė specialiojo skundo padavimo terminai.

24. Apeliantai ir prokuroras padavė specialųjį skundą dėl panaikinimo pagal Konstitucinio Teismo sprendimą Nr. 685/2018, prašydami panaikinti 2018 m. birželio 5 d. sprendimą ir iš naujo peržiūrėti jų apeliacinius skundus. Šioje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo prašoma priimti sprendimą dėl abiejų šalių pateiktų motyvų esmės. Jis gali atmesti specialųjį skundą ir taip pripažinti skundžiamą sprendimą pagrįstu arba patenkinti skundą ir taip panaikinti nuosprendį apeliantams bei iš naujo peržiūrėti apeliacinius skundus.

25. Tokiomis aplinkybėmis *Înalta Curte de Casație și Justiție* (Aukštasis kasacinis ir teisingumo teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:

„1. Ar [ESS] 19 straipsnio 1 dalis, [SESV] 325 straipsnio 1 dalis, [FIA konvencijos] 1 straipsnio 1 dalies a ir b punktai bei 2 straipsnio 1 dalis ir teisinio saugumo principas turi būti aiškinami taip, kad jiems prieštarauja išorės teisminės institucijos, t. y. [Konstitucinio Teismo], sprendimo dėl teisėjų kolegijos sudėties teisėtumo priėmimas, dėl kurio sudaromos sąlygos pateikti specialiuosius skundus dėl atitinkamu laikotarpiu priimtų įsiteisėjusių nuosprendžių?

2. Ar [Chartijos] 47 straipsnio antra pastraipa turi būti aiškinama taip, kad jai prieštarauja pagal vidaus teisę privaloma išorės teisminės institucijos išvada dėl teisėjų kolegijos, kuriai priklauso vadovaujančias pareigas einantis teisėjas, paskirtas ne atsitiktine tvarka, o vadovaujantis skaidriomis, žinomomis ir šalių neginčytomis taisyklėmis, taikomomis visoms šios kolegijos nagrinėjamoms byloms, nepriklausomumo ir nešališkumo stokos?

3. Ar Sąjungos teisės viršenybė turi būti aiškinama taip, kad nacionalinis teismas gali netaikyti byloje dėl konstitucinio ginčo priimto Konstitucinio Teismo sprendimo, kuris yra privalomas pagal nacionalinę teisę?“

B. Byla C-547/19

26. 2018 m. balandžio 2 d. sprendimu AMT drausmės bylų kolegija pripažino pagrįstu *Inspecția Judiciară* (Teismų inspekcija, Rumunija) skundą dėl apeliantės, *Curtea de Apel București* (Apeliacinis teismas, Bukarešto, Rumunija) teisėjos. *Inspecția Judiciară* skyrė jai drausminę nuobaudą pašalinti iš teisėjos pareigų pagal Įstatymo Nr. 303/2004 100 straipsnio e punktą. Ta

kolegija konstatavo, kad teisėja šiurkščiai pažeidė nuostatas, susijusias su atsitiktiniu bylų paskirstymu. Todėl apeliantė padarė Įstatymo Nr. 303/2004 99 straipsnio o punkte nurodytą drausminį nusižengimą.

27. Apeliantė apskundė 2018 m. balandžio 2 d. Sprendimą AKTT. Dar vieną apeliacinį skundą dėl procedūrinės nutarties, kuria nebuvo leista įstoti į AMT drausmės bylų kolegijos nagrinėjamą pirminę bylą, padavė *Asociația Forumul Judecătorilor din România* (asociacija „Teisėjų forumas“, Rumunija). Abu apeliaciniai skundai buvo paskirti nagrinėti penkių teisėjų kolegijai „Civil 2“, kuri buvo sudaryta 2017 m. spalio 30 d. traukiant burtus ir kurios sudėtis buvo patvirtinta 2017 m. lapkričio 2 d. AKTT valdančiosios tarybos sprendimu Nr. 68. 2018 m. spalio 22 d. posėdyje abi apeliacinės bylos buvo sujungtos.

28. 2018 m. lapkričio 7 d. Konstitucinis Teismas priėmė Sprendimą Nr. 685/2018 [13].

29. 2018 m. lapkričio 8 d. AKTT valdančioji taryba priėmė Sprendimą Nr. 137/2018. 2018 m. lapkričio 9 d., remiantis šiuo sprendimu, visi 2018 m. sudarytų penkių teisėjų kolegijų nariai buvo atrinkti traukiant burtus.

30. 2018 m. lapkričio 29 d. paskelbtas Konstitucinio Teismo sprendimas Nr. 685/2018. Po jo paskelbimo AMT teisėjų kolegija priėmė 2018 m. gruodžio 5 d. Sprendimą Nr. 1367, jame išdėstė taisykles, skirtas „užtikrinti [Sprendime Nr. 685/2018] nustatytų reikalavimų vykdym[ui]“ (toliau – Sprendimas Nr. 1367/2018).

31. Siekdama įvykdyti pastarąjį sprendimą šią bylą nagrinėjanti kolegija, būdama Sprendimu Nr. 137/2018 patvirtintos sudėties, 2018 m. gruodžio 10 d. nutarė išbraukti bylą iš registro, kad ji būtų atsitiktine tvarka paskirta kolegijai, sudarytai traukiant burtus, laikantis AMT teisėjų kolegijos Sprendime Nr. 1367/2018 patvirtintų taisyklių.

32. 2018 m. gruodžio 13 d. AKTT būstinėje buvo traukiami burtai siekiant atrinkti narius į 2018 m. penkių teisėjų kolegijas. Šios bylos medžiaga buvo atsitiktine tvarka paskirta penkių teisėjų kolegijai „Civil 3 – 2018“. Būtent ši kolegija ir pateikė šioje byloje nagrinėjamą prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

33. 2018 m. gruodžio 19 d. AMT teisėjų kolegijos sprendime Nr. 1535 (Sprendimas Nr. 1535/2018) buvo konstatuota, kad bylas, paskirtas 2018 metams sudarytoms penkių teisėjų kolegijoms, po 2019 m. sausio 1 d. toliau nagrinės šios kolegijos, net jei tose bylose nebuvo imtasi jokių procesinių veiksmų.

34. Atsižvelgdama į šiuos įvykius apeliantė, be kita ko, pateikė neteisėtumu grindžiamą prieštaravimą dėl jos bylą nagrinėjančios kolegijos sudėties ir AMT valdančiosios tarybos sprendimų Nr. 1367/2018 bei Nr. 1535/2018, taip pat vėlesnių AKTT valdančiosios tarybos sprendimų neteisėtumu grindžiamą prieštaravimą [14]. Apeliantė teigia, kad Konstituciniam Teismui ir AMT įsikišus į AKTT veiklą pažeistas bylą nagrinėjančios kolegijos tęstinumo principas. Jei ne šis įsikišimas, byla būtų tinkamai paskirta vienai iš penkių teisėjų kolegijų, sudarytų 2019 metams pagal Įstatymo Nr. 304/2004 32 straipsnį. Apeliantės teigimu, jeigu teisėjų kolegija tęsia veiklą ilgiau, nei nustatyta teisės aktais, pažeidžiama Europos žmogaus teisių konvencijos (EŽTK) 6 straipsnio 1 dalis ir Chartijos 47 straipsnis, o tai turi poveikį

[13] Žr. šios išvados 23 punktą.

[14] Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodomi sprendimai Nr. 157/2018, Nr. 153/2018 ir Nr. 2/2019. Vis dėlto nepateikiama jokios informacijos apie šių sprendimų turinį ar jų reikšmę pagrindinei bylai.

ESS 2 straipsniui. Įpareigodama AKTT elgtis tam tikru būdu AMT, kaip administracinė institucija, pažeidė teisinės valstybės principus, sukeldama grėsmę nepriklausomumui ir nešališkumui vykdant teisingumą, kurio visada privalo laikytis pagal įstatymą įsteigtas teismas.

35. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškina, kad, nors Konstitucinio Teismo sprendimas Nr. 685/2018 iš esmės neturi poveikio ne baudžiamųjų bylų kolegijų sudėčiai, vis dėlto jis turi netiesioginį poveikį šiai bylai. Taip yra todėl, kad siekdama taikyti minėtą sprendimą AMT priėmė įvairius administracinius aktus, kuriais primetė AKTT kitokį nuostatų, susijusių su penkių teisėjų kolegijų sudėties metiniu pobūdžiu, aiškinimą.

36. Tokiomis aplinkybėmis *Înalta Curte de Casație și Justiție* (Aukštasis kasacinis ir teisingumo teismas, Rumunija) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokį prejudicinį klausimą:

„Ar [ESS] 2 straipsnis, [ESS] 19 straipsnio 1 dalis ir [Chartijos] 47 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad jais draudžiama Konstituciniam Teismui (institucijai, kuri pagal nacionalinę teisę nėra teisminė institucija) imtis veiksmų dėl to, kaip Aukščiausiasis Teismas išaiškino ir pritaikė žemesnės nei Konstitucija teisinės galios teisės aktus, reglamentuojančius teismo kolegijų sudarymą?“

C. Procesas Teisingumo Teisme

37. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas byloje C-357/19 prašė taikyti pagreitintą procedūrą pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 105 straipsnio 1 dalį. Teisingumo Teismo pirmininkas 2019 m. gegužės 23 d. atsisakė tenkinti šį prašymą. 2019 m. lapkričio 28 d. sprendimu pagal Procedūros reglamento 53 straipsnio 3 dalį šiai bylai, taip pat bylai C-547/19 nuspręsta suteikti pirmenybę.

38. 2020 m. vasario 20 d. Teisingumo Teismo pirmininko sprendimu bylos C-357/19 ir C-547/19 buvo sujungtos, kad būtų bendrai vykdoma žodinė proceso dalis ir priimtas sprendimas.

39. Rašytines pastabas byloje C-357/19 pateikė pirmoji apeliantė, antrasis ir ketvirtasis apeliantai, prokuroras, Lenkijos ir Rumunijos vyriausybės, taip pat Europos Komisija.

40. Byloje C-547/19 rašytines pastabas pateikė apeliantė, asociacija „Teisėjų forumas“, AMT, Teismų inspekcija, Rumunijos vyriausybė ir Komisija.

41. Pirmoji apeliantė byloje C-357/19, antrasis apeliantas byloje C-357/19, apeliantė byloje C-547/19, asociacija „Teisėjų forumas“, prokuroras, Rumunijos vyriausybė, taip pat Komisija raštu atsakė į Teisingumo Teismo pateiktus klausimus.

IV. Analizė

42. Šios išvados struktūra yra tokia, kaip nurodyta toliau. Pirmiausia išnagrinėsiu suinteresuotųjų šalių iškeltus prieštaravimus dėl prejudicinių klausimų priimtinumo (A). Antra, išdėstysiu taikytinus Sąjungos teisės aktus ir nustatysiu atitinkamas Sąjungos teisės nuostatas, taikytinas šiose bylose (B). Trečia, įvertinsiu Teisingumo Teismui pateiktų klausimų esmę (C).

A. Pateiktų klausimų priimtinumas

1. Byla C-357/19

43. Pirmoji apeliantė, antrasis ir ketvirtasis apeliantai, taip pat Lenkijos vyriausybė teigia, kad byloje C-357/19 pateikti klausimai yra nepriimtini[15]. Pirmoji prieštaravimų grupė susijusi su nurodomu Sąjungos kompetencijos neturėjimu pagrindinėje byloje nagrinėjamose srityse, taigi iš tikrųjų ji susijusi su Teisingumo Teismo jurisdikcija (a). Antroji prieštaravimų grupė susijusi su pateiktų klausimų svarbos pagrindinei bylai stoka (b).

a) Sąjungos kompetencijos stoka

44. Pirmoji apeliantė ir ketvirtasis apeliantas teigia, kad ši byla nepatenka į Sąjungos teisės taikymo sritį, nes visi aspektai, susiję su nagrinėjamų teisės aktų nuostatų aiškinimu ir taikymu, yra išimtinai nacionaliniai. Antrasis apeliantas taip pat teigia, kad byla neturi jokio ryšio su Sąjungos teise.

45. Lenkijos vyriausybės teigimu, per prejudicinio sprendimo procedūrą Teisingumo Teismas neturi tikrinti nacionalinių teismų sprendimų esmės ir nuspręsti, ar nacionaliniai teismai privalo laikytis kitų nacionalinių teismų sprendimų. Be to, pateikti klausimai nėra būtini sprendimui pagrindinėje byloje priimti. Pagrindinė byla susijusi su išimtinai vidaus situacija, kuri nėra taikytina nė vienai sričiai, kurioje Sąjunga turi kompetenciją. Be to, Chartija yra taikytina, tik kai valstybės narės įgyvendina Sąjungos teisę, o šioje byloje nagrinėjamu atveju taip nėra.

46. Mano nuomone, šie argumentai neįtikina.

47. Sąjunga iš tiesų neturi tiesioginės teisėkūros kompetencijos bendro teismų organizavimo srityje. Vis dėlto aišku, kad valstybės narės, rengdamos taisykles ir formuodamos praktiką, turinčią poveikį nacionaliniam Sąjungos teisės taikymui ir vykdymo užtikrinimui, privalo laikytis ESS 2 straipsnio, ESS 19 straipsnio 1 dalies, SESV 325 straipsnio 1 dalies ir FIA konvencijos, taip pat Chartijos 47 straipsnio reikalavimų. Ši logika *nepriklauso nuo vietos*. Kalbant apie Sąjungos nustatytas numatytosios nacionalinės procesinės autonomijos ribas, ši logika priklauso ir visada *priklausė nuo poveikio*. Ji gali būti susijusi su bet kuriuo nacionalinių struktūrų ar procedūrų, naudojamų Sąjungos teisės vykdymui užtikrinti nacionalinėje teisėje, elementu.

48. Šioje byloje nagrinėjamas konkretus klausimas, t. y. ar nacionalinė jurisprudencija ir nuostatos, susijusios su AKTT teisėjų kolegijų sudėtimi, patenka į minėtų nuostatų taikymo sritį ir kokios pareigos galimai kyla iš tokių nuostatų, būtent ir yra pateiktų prejudicinių klausimų dalykas. Taigi pakanka pažymėti, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su Sąjungos teisės, visų pirma ESS 2 straipsnio ir 19 straipsnio 1 dalies, SESV 325 straipsnio 1 dalies ir FIA konvencijos, taip pat Chartijos 47 straipsnio išaiškinimu. Atsižvelgiant į tai, Teisingumo Teismas turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl minėto prašymo[16].

[15] Rumunijos vyriausybė savo rašytinėse pastabose nurodė, kad prejudiciniai klausimai yra nepriimtini. Vis dėlto atsakydama į Teisingumo Teismo raštu pateiktus klausimus ši vyriausybė pakeitė savo nuomonę.

[16] Šiuo klausimu žr. 2017 m. kovo 7 d. Sprendimą *X ir X* (C-638/16 PPU, EU:C:2017:173, 37 punktas); 2018 m. rugsėjo 26 d. Sprendimą *Belastingdienst / Toeslagen (Apeliacinio skundo stabdomasis poveikis)* (C-175/17, EU:C:2018:776, 24 punktas); 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 74 punktas) arba 2020 m. liepos 9 d. Sprendimą *Land Hessen* (C-272/19, EU:C:2020:535, 40 ir 41 punktai).

49. Be to, nepaisant diskusijos, susijusios su SESV 325 straipsnio 1 dalies, FIA konvencijos ir Chartijos taikytinumu, taip pat Sąjungos teisės taikymo sritimi, suprantant ją tradiciškiau (išsamiau šį klausimą analizuosiu toliau šioje išvadoje)[17], naujausioje Teisingumo Teismo jurisprudencijoje paaiškinta, kad ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa taikytina, kai nacionalinė institucija kaip teismas *gali* priimti sprendimą dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu[18].

50. Beveik neabejotina, kad AKTT, kaip teisminė institucija, kurios nepriklausomumui dėl šioje byloje nagrinėjamo Konstitucinio Teismo sprendimo, regis, daromas poveikis, yra nacionalinė teisminė institucija, kurios, kaip teismo, prašoma priimti sprendimą dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu.

51. Nemanau, kad kuris nors iš pateiktų argumentų gali leisti suabejoti Teisingumo Teismo jurisdikcija atsakyti į byloje C-357/19 pateiktus klausimus.

b) Pateiktų klausimų reikšmė pagrindinei bylai

52. Ketvirtasis apeliantas teigia, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą nėra būtinas ginčui pagrindinėje byloje išspręsti ir kad Sąjungos teisės aiškinimo klausimas nėra svarbus. Taip yra todėl, kad, neatsižvelgiant į atsakymą į pateiktus klausimus, Teisingumo Teismo atsakymas nesuteiks prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui galimybės priimti sprendimą nagrinėjamoje byloje. Antrasis apeliantas teigia, kad prejudiciniuose klausimuose nurodytos Sąjungos teisės nuostatos yra bendro pobūdžio. Taigi dėl jų nekyla jokių abejonių ir jos neturi jokio ryšio su pagrindine byla. Tas apeliantas taip pat teigia, kad jo teisinė padėtis bet kuriuo atveju nesusijusi su sukčiavimo nusikaltimais, naudojant Sąjungos lėšas.

53. Iš esmės keldama tokias pat abejones pirmoji apeliantė dar priduria, kad nurodydamas FIA konvenciją prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekė neteisėtai ir nepagrįstai įvykdyti priimtinumo sąlygas. Minėtoji apeliantė nurodo, kad, kiek tai susiję su pasikėsinimu panaudoti melagingas, netikslias ar neišsamias deklaracijas ar dokumentus siekiant nepagrįstai gauti finansavimą iš Sąjungos biudžeto, ji buvo galutinai išteisinta. Be to, poveikis Sąjungos biudžetui nebuvo padarytas ir specialiojo skundo pagrindinėje byloje dalykas niekaip nesusijęs su šiuo nusikaltimu. Taigi ši byla neturi jokio ryšio su Sąjungos teise.

54. Mano nuomone, tokių prieštaravimų negalima pripažinti pagrįstais.

55. Pirma, visi klausimai byloje C-357/19 keliami atsižvelgiant į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamą specialųjį skundą. Minėtas teismas mano, kad, priimant sprendimą dėl šio skundo, pirmuoju ir antruoju klausimais reikia sužinoti, kaip aiškinti įvairias Sąjungos teisės nuostatas, siekiant įvertinti, ar pagal jas Konstituciniam Teismui draudžiama priimti Sprendimą Nr. 685/2018, nes priešingu atveju minėtam teismui būtų privaloma jį taikyti. Jeigu pagal Sąjungos teisę tokio konstitucinio sprendimo priėmimas būtų

[17] Žr. šios išvados 86–115 punktus.

[18] Žr. 2018 m. vasario 27 d. Sprendimą *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117, 40 punktas); 2019 m. birželio 24 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)* (C-619/18, EU:C:2019:531, 51 punktas); 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 83 punktas) arba 2020 m. kovo 26 d. Sprendimą *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2020:234, 34 punktas).

draudžiamas, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas trečiuoju klausimu siekia sužinoti, kokių teisinių pasekmių sukelia tokia išvada, kitaip tariant, ar toks sprendimas gali būti netaikomas remiantis viršenybės principu.

56. Šiuo etapu iš anksto niekaip nespręsdamas dėl galimo atsakymo į visų šių klausimų esmę, neabejoju, kad iškelti klausimai yra *svarbūs* sprendimui pagrindinėje byloje, nes turi tiesioginį poveikį sprendimui, kurį turi priimti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas [19]. Taigi pateikti klausimai atitinka „reikalingumo“ reikalavimą pagal SESV 267 straipsnį [20].

57. Antra, manau, kad argumentai, iškelti dėl pirmojo klausimo byloje C-357/19, susijusioje su konkrečiais nusikaltimais ir konkrečių apeliantų situacija, neturi poveikio šio klausimo priimtinumui. Šie argumentai iš esmės grindžiami tuo, kad pirmoji apeliantė buvo išteisinta dėl nusikaltimo, susijusio su sukčiavimu Sąjungos lėšomis, kad kitos šalims nėra daroma poveikio dėl šio pobūdžio nusikaltimo ir kad atnaujinus bylos nagrinėjimą paduodant specialųjį skundą taikant Sprendimą Nr. 685/2018 galėtų būti peržiūrėtas išteisinamasis nuosprendis. Dėl šių priežasčių teigiama, kad šie klausimai nėra svarbūs sprendžiant ginčą pagrindinėje byloje.

58. Vis dėlto pirmasis klausimas bet kuriuo atveju yra priimtinas. Pagrindinė byla taip pat susijusi su veikomis, laikomomis mokestiniu sukčiavimu, dėl kurio buvo nesurinktos didelės PVM sumos [21]. Tai jau savaime rodo aiškų ryšį su Sąjungos finansiniais interesais [22].

59. Be to, kalbant apie kitus nurodytus nusikaltimus (korupcija ir piktnaudžiavimas tarnyba [23]), klausimas, ar SESV 325 straipsnio 1 dalis ir (arba) FIA konvencija taikoma tokiai situacijai, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, susijęs su bylos esme. Kaip prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškino nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, pirmuoju klausimu siekiama išsiaiškinti, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo jurisprudenciją, ar valstybių narių pareigos pagal SESV 325 straipsnio 1 dalį ir FIA konvencijos 1 straipsnio 1 dalies a ir b punktus bei 2 straipsnio 1 dalį taip pat susijusios su jau paskirtomis baudžiamosiomis sankcijomis. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat teigia, kad būtina išaiškinti SESV 325 straipsnio 1 dalies frazę „Sąjungos finansiniams interesams kenkianč[ioms] <…> kitoms neteisėtoms veikoms“, siekiant nustatyti, ar ji apima korupcinius nusikaltimus ir sukčiavimą viešųjų pirkimų srityje, jeigu buvo siekiama kompensuoti sumas lėšomis iš Sąjungos fondų, nors šios lėšos galiausiai nebuvo neteisėtai užvaldytos.

60. Taigi pirmuoju klausimu siekiama nustatyti būtent tai, ar SESV 325 straipsnio 1 dalis ir (arba) FIA konvencija taikoma esant tokiai situacijai, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje. Atsakymas į šį klausimą akivaizdžiai susijęs su bylos esme, o ne priimtinumu.

19 Taip pat žr. šios išvados 24 punktą.

20 Neseniai priimtame 2020 m. kovo 26 d. Sprendime *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny (Teisėjams taikomos drausmės procedūros)* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2020:234, 45–51 punktai).

21 Kaip nurodyta šios išvados 22 punkte.

22 2017 m. gruodžio 5 d. Sprendimas *M. A. S. ir M. B.* (C-42/17, EU:C:2017:936, 30–33 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

23 Žr. šios išvados 19–21 punktus.

2. Byla C-547/19

a) Sąjungos kompetencijos stoka

61. Teismų inspekcija nurodė, kad byloje C-547/19 pateiktas prejudicinis klausimas yra nepriimtinas [24]. Jos nuomone, ESS 2 straipsnis neturėtų būti aiškinamas taip, kad Sąjunga turi kompetenciją šia nuostata reglamentuojamose srityse. Priminusi, kad Chartijos ir ESS 19 straipsnio 1 dalies taikymo sritis skiriasi, ši suinteresuotoji šalis teigia, kad pagal suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją pastaroji nuostata susijusi su „Sąjungos teisei priklausančiomis sritimis“, neatsižvelgiant į tai, ar valstybės narės įgyvendina Sąjungos teisę, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį. Chartijos nuostatos gali būti taikomos, tik jeigu valstybės narės įgyvendina Sąjungos teisę, o pagrindinėje byloje nagrinėjamu atveju taip nėra.

62. Pirma, kaip jau pažymėjau dėl bylos C-357/19, pirma iškeltas argumentas labiau susijęs su Teisingumo Teismo jurisdikcija, o ne su bylos priimtinumu [25].

63. Vis dėlto, antra, kalbant apie jurisdikcijos klausimą, priešingai nei byla C-357/19, byla C-547/19 neturi jokio ryšio su Sąjungos finansiniais interesais, taigi, ir su SESV 325 straipsniu. Ji susijusi su Sąjungos teisės nereglamentuojamu aspektu (nacionalinės taisyklės dėl aukščiausiojo teismo kolegijų sudėties), dėl kurio kilo ginčas pagrindinėje byloje ir kuris pagal tradicinį Sąjungos teisės taikymo srities aiškinimą nepatenka į šios teisės taikymo sritį (apeliacinis skundas dėl teisėjai paskirtos drausminės nuobaudos, dėl kurios ji buvo pašalinta iš pareigų).

64. Vis dėlto naujausioje Teisingumo Teismo jurisprudencijoje paaiškinta, kad ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa taikytina, kai nacionalinė institucija, būdama teismas, *gali* priimti sprendimą dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu [26]. Šioje byloje nekyla abejonių, kad AKTT, įskaitant jos kolegiją „Civil 3“ [27], kaip teisminė institucija, kurios nepriklausomumui gali turėti įtakos šioje byloje nagrinėjamas Konstitucinio Teismo sprendimas, yra teisminė institucija, kuri, vykdydama teisminę veiklą kitose bylose, yra teismas, kuriam *gali* tekti priimti sprendimą Sąjungos teisės klausimais, todėl atitinka minėtą reikalavimą.

65. Atsižvelgdamas į tokią jurisprudenciją, turiu konstatuoti, kad Teisingumo Teismas turi jurisdikciją atsakyti į byloje C-547/19 pateiktą klausimą. Jau išreiškiau abejonių dėl to, ar iš tiesų ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą reikėtų aiškinti taip neribotai [28]. Vis dėlto, net jei tai yra ribinis atvejis, įtariu, kad tai nėra gera proga nagrinėti šios nuostatos ribas, ir taip yra dėl paprastos, pragmatiškos priežasties: pirmasis klausimas, pateiktas lygiagrečioje byloje C-357/19, kuriuo iš esmės klausiama to paties, bent mano požiūriu, bet kuriuo atveju nėra priimtinas ir nepriklauso Teisingumo Teismo jurisdikcijai.

[24] Rumunijos vyriausybė savo rašytinėse pastabose nurodė, kad šioje byloje pateiktas prejudicinis klausimas taip pat yra nepriimtinas. Vis dėlto atsakydama į Teisingumo Teismo raštu pateiktus klausimus ši vyriausybė pakeitė savo nuomonę.

[25] Žr. šios išvados 51 punktą.

[26] Žr. šios išvados 18 išnašą.

[27] Žr. šios išvados 32 punktą.

[28] Išsamiau žr. mano išvados byloje *AFJR* 204–224 punktus.

b) Pateikto klausimo svarba pagrindinei bylai

66. Išsamumo sumetimais reikėtų pridurti, kad byloje C-547/19 pateiktas klausimas atitinka „reikalingumo“ reikalavimą, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį [29]. Dėl pirma nurodytų priežasčių gali kilti abejonių dėl to, ar toks atvejis, kaip nagrinėjamas šioje byloje, vis tiek turėtų patekti į ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos (materialinę) taikymo sritį. Vis dėlto nekyla abejonių, kad Teisingumo Teismo sprendimas galėtų būti tiesiogiai taikomas pagrindinėje byloje, todėl jis svarbus ir reikalingas pagrindinei bylai.

67. Iš tiesų byloje C-547/19 pateiktas klausimas dėl Sąjungos teisės aiškinimo priimant sprendimą dėl neteisėtumu grindžiamo prieštaravimo, susijusio su teisėjų kolegijos sudėtimi, kurį dabar nagrinėja prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Atsižvelgiant į tai, kokį sprendimą, gavęs Teisingumo Teismo išaiškinimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas priims dėl šio prieštaravimo, pagrindinės bylos baigtis gali būti labai įvairi. Taigi prašomas Teisingumo Teismo išaiškinimas yra „reikalingas“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį.

B. Taikytina Sąjungos teisė

68. Teisingumo Teisme nagrinėjamose dviejose sujungtose bylose pateiktais skirtingais klausimais AKTT sieki sužinoti, kaip aiškinti SESV 325 straipsnio 1 dalį, FIA konvenciją, Chartijos 47 straipsnį ir ESS 2 straipsnį bei 19 straipsnio 1 dalį, taip pat viršenybės principą, ir ar pagal šias nuostatas ir principus draudžiama priimti arba taikyti Konstitucinio Teismo sprendimą Nr. 685/2018.

69. Mano nuomone, gana reikšmingas aktas, susijęs su konkrečiu Rumunijos atveju, kuriuo šioje byloje nesirėmė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, bet kuriuo grindžiami ankstesni (ir lygiagretūs) [30] prašymai priimti prejudicinį sprendimą, yra 2006 m. gruodžio 13 d. Komisijos sprendimas 2006/928/EB, nustatantis bendradarbiavimo su Rumunija ir jos pažangos siekiant orientacinių tikslų teismų reformos ir kovos su korupcija srityse patikrinimo mechanizmą (toliau – BPM sprendimas) [31].

70. Taigi reikia nustatyti, kurios Sąjungos teisės nuostatos yra reikšmingos šiai bylai.

1. ESS 2 straipsnis ir 19 straipsnio 1 dalis

71. Kaip išsamiai paaiškinau savo išvadoje byloje *AFJR* [32], ESS 19 straipsnio 1 dalis, kiek ją iki šiol yra taikęs Teisingumo Teismas, potencialiai neturi ribų. Pagal ją valstybės narės įpareigojamos numatyti teisių gynimo priemones, kurių pakaktų užtikrinti veiksmingą teisminę gynybą Sąjungos teisei priklausančiose srityse. Ji taikoma neatsižvelgiant į tai, ar valstybės narės

[29] 2020 m. kovo 26 d. Sprendimas *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2020:234, 48–51 punktai).

[30] Žr. išvados byloje *AFJR* 120–182 punktus. Vis dėlto BPM sprendimas aiškiai nurodomas byloje C-379/19 pateiktuose klausimuose, kuriuos nagrinėju šiandien pateiktoje atskiroje išvadoje.

[31] OL L 354, 2006, p. 56.

[32] Žr. minėtos išvados 204–211 punktus.

įgyvendina Sąjungos teisę, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį [33]. ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa taikytina, jeigu nacionalinė institucija, kaip teismas, *gali* priimti sprendimą dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu [34].

72. Laikantis tokios pozicijos, ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos taikymo sritis būtų labai plati ne tik *instituciniu*, bet ir *materialiniu* požiūriais. Į ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos materialinę taikymo sritį patenka visos nacionalinės taisyklės ir praktika, galinti neigiamai paveikti valstybių narių įsipareigojimus nustatyti veiksmingas teisių gynimo priemones, įskaitant šių teismų sistemų nepriklausomumą ir nešališkumą, ir šioje srityje nėra jokios *de minimis* taisyklės. Bent kol kas tikrąsias ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ribas lemia priežastys, susijusios su bylos priimtinumu [35].

73. Atsižvelgiant į tokias priežastis, jei yra įvykdomi priimtinumo reikalavimai [36], ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa taikytina abiejose šiose bylose. Iš esmės abi šiuo metu Teisingumo Teisme nagrinėjamos bylos susijusios su ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos aiškinimu atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo sprendimo poveikį ir jo atitiktį Sąjungos principo dėl teismų ir teisėjų nepriklausomumo reikalavimams. Instituciniu požiūriu prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikė aukščiausios instancijos teismas AKTT, kuriam, kaip teismui, išties gali tekti priimti sprendimą dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu.

74. Dėl nuorodų į ESS 2 straipsnį pirmajame prejudiciniame klausime byloje C-357/19 ir prejudiciniame klausime byloje C-547/19, panašiai kaip ir savo išvadoje byloje *AFJR* [37], nesuprantu, kodėl reikėtų atskirai analizuoti šią Sutarties nuostatą. Teisinės valstybės principas, kaip viena iš vertybių, kuriomis grindžiama Sąjunga, užtikrinamas garantuojant teisę į veiksmingą teisminę gynybą ir pagrindinę teisę į teisingą bylos nagrinėjimą, o viena iš esminių jų sudedamųjų dalių yra teismų nepriklausomumo principas [38]. Taigi Chartijos 47 straipsnis ir ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa yra konkretesnė šio ESS 2 straipsnyje įtvirtintos teisinės valstybės vertybės aspekto išraiška [39].

33 2018 m. vasario 27 d. Sprendimas *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117, 29 punktas); 2019 m. birželio 24 d. Sprendimas *Komisija / Lenkija (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)* (C-619/18, EU:C:2019:531, 50 punktas); 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimas *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 82 punktas) arba 2020 m. kovo 26 d. Sprendimas *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2020:234, 33 punktas).

34 2019 m. birželio 24 d. Sprendimas *Komisija / Lenkija (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)* (C-619/18, EU:C:2019:531, 51 punktas); 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimas *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 83 punktas) arba 2020 m. kovo 26 d. Sprendimas *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2020:234, 34 punktas). Išskirta mano.

35 2020 m. kovo 26 d. Sprendimas *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2020:234, 45 punktas) ir 2020 m. liepos 2 d. Nutartis *S.A.D. Maler und Anstreicher* (C-256/19, EU:C:2020:523, 43 punktas).

36 Žr. šios išvados 52–60 punktus ir 66 bei 67 punktus.

37 Žr. jos 225 punktą.

38 Šiuo klausimu žr. 2019 m. birželio 24 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)* (C-619/18, EU:C:2019:531, 58 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 120 punktas).

39 Šiuo klausimu žr. 2019 m. birželio 24 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)* (C-619/18, EU:C:2019:531, 47 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 167 punktas).

2. BPM sprendimas (ir Chartija)

75. Kitaip nei bylose *AFJR* ir *Statul Român – Ministerul Finanțelor Publice*, kuriose pateikiau savo išvadas, šiose bylose abiejose nutartyse dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nekeliami konkretūs klausimai dėl BPM sprendimo [40]. Atvirkščiai, BPM sprendimu dar kartą remiamasi pateikiant klausimus lygiagrečioje byloje C-379/19, kurioje šiandien teikiu atskirą išvadą.

76. Iš pradžių reikėtų priminti, jog pagal suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją tai, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas suformulavo klausimą nurodęs tik tam tikras Sąjungos teisės nuostatas, netrukdo Teisingumo Teismui jam pateikti išsamų aiškinimą, kuris gali būti naudingas sprendimui šio teismo nagrinėjamoje byloje priimti, neatsižvelgiant į tai, ar jis apie tai užsimena savo pateiktuose klausimuose. Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas turi iš visos nacionalinio teismo pateiktos informacijos atrinkti aiškintinus Sąjungos teisės klausimus, atsižvelgdamas į bylos dalyką [41].

77. Atsakydama į Teisingumo Teismo šalims raštu pateiktus klausimus, pirmoji apeliantė byloje C-357/19 nurodė, kad BPM sprendimas nesusijęs su teisinės valstybės principo, teismų ir teisėjų nepriklausomumo ar Sąjungos finansinių interesų apsaugos įgyvendinimo ar stebėsenos klausimais. Be to, minėtas sprendimas netaikytinas Konstituciniam Teismui. Pirmoji apeliantė ir antrasis apeliantas byloje C-357/19 teigia, kad ši byla nesusijusi su kovos su korupcija veiksmingumu.

78. Komisija, Rumunijos vyriausybė, prokuroras ir asociacija „Teisėjų forumas“ iš esmės teigia priešingai, kad BPM sprendimas, visų pirma atsižvelgiant į jo priede nurodytus 1 ir 3 orientacinius tikslus, taikytinas šiose bylose iškeltiems klausimams, susijusiems su kova su korupcija, teisine valstybe ir teismų ir teisėjų nepriklausomumu. Taip yra neatsižvelgiant į konkretų ryšį su Sąjungos finansiniais interesais. Apeliantė byloje C-547/19 taip pat mano, kad BPM sprendimas taikytinas kovos su korupcija srityje. Šios suinteresuotosios šalys pažymėjo, kad, nors 2019 m. Komisijos parengtoje BPM ataskaitoje [42], kaip pabrėžė pati Komisija, nėra konkrečių rekomendacijų, joje vis dėlto buvo išreikštas susirūpinimas dėl Rumunijos vyriausybės pradėto proceso Konstituciniame Teisme poveikio siekiant BPM sprendimo priede nustatytų 1 ir 3 orientacinių tikslų.

79. Manau, panašiai, kaip nurodžiau savo išvadoje byloje *AFJR* [43], BPM sprendimas (ir atitinkamos Chartijos nuostatos, kurios buvo taikytinos dėl to sprendimo) turėtų būti pirmas atspirties taškas vertinant situaciją valstybėse narėse, kurioms taikoma konkreti BPM sprendime numatyta tvarka. Tos pačios priežastys taikytinos ir šiose bylose. Tai, kad nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje C-547/19 neminimas BPM sprendimas, neturi reikšmės.

80. Šių bylų aplinkybėmis vertėtų pažymėti du papildomus aspektus. Pirma, dėl BPM sprendimo priede numatytų orientacinių tikslų plačios taikymo srities jie tikrai galėtų būti taikomi šioms byloms. Galima priminti, kad BPM sprendimo priede nustatyti „1 straipsnyje minėti orientaciniai tikslai, kurių turi siekti Rumunija“. Jame nustatyti pirmasis, trečiasis ir ketvirtasis orientaciniai tikslai atitinkamai yra: „užtikrinti skaidresnį ir veiksmingesnį teisminį procesą, didinant [AMT]

[40] Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje C-357/19 BPM sprendimas vis dėlto nurodomas, pažymint, kad Konstitucinio Teismo sprendimas Nr. 685/2018 buvo nagrinėjamas 2018 m. Komisijos BPM ataskaitoje kaip vienas iš veiksmų, turinčių akivaizdų poveikį teismų sistemos nepriklausomumui (SWD(2018) 551 *final*, versijos rumunų kalba p. 5).

[41] Pavyzdžiui, žr. neseniai priimtą 2017 m. kovo 7 d. Sprendimą *X ir X* (C-638/16 PPU, EU:C:2017:173, 39 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[42] 2019 m. spalio 22 d. ataskaita COM(2019) 499 *final*, versijos anglų kalba p. 8 ir 15 (2019 m. BPM ataskaita).

[43] Žr. mano išvados byloje *AFJR* 214–224 punktus.

gebėjimus ir atskaitomybę <…>“; „remiantis iki šiol padaryta pažanga toliau profesionaliai atlikti nešališkus tyrimus dėl aukštų pareigūnų kaltinimų korupcija“ ir „imtis tolesnių priemonių užkirsti kelią korupcijai ir kovoti su ja, ypač vietos valdžios institucijose“.

81. Abi bylos C-357/19 ir C-547/19 susijusios su galimu Konstitucinio Teismo sprendimo Nr. 685/2018 poveikiu teismo proceso veiksmingumui (1 orientacinis tikslas). Byla C-357/19 papildomai susijusi su minėto konstitucinio sprendimo poveikiu kovai su korupcija, kurią apima BPM sprendimo 3 ir 4 orientaciniai tikslai. Taigi šių bylų dalyką ir BPM sprendimą sieja akivaizdus esminis ryšys: nagrinėjamas Konstitucinio Teismo sprendimas turi poveikį teismo proceso veiksmingumui apskritai (nes dėl jo suteikiama galimybė peržiūrėti jau užbaigtas bylas) ir kovai su korupcija konkrečiai (nes šio konstitucinio sprendimo sukeliamos pasekmės praktiškai taikomos korupcijos byloms, pavyzdžiui, bylai C-357/19) [44].

82. Antra, ar, vertinant BPM sprendimo (materialinės arba institucinės) taikymo srities požiūriu, turi reikšmės tai, kad nagrinėjamos taisyklės nustatytos ne aiškiai įgyvendinant iš BPM sprendimo kylančius įpareigojimus nacionalinės teisės aktais, o įtvirtinant jas nacionalinio Konstitucinio Teismo sprendime?

83. Komisija, Rumunijos vyriausybė ir prokuroras, atsakydami į Teisingumo Teismo pateiktus klausimus, pažymėjo, jog tai, kad šios bylos susijusios su Konstitucinio Teismo sprendimu, o ne teisėkūros ar vykdomosios valdžios priimtais aktais, neturi reikšmės.

84. Visiškai sutinku su tuo. Dėl savo sisteminio pobūdžio ir poveikio Konstitucinio Teismo sprendimai, būdami visuotinai taikomi ir galintys iš esmės pakeisti teisėkūros aplinką, atsižvelgiant į sukeliamus padarinius, nesiskiria nuo teisės aktų leidėjo ar kitų reglamentavimo įgaliojimus turinčių subjektų veiksmų.

85. Galiausiai tai, kad šioje išvadoje nagrinėjamas Konstitucinio Teismo sprendimas patenka į BPM sprendimo taikymo sritį, dėl mano išvadoje byloje *AFJR* nurodytų priežasčių [45] reiškia, kad jis taip pat turėtų būti laikomas BPM sprendimo, taigi, ir Sąjungos teisės, įgyvendinimo atveju, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį. Vadinasi, Chartijos 47 straipsnio antra pastraipa taikytina kaip atspirties taškas. Ji nebūtinai atlieka atskirų bylos šalių subjektinių teisių šaltinio funkciją ir labiau yra bendras atspirties taškas vertinant Sąjungos nustatytų įpareigojimų nacionalinio įgyvendinimo tinkamumą [46]. Tokiomis aplinkybėmis šiose bylose nagrinėjamais atvejais Chartijos 47 straipsnis tikrai yra tinkamiausia ir konkrečiausia nuostata, kuria remdamasis Teisingumo Teismas gali pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui naudingą atsakymą į užduotus klausimus [47].

44 Šis BPM orientacinių tikslų ir Konstitucinio Teismo sprendimo Nr. 685/2018 tarpusavio ryšys, kaip pažymėjo prokuroras ir asociacija „Teisėjų forumas“, taip pat buvo pastebėtas 2019 m. Komisijos BPM ataskaitoje, kurioje aiškiai daroma nuoroda į šiose bylose nagrinėjamą Konstitucinio Teismo sprendimą, nurodant, kad dėl jo „atsirado didelis netikrumas“, kad „Konstitucinio Teismo sprendimai daro tiesioginį poveikį nagrinėjamoms aukšto lygio korupcijos byloms, jais vilkinami ir iš naujo pradedami teismo procesai, ir jais remiantis tam tikromis sąlygomis leista iš naujo pradėti nagrinėti keletą galutinių bylų“ ir kad „toks akivaizdus kišimasis į teisingumo procesą taip pat sukėlė abejonių dėl Rumunijos iki šiol pasiektos pažangos kovojant su korupcija tvarumo <…>“, 2019 m. BPM ataskaitos p. 14 ir 15. Taip pat žr. 2019 m. BPM techninę ataskaitą, SWD(2019) 393 *final*, p. 21 ir 22.

45 Žr. minėtos išvados 190–194 punktus.

46 Žr. mano išvados byloje *AFJR* 198–202 punktus.

47 Žr. mano išvados byloje *AFJR* 214–220 punktus.

3. SESV 325 straipsnio 1 dalis, FIA konvencija (ir Chartija)

86. Pagal SESV 325 straipsnio 1 dalį valstybės narės Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiam sukčiavimui ir kitoms neteisėtoms veikoms priešinasi taikydamos priemones, kurių paskirtis yra atgrasyti ir užtikrinti veiksmingą apsaugą valstybėse narėse. Taigi SESV 325 straipsnio 1 dalis taikytina esant sukčiavimui ar bet kurioms kitoms neteisėtoms veikoms, kurios gali pakenkti Sąjungos finansiniams interesams.

87. Ar kuris nors iš byloje C-357/19 nurodytų veikų gali patekti į minėtos nuostatos taikymo sritį?

88. Mano nuomone, atsakymas į šį kausimą yra teigiamas. Pirma, SESV 325 straipsnio 1 dalis bet kuriuo atveju taikytina veikoms, susijusioms su PVM (a). Antra, tas pats pasakytina apie veikas, susijusias su korupcija Sąjungos finansuojamų projektų srityje (b). Trečia, tai, kad ši byla susijusi su situacija, kai žalos Sąjungos finansiniams interesams galiausiai nebuvo, aiškinant SESV 325 straipsnio 1 dalį neturi reikšmės (c). Neturi reikšmes ir tai, kad kai kurie apeliantai buvo išteisinti dėl konkrečių nusikaltimų, susijusių su Sąjungos finansiniais interesais (d).

a) 325 straipsnio 1 dalis ir PVM

89. Kaip savo rašytinėse pastabose pažymėjo Komisija ir prokuroras, raštu atsakydamas į Teisingumo Teismo pateiktus klausimus, pagrindinė byla C-357/19 iš dalies susijusi su apkaltinamuoju nuosprendžiu ketvirtajam apeliantui už sukčiavimą mokesčių srityje, dėl kurio į biudžetą nebuvo surinktas PVM. Apkaltinamųjų nuosprendžių dėl PVM pakanka, kad ši byla patektų į SESV 325 straipsnio 1 dalies ir FIA konvencijos 1 straipsnio 1 dalies b punkto, susijusio su sukčiavimu pajamų srityje, taikymo sritį. Iš tiesų tarp PVM surinkimo ir atitinkamų PVM išteklių prieinamumo Sąjungos biudžete yra tiesioginis ryšys[48]. Be to, kaip pažymėjo Komisija ir prokuroras, atrodo, kad nagrinėjamoje byloje nesurinktos PVM sumos siekia 50 000 EUR ribą ir jas galima kvalifikuoti kaip „stambų sukčiavimą“ pagal FIA konvencijos 2 straipsnio 1 dalį.

90. Tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, bet tuo remdamasis darau išvadą, kad ir SESV 325 straipsnio 1 dalis, ir FIA konvencijos 2 straipsnio 1 dalis taikytinos kaip reikšmingas atspirties taškas byloje C-357/19, kiek tai susiję su apkaltinamuoju nuosprendžiu dėl PVM.

b) SESV 325 straipsnio 1 dalis, FIA konvencija ir korupcija, susijusi su Sąjungos lėšomis

91. Kalbant apie kitus nuosprendžius dėl korupcijos ir piktnaudžiavimo tarnyba[49], kyla klausimas, ar SESV 325 straipsnio 1 dalis taip pat taikoma šiems nusikaltimams, susijusiems su viešaisiais pirkimais, kai pagal nagrinėjamus projektus ar sutartis gali būti bent iš dalies gaunamos Sąjungos lėšos.

92. Rumunijos vyriausybė, prokuroras ir Komisija, atsakydami į Teisingumo Teismo pateiktus klausimus nurodė, kad į šį klausimą reikėtų atsakyti teigiamai.

93. Pritariu jiems.

48 2019 m. sausio 17 d. Sprendimas *Dzivev ir kt.* (C-310/16, EU:C:2019:30, 26 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

49 Nurodyti šios išvados 19–21 punktuose.

94. Ligšiolinė Teisingumo Teismo jurisprudencija dėl SESV 325 straipsnio 1 dalies aiškinimo daugiausia skirta šios nuostatos daliai, susijusiai su „surinkimu“, visų pirma tais atvejais, kai kalbama apie PVM [50] ir muitų [51] surinkimą. Vis dėlto Sąjungos „finansinių interesų“ sąvoka akivaizdžiai apima ir Sąjungos biudžeto pajamas, *ir* išlaidas [52]. Taigi SESV 325 straipsnio 1 dalis taikytina nesąžiningam elgesiui, dėl kurio pasisavinamos Sąjungos lėšos [53].

95. Tai yra visiškai logiška. Iš tiesų logiška, kad poveikį bet kuriam biudžetui ir finansiniams interesams turės ne tik negautos pajamos (pinigai, kurie turėjo būti, bet nebuvo gauti), bet ir netinkamos ar nepagrįstos išlaidos (gauti, bet prarasti pinigai).

96. Tą pati patvirtina ir FIA konvencija [54], kurioje pateikiama tikslesnė sukčiavimo Sąjungos finansinių interesų atžvilgiu sąvokos apibrėžtis. Jos 1 straipsnio 1 dalies a punkte nurodyta, kad Sąjungos finansiniams interesams kenkiantis sukčiavimas *išlaidų srityje* – tai bet koks tyčinis veiksmas ar neveikimas, susijęs su „suklastotų, neteisingų ar neišsamių pareiškimų ar dokumentų naudojimu ar pateikimu, kurio padariniai yra *Europos Bendrijų bendrojo biudžeto* arba Europos Bendrijų valdomų ar jų vardu valdomų biudžetų *lėšų* pasisavinimas ar neteisėtas užlaikymas“; „tuos pačius padarinius sukeliančiu informacijos neatskleidimu pažeidžiant konkretų įsipareigojimą“ ir „*netinkamu tokių lėšų naudojimu* ne tiems tikslams, kuriems jos buvo iš pradžių skirtos“ [55].

97. Taigi situacija, dėl kurios gali būti pasisavinamos, neteisėtai užlaikomos ar netinkamai naudojamos Sąjungos lėšos, kenkia Sąjungos finansiniams interesams, kaip tai suprantama pagal SESV 325 straipsnio 1 dalį ir FIA konvencijos 1 straipsnio 1 dalies a punktą.

98. Be to, nedarant poveikio bylai reikšmingiems patikrinimams, kuriuos turi atlikti nacionalinis teismas, primenu, kad FIA konvencijos protokolas taip pat apima korupcinius nusikaltimus [56]. Šio protokolo 2 straipsnio 1 dalyje pasyvioji korupcija apibrėžiama kaip „tyčiniai kurio nors pareigūno veiksmai, kai jis savo ar trečiojo asmens naudai tiesiogiai arba per tarpininkus prašo arba priima bet kokį nepagrįstą atlygį, arba kai jam pažadamas toks atlygis už teisėtą ar neteisėtą veikimą arba neveikimą einant pareigas arba vykdant funkcijas, dėl kurio jis neįvykdo savo tarnybinių pareigų, šitaip kenkdamas ar galėdamas pakenkti Europos [Sąjungos] finansiniams interesams <…>“.

50 2013 m. vasario 26 d. Sprendimas *Åkerberg Fransson* (C-617/10, EU:C:2013:105, 26 punktas); 2015 m. rugsėjo 8 d. Sprendimas *Taricco ir kt.* (C-105/14, EU:C:2015:555, 37–40 punktai); 2017 m. balandžio 5 d. Sprendimas *Orsi ir Baldetti* (C-217/15 ir C-350/15, EU:C:2017:264, 16 punktas); 2017 m. gruodžio 5 d. Sprendimas *M.A.S. ir M.B.* (C-42/17, EU:C:2017:936, 30 ir 31 punktai); 2018 m. gegužės 2 d. Sprendimas *Scialdone* (C-574/15, EU:C:2018:295, 27 punktas) ir 2019 m. sausio 17 d. Sprendimas *Dzivev ir kt.* (C-310/16, EU:C:2019:30, 25 punktas).

51 Dėl eksporto grąžinamųjų išmokų žr. 2010 m. spalio 28 d. Sprendimą *SGS Belgium ir kt.* (C-367/09, EU:C:2010:648, 40 ir paskesni punktai). Dėl palūkanų už neteisėtai gautą naudą išieškojimo bendros žemės ūkio politikos srityje žr. 2012 m. kovo 29 d. Sprendimą *Pfeifer & Langen* (C-564/10, EU:C:2012:190, 52 punktas). Dėl muitų surinkimo žr. 2018 m. birželio 5 d. Sprendimą *Kolev ir kt.* (C-612/15, EU:C:2018:392, 50–53 punktai).

52 Šiuo klausimu žr. 2003 m. liepos 10 d. Sprendimą *Komisija / ECB* (C-11/00, EU:C:2003:395, 89 punktas).

53 Žr. naujausią pavyzdį 2020 m. spalio 1 d. Sprendime *Úrad špeciálnej prokuratúry* (C-603/19, EU:C:2020:774, 47 ir paskesni punktai).

54 Išsamumo sumetimais galima pridurti, kad FIA konvencija, regis, taikytina bylai C-357/19 *ratione temporis*. Faktinės aplinkybės, dėl kurių buvo priimti bylai reikšmingi apkaltinamieji nuosprendžiai, susiklostė dar prieš įsigaliojant 2017 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai (ES) 2017/1371 dėl kovos su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu baudžiamosios teisės priemonėmis (OL L 198, 2017, p. 29), kuria, remiantis jos 16 straipsniu, nuo 2019 m. liepos 6 d. buvo pakeista FIA konvencija ir jos protokolai. Be to, pagal 2007 m. gruodžio 6 d. Tarybos sprendimą dėl Bulgarijos ir Rumunijos prisijungimo prie Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, parengtos remiantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, 1996 m. rugsėjo 27 d. protokolu, 1996 m. lapkričio 29 d. protokolu ir 1997 m. birželio 19 d. antruoju protokolu (OL L 9, 2008, p. 23), ši konvencija taikytina Rumunijai.

55 Išskirta mano.

56 Žr. 1996 m. rugsėjo 27 d. Tarybos akto dėl protokolo prie Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos parengimo (OL C 313, 1996, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 1 t., p. 19) 2 straipsnį.

99. Kaip Komisija pažymėjo atsakyme į Teisingumo Teismo pateiktus klausimus, beveik nekyla abejonių, kad, nepaisant to, kad sąvoka „korupcija“ SESV 325 straipsnio 1 dalyje nenurodyta, ją apima šios nuostatos frazė „kitoms neteisėtoms veikoms“. Iš tiesų frazė „kitos neteisėtos veikos“ gali apimti bet kokį neteisėtą elgesį, be jokių išimčių [57].

100. Taigi sąvoka „kitos neteisėtos veikos“, kaip ji suprantama pagal SESV 325 straipsnio 1 dalį, gali apimti Sąjungos finansiniams interesams kenkiančią valstybės pareigūnų korupciją ar piktnaudžiavimą tarnyba, netinkamai leidžiant Sąjungos lėšas.

c) Ar SESV 325 straipsnio 1 dalis taip pat apima kėsinimąsi?

101. Kalbant apie korupciją ir piktnaudžiavimą tarnyba, iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje C-357/19 matyti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, ar SESV 325 straipsnio 1 dalis apima tokią situaciją, kai buvo *kėsinamasi* neteisėtai gauti Sąjungos lėšas, tačiau pasikėsinimas nepavyko. Pirmoji apeliantė ir prokuroras, atsakydami į Teisingumo Teismo pateiktus klausimus paaiškino, kad pirmajai apeliantei buvo pareikšti kaltinimai kėsinimusi nepagrįstai gauti Sąjungos lėšas.

102. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškina, kad būtent tokiomis aplinkybėmis jis siekia sužinoti, ar SESV 325 straipsnio 1 dalies frazė „Sąjungos finansiniams interesams kenkianč[ioms] <…> kitoms neteisėtoms veikoms“ apima korupciją arba sukčiavimą viešųjų pirkimų srityje, jeigu *buvo siekiama* susigrąžinti iš Sąjungos fondų nepagrįstai skirtas sumas, nors galiausiai šios lėšos nebuvo skirtos.

103. Mano nuomone, SESV 325 straipsnio 1 dalies frazė „Sąjungos finansiniams interesams kenkianč[ioms] <…> kitoms neteisėtoms veikoms“ *galėtų* apimti ne tik (užbaigtus) korupcijos ir sukčiavimo veiksmus viešųjų pirkimų srityje, bet ir pasikėsinimą atlikti šiuos veiksmus, žinoma, jeigu pasiekiama „pasikėsinimui“ nustatyta kartelė ir jeigu už jį baudžiama pagal nacionalinę teisę.

104. Nemanau, kad, be šio bendro teiginio, Teisingumo Teismui reikėtų kaip nors komentuoti pagrindinėje byloje susiklosčiusias faktines aplinkybes ar imtis analizuoti įvairius nusikalstamų veikų etapus. Aišku, kad už *tikslus*, ketinimus ar troškimus (*forum internum*) nebaudžiama. Kai tik kuris nors iš jų pasireiškia išoriniais veiksmais ir tampa *pasikėsinimu*, už juos gali būti baudžiama, žinoma, jeigu yra atitinkamų įrodymų. Paprastai už pasikėsinimą padaryti konkretų nusikaltimą, jei už jį baudžiama, baudžiama ta pačia tvarka kaip ir už pačią užbaigtą veiką.

105. Taigi nesuprantu, kodėl pasikėsinimas padaryti korupcinį nusikaltimą, prieštaraujantį pagal SESV 325 straipsnio 1 dalį saugomiems interesams, Sąjungos teisės taikymo srities požiūriu turėtų būti vertinamas ar net kvalifikuojamas kaip nors kitaip nei užbaigtas to paties pobūdžio korupcinis nusikaltimas. Tai, kad nusikaltėliui galiausiai nepavyko pasiekti savo tikslo ir gauti lėšų, gali būti svarbu teisiant asmenį už pasikėsinimą (o ne užbaigtą veiką), bet neturi įtakos sąvokos „kitos neteisėtos veikos“, kaip ji suprantama pagal SESV 325 straipsnio 1 dalį, taikymo sričiai. Be to, verta pažymėti tris papildomus aspektus.

[57] 2018 m. gegužės 2 d. Sprendimas *Scialdone* (C-574/15, EU:C:2018:295, 45 punktas). Taip pat žr. mano išvadą toje byloje (EU:C:2017:553, 68 ir 69 punktai).

106. Pirma, SESV 325 straipsnio 1 dalies tekste aiškiai nereikalaujama, kad būtų atsiradusi kokia nors konkreti (konkretaus dydžio) žala. Kaip teisingai pažymėjo Komisija, jurisprudencijoje aiškiai nurodyta, kad net konkretaus finansinio poveikio neturintys pažeidimai gali labai pakenkti Europos Sąjungos finansiniams interesams [58].

107. Antra, taip pat reikia atsižvelgti į FIA konvencijos 1 straipsnio 3 dalį. Iš šios nuostatos matyti, kad valstybės narės privalo pripažinti nusikaltimu *rengimąsi* daryti tokius nusikaltimus, kaip neteisingos informacijos pateikimas siekiant pasisavinti Sąjungos lėšas, jei už tokį elgesį dar nėra baudžiama kaip už pagrindinį nusikaltimą arba jo kurstymą ar pasikėsinimą jį padaryti [59].

108. Trečia, pasyviosios korupcijos sąvokos apibrėžtis FIA konvencijos protokolo 2 straipsnio 1 dalyje apima korupcinius nusikaltimus, jeigu jie padaromi taip, kad atsiranda arba *gali atsirasti žala* Sąjungos finansiniams interesams.

d) Ar SESV 325 straipsnio 1 dalies taikymo sritis priklauso nuo bylos baigties?

109. Byloje C-357/19 susiklosčiusias konkrečias aplinkybes dar reikia papildomai paaiškinti. Pagrindinė byla susijusi su keliais asmenimis, iš kurių tik vienas buvo *apkaltintas* nusikaltimu, susijusiu su Sąjungos fondais, bet galiausiai buvo *išteisintas*. Dėl šios aplinkybės pirmoji apeliantė ir antrasis apeliantas ginčijo SESV 325 straipsnio 1 dalies taikytinumą toje byloje. Pirma, pirmoji apeliantė iš esmės teigia, jog dėl to, kad ji galiausiai buvo išteisinta dėl kaltinimų, susijusių su tuo konkrečiu nusikaltimu, ši byla neturi ryšio su Sąjungos finansiniais interesais. Be to, antrasis apeliantas teigia, kad dėl specialiojo skundo, paduoto pagal Konstitucinio Teismo sprendimą Nr. 685/2018, sukeliamų pasekmių tektų atnaujinti bylos, kurioje jau priimtas galutinis išteisinamasis nuosprendis, nagrinėjimą. Dėl tos bylos atnaujinimo atsirastų nauja galimybė peržiūrėti minėtus kaltinimus ir galėtų būti priimtas apkaltinamasis nuosprendis. Dėl to Konstitucinio Teismo sprendimas negalėtų turėti žalingo poveikio Sąjungos finansiniams interesams. Galbūt jis netgi galėtų būti naudingas šiems interesams, nes asmuo, kuris prieš tai buvo išteisintas, galėtų būti nuteistas.

110. Mano nuomone, šių argumentų negalima pripažinti pagrįstais.

111. Pirma, preliminariai negalima atmesti, kad kiti du nusikaltimai, už kuriuos buvo paskirta bausmė (korupcija ir piktnaudžiavimas tarnyba), nekenkia Sąjungos finansiniams interesams. SESV 325 straipsnio 1 dalies taikymo srities negalima apriboti baudimu už nacionalinėje teisės sistemoje numatytus nusikaltimus, kuriuos reglamentuojant daroma *aiški* nuoroda į Sąjungos finansinius interesus ar net į Sąjungos fondus. Taip Sąjungos pirminės teisės nuostata priklausytų nuo nacionalinėje teisėje pateiktos konkrečių nusikaltimų sąvokos apibrėžties.

112. Taigi, kaip teisingai pažymėjo Komisija, Rumunijos vyriausybė ir prokuroras, tai, ar yra kenkiama Sąjungos finansiniams interesams, neturėtų priklausyti nuo konkretaus nusikaltimo apibrėžties pagal nacionalinę teisę ir turėtų būti vertinama atsižvelgiant į platesnes faktines aplinkybes, kartu įvertinant pagal SESV 325 straipsnio 1 dalyje saugomus interesus. Kaip pažymi Rumunijos vyriausybė, nacionaliniai finansiniai interesai ir Sąjungos finansiniai interesai dažnai

58 Žr. 2005 m. rugsėjo 15 d. Sprendimą *Airija / Komisija* (C-199/03, EU:C:2005:548, 31 punktas) ir 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Chambre de commerce et d'industrie de l'Indre* (C-465/10, EU:C:2011:867, 47 punktas).

59 Išskirta mano.

persipina. Taigi gana normalu, kad bendro pobūdžio nusikaltimus, vienaip ar kitaip paveikiančius nacionalines viešąsias išlaidas, abstrakčiai sunku atskirti nuo nusikaltimų, konkrečiai susijusių su Sąjungos finansiniais interesais.

113. Antra, kalbant apie sukčiavimo (arba pasikėsinimo sukčiauti) Sąjungos lėšomis nusikaltimą, kuriuo buvo kaltinama pirmoji apeliantė, reikėtų pažymėti, kad „kenkimas“ Sąjungos finansiniams interesams turi būti vertinamas objektyviai. Sąsaja su Sąjungos finansiniais interesais atsiranda atsižvelgiant į *objektyviuosius* nagrinėjamų kaltinimų *elementus*[60]. Ji neatsiranda natūraliai dėl pačios bylos *baigties*, kurią lemia netiesioginės aplinkybės.

114. Taigi, kalbant paprasčiau, tai, ar asmuo kaltinamas padaręs nusikaltimą, kuris galėtų būti priskiriamas prie „Sąjungos finansiniams interesams kenkianč[ių] <…> kit[ų] neteisėt[ų] veik[ų]“, priklauso nuo objektyvių nusikaltimo, kuriuo asmuo kaltinamas, požymių (sudedamųjų jo dalių). SESV 325 straipsnio 1 dalies taikymo srities požiūriu nesvarbu, ar šis asmuo galiausiai nuteisiamas, ar išteisinamas dėl šių kaltinimų[61].

115. Užbaigdamas analizę dėl SESV 325 straipsnio 1 dalies taikymo srities norėčiau pažymėti, kad, konstatavus SESV 325 straipsnio 1 dalies (arba FIA konvencijos 2 straipsnio 1 dalies arba galbūt ir FIA konvencijos protokolo 2 straipsnio 1 dalies) taikytinumą, ir vėl tampa taikytina Chartija. Jeigu apeliantams pagrindinėje byloje paskirtomis sankcijomis ir baudžiamuoju persekiojimu įgyvendinama SESV 325 straipsnio 1 dalis ir FIA konvencijos 2 straipsnio 1 dalis, taikytina Chartija (remiantis jos 51 straipsnio 1 dalimi)[62].

4. Tarpinė išvada

116. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, atrodo, kad BPM sprendimas kartu su Chartijos 47 straipsnio antra pastraipa yra abiem byloms C-357/19 ir C-547/19 reikšmingos nuostatos. Be to, atrodo, kad byloje C-357/19 (tai turi patikrinti nacionalinis teismas) taip pat taikytina SESV 325 straipsnio 1 dalis bei FIA konvencija ir jos protokolas.

117. ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir 2 straipsnis taip pat iš esmės taikytini abiem byloms. Vis dėlto reikia priminti, kad dėl Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje numatyto specifinio teisinio pagrindo, susijusio su teismų nepriklausomumo standartais, ši nuostata jau ir taip yra patikimas atspirties taškas šiose bylose reikalingai analizei atlikti.

C. Vertinimas

118. Siekdamas įvertinti šiose bylose pateiktų prejudicinių klausimų esmę, pirmiausia glaustai išdėstysiu nacionalinį teisinį kontekstą (1). Tada išnagrinėsiu antrąjį klausimą byloje C-357/19, susijusį su Chartijos 47 straipsnio aiškinimu (2). Tada nagrinėsiu pirmąjį klausimą byloje C-357/19, susijusį su SESV 325 straipsnio 1 dalies ir FIA konvencijos aiškinimu (3), ir pereisiu prie tų pačių klausimų, vertinamų atsižvelgiant į teismų nepriklausomumo principą, kuriuo

60 Pavyzdžiui, Sprendime *Åkerberg Fransson* Teisingumo Teismas reikšminga aplinkybe laikė tai, kad pagrindinės bylos atsakovui paskirtomis sankcijomis ir baudžiamuoju persekiojimu už mokesčių vengimą, kuriuo „buvo ar yra kaltinamas“ asmuo pagrindinėje byloje, buvo įgyvendindamas SESV 325 straipsnis. 2013 m. vasario 26 d. Sprendimas *Åkerberg Fransson* (C-617/10, EU:C:2013:105, 27 punktas).

61 Jeigu būtų kitaip, SESV 325 straipsnio 1 dalies taikymo sritis ne tik priklausytų nuo baudžiamosios bylos baigties, bet ir, kas įdomiausia, skirtųsi teismo proceso pradžioje ir pabaigoje.

62 Taip pat žr. 2013 m. vasario 26 d. Sprendimą *Åkerberg Fransson* (C-617/10, EU:C:2013:105, 27 punktas).

remiamasi prejudicinio klausimo byloje C-547/19 pabaigoje (4). Galiausiai užbaigsiu Sąjungos teisės viršenybe, atsakydamas į trečiąjį klausimą byloje C-357/19, pateiktą konkrečiomis nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą išdėstytomis aplinkybėmis, pagal kurias, jei nacionalinis teisėjas nepaiso nacionalinio Konstitucinio Teismo sprendimo, tai laikoma drausminiu nusižengimu (5).

119. Struktūruodamas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui atsakymus tikslingai norėčiau pirmiausia nagrinėti esmę ir tik tada, jei to reikėtų, pereiti prie prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškeltų platesnių institucinių klausimų. Pripažįstu, kad toks požiūris neatspindi nutarties ar tikslios prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimų formuluotės. Vis dėlto manau, kad Teisingumo Teismas gali nagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimus būtent taip, nes priimti sprendimus dėl valstybės narės institucijų tarpusavio ginčų ar juo labiau padėti spręsti institucines problemas, susijusias su kitų nacionalinių subjektų galiomis, nėra Teisingumo Teismo funkcija.

1. Nacionalinis teisinis kontekstas

120. Remiantis nutartimi dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje C-547/19, penkių teisėjų kolegijos pirmą kartą nacionalinės teisės aktuose buvo numatytos Įstatymu Nr. 202/2010 [63], kuriuo iš dalies pakeisti Įstatymo Nr. 304/2004 32 ir 33 straipsniai. Šios kolegijos, nagrinėjančios baudžiamąsias ir ne baudžiamąsias bylas, buvo sudarytos atskirai nuo AKTT kolegijų. Jos atliko peržiūros teismo (apeliacinių kolegijų) vaidmenį AKTT.

121. Iš pradžių šių (apeliacinių) kolegijų narius kiekvienų metų pradžioje atrinkdavo AKTT pirmininkas. Kolegijoms pirmininkaudavo AKTT pirmininkas, jo pavaduotojas arba kolegijos pirmininkas. Kiti keturi kolegijos nariai (išskyrus pirmininką) buvo atrenkami traukiant burtus pagal Sprendimą Nr. 24/2010, kuriuo papildomas AKTT reglamentas.

122. Vėliau Įstatymu Nr. 255/2013 [64] buvo iš dalies pakeistas Įstatymo Nr. 304/2004 dėl teismų organizavimo 32 straipsnis, nustatant taisyklę dėl penkių teisėjų kolegijų narių skyrimo traukiant burtus. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas byloje C-547/19 paaiškina, jog tai, kad minėti pakeitimai buvo padaryti norminiu teisės aktu baudžiamojo proceso srityje, taip pat atitinkamų nuostatų formuluotės sukėlė aiškinimo sunkumų. Tai daugiausia lėmė skirtumai, susiję su pareigomis, kurios pagal Įstatymo Nr. 304/2004 32 straipsnio 5 dalį buvo numatytos AKTT pirmininkui ir jo pavaduotojui, turintiems pirmininkauti penkių teisėjų kolegijai, „jeigu [jie] įeina į kolegijos sudėtį pagal [32 straipsnio] 4 dalį“, ir „Baudžiamųjų bylų kolegijos pirmininko arba vyriausio nario“ pareigomis – dėl pastarųjų toje pat nuostatoje buvo nurodyta, kad jie turėtų pirmininkauti kolegijai, nedarant jokios nuorodos į šio įstatymo 32 straipsnio 4 dalį. Be to, Įstatymo Nr. 304/2004 33 straipsnio 1 dalis, kurioje buvo numatyta, kad „[AKTT] pirmininkas, o jo nesant – pirmininko pavaduotojas, pirmininkauja jungtinėms kolegijoms, <…> penkių teisėjų kolegijai ir bet kuriai kolegijos sudėtyje esančiai kolegijai, jeigu jis dalyvauja nagrinėjant bylą“, buvo palikta nepakeista.

[63] *Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor* (Įstatymas Nr. 202/2010, kuriuo numatomos bylų nagrinėjimo pagreitinimo priemonės), 2010 m. spalio 26 d. *Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 714.

[64] *Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale* (Įstatymas Nr. 255/2013, kuriuo įgyvendindamas Įstatymas Nr. 135/2010 dėl Baudžiamojo proceso kodekso ir iš dalies keičiami bei papildomi tam tikri norminiai aktai, kuriais priimamos nuostatos, susijusios su baudžiamuoju procesu), 2013 m. rugpjūčio 14 d. *Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 515.

123. Atrodo, kad būtent tokiomis aplinkybėmis AKTT valdančioji taryba priėmė 2014 m. sausio 28 d. sprendimą Nr. 3, kuriuo iš dalies pakeistas AKTT reglamentas. Tame sprendime buvo nurodyta, kad penkių teisėjų kolegijoms atitinkamais atvejais pirmininkauja pirmininkas, pirmininko pavaduotojai, Baudžiamųjų bylų kolegijos pirmininkas arba vyriausias narys, o burtų traukimas, kalbant apie minėtas kolegijas, *susijęs tik su kitais keturiais nariais*.

124. Įstatymu Nr. 207/2018 [65], kuriuo tuo metu buvo iš dalies pakeistas Įstatymo Nr. 304/2004 32 straipsnis, išlaikyta taisyklė, pagal kurią AKTT valdančioji taryba metų pradžioje tvirtina penkių teisėjų kolegijų skaičių ir sudėtį. Šiuo pakeitimu buvo panaikinti buvę netikslumai, numatant, kad *visi* penki teisėjų kolegijos *nariai skiriami* traukiant burtus.

125. Po tokio paskutinio pakeitimo AKTT valdančioji taryba 2018 m. rugsėjo 4 d. priėmė Sprendimą Nr. 89/2018, jame nurodė, kad išnagrinėjusi „Įstatymo Nr. 304/2004 <…> 32 straipsnio nuostatas dėl penkių teisėjų kolegijų veiklos ji balsų dauguma nusprendė, kad šio naujojo įstatymo nuostatos yra organizavimo taisyklės, skirtos specialiai reglamentuotoms teismo sudėtims, sudarytoms „kiekvienų metų pradžioje“, ir kad nesant pereinamojo laikotarpio taisyklių jos bus pradėtos taikyti nuo 2019 m. sausio 1 d.“

126. Būtent tokiomis aplinkybėmis Konstitucinis Teismas, į kurį 2018 m. spalio 2 d. kreipėsi Rumunijos vyriausybės Ministras Pirmininkas, priėmė Sprendimą Nr. 685/2018.

127. Konstitucinio Teismo sprendime Nr. 685/2018 buvo konstatuota, kad AKTT savo valdančiosios tarybos sprendimais Nr. 3/2014 ir Nr. 89/2018 administraciniu aktu iš dalies pakeitė Parlamento priimtą įstatymą [66]. Tada Konstitucinis Teismas analizavo tokios situacijos sukeltus padarinius, atsižvelgdamas į Rumunijos Konstitucijos 21 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą teisę į teisingą bylos nagrinėjimą. Jis nustatė, kad ši Konstitucijos nuostata buvo pažeista dėl paskesnio objektyvaus nepriklausomumo ir nešališkumo stokos, dėl ko taip pat buvo pažeista pagal įstatymą įsteigto teismo garantija [67].

128. Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad Įstatymo Nr. 304/2004 32 straipsnis yra teismo objektyvaus nešališkumo garantija, kaip teisės į teisingą bylos nagrinėjimą sudedamoji dalis. Ši garantija apima ir atsitiktinį bylų paskirstymą, ir teisėjų kolegijų sudarymą traukiant burtus [68]. Jis taip pat nurodė, kad atsitiktine tvarka sudarant teisėjų kolegijas siekiama išvengti situacijos, kai vyresni AKTT teisėjai, kurie būtų tokių kolegijų nariai „dėl turimos teisės“, taptų šių kolegijų pirmininkais [69]. Remdamasis Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencija [70] Konstitucinis Teismas konstatavo, kad dėl AKTT valdančiosios tarybos administraciniuose aktuose pateikto Įstatymo Nr. 304/2004 32 straipsnio išaiškinimo buvo daromas neakivaizdus spaudimas kitiems kolegijos nariams. Dėl jo teisėjams teko paklusti aukštesnes pareigas einantiems teisėjams arba tai mažiausiai galėjo lemti teisėjų nenorą ar abejingumą jiems prieštarauti [71]. Be to, Konstitucinis Teismas, ir vėl nurodydamas EŽTT praktiką [72], taip pat

65 2018 m. liepos 20 d. *Legea nr. 207/2018, pentru modificarea și completarea Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară* (Įstatymas Nr. 207/2018, kuriuo iš dalies keičiamas Įstatymas Nr. 304/2004 dėl teismų sistemos organizavimo), *Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 636.

66 Konstitucinio Teismo sprendimo Nr. 685/2018 175 punktas.

67 Konstitucinio Teismo sprendimo Nr. 685/2018 193 punktas.

68 Konstitucinio Teismo sprendimo Nr. 685/2018 188 punktas.

69 Konstitucinio Teismo sprendimo Nr. 685/2018 188 punktas.

70 Visų pirma 2009 m. gruodžio 22 d. EŽTT sprendimas *Parlov-Tkalčić prieš Kroatiją*, CE:ECHR:2009:1222JUD002481006.

71 Konstitucinio Teismo sprendimo Nr. 685/2018 189 punktas.

72 2010 m. spalio 5 d. EŽTT sprendimo *DMD GROUP a.s. prieš Slovakiją*, CE:ECHR:2010:1005JUD001933403, 60 ir 61 punktai.

pažymėjo, kad AKTT bylai reikšmingų aplinkybių laikotarpiu nebuvo sudaryta pagal įstatymą, nes penkių teisėjų kolegijos sudarytos taikant mechanizmą, kuriuo buvo apeitos taikytinos teisės aktų nuostatos [73].

129. Galiausiai Sprendime Nr. 685/2018 buvo konstatuota, be kita ko, kad, „atsižvelgiant į neteisėtą [AKTT] elgesį per jos valdančiąją tarybą, vertinant jį konstituciniu požiūriu, kaip nesuteikiantį garantijų dėl penkių teisėjų kolegijų veiklos teisinio pagrindo tinkamo atkūrimo, [AMT] teisėjų kolegija, remdamasi savo konstitucinėmis ir teisinėmis prerogatyvomis <…> turi rasti principinius sprendimus, susijusius su teisės aktuose numatyta bylas nagrinėjančių kolegijų sudėtimi ir užtikrinti šių sprendimų įgyvendinimą“.

130. Po Konstitucinio Teismo sprendimo AMT priėmė sprendimus Nr. 1367/2018 ir Nr. 1535/2018. Pagal tuos sprendimus AKTT formavo naujas kolegijas, kurios nagrinės bylas 2018 m., traukdama burtus. Šios kolegijos savo teisminę veiklą tęsė ir 2019 m. Taip buvo, nepaisant to, kad iki 2018 m. nebuvo įpareigota imtis jokių priemonių dėl paskirtų bylų. Vis dėlto pagal tuometinę AKTT jurisprudenciją buvo numatyta, kad jeigu metams nustatytos sudėties bylas nagrinėjanti kolegija iki metų pabaigos konkrečioje byloje neįpareigojo imtis jokios priemonės, šios kolegijos sudėtis turėjo būti keičiama. Byla turėjo būti paskirta nagrinėti teisėjams, atrinktiems naujiems kalendoriniams metams traukiant burtus. Vis dėlto atrodo, kad AMT sprendimais toks būdas buvo pakeistas.

131. Pirma apibūdinta nacionalinių teisinių aplinkybių ir teismų praktikos raida sukėlė atitinkamas pasekmes abiem nagrinėjamoms byloms. Pirma, kalbant apie bylą C-357/19, Konstitucinio Teismo sprendimu Nr. 685/2018 šalims buvo suteikta galimybė paduoti specialųjį skundą dėl AKTT jau priimtų galutinių sprendimų. Antra, kalbant apie bylą C-547/19, tas pats sprendimas kartu su paskesniais AMT teisėjų skyriaus ir AKTT valdančiosios tarybos administraciniais sprendimais, priimtais minėtam Konstitucinio Teismo sprendimui įgyvendinti, turėjo tiesioginių pasekmių nustatant kolegiją, atsakingą už apeliantės bylos nagrinėjimą.

132. Trumpai tariant, nors abiejų prašymų priimti prejudicinį sprendimą materialinės ir procedūrinės aplinkybės šiek tiek skiriasi, jiems abiem pagrindinė bendra problema yra tai, ar Sprendimas Nr. 685/2018 dėl savo poveikio galutiniams AKTT sprendimams ir šio teismo teisėjų kolegijų sudėčiai yra (ne)suderinamas su Sąjungos teise.

2. Teisė kreiptis į pagal įstatymą įsteigtą teismą

133. Antruoju klausimu byloje C-357/19 prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, ar Chartijos 47 straipsnio antra pastraipa turėtų būti aiškinama taip, kad pagal ją Konstituciniam Teismui draudžiama konstatuoti, kad teisėjų kolegija nėra nepriklausoma ir nešališka, nes į ją įeina teisėjas, atsakingas už teismų administravimą, kuris, priešingai nei kiti keturi šios kolegijos nariai, nebuvo atrinktas atsitiktine tvarka. Šis klausimas nurodo aplinkybę, kad toks teisėjas skiriamas į kolegiją pagal skaidrią taisyklę, kuri yra žinoma šalims, kurios šalys neginčijo ir kuri bendrai taikytina visoms tos pačios kolegijos nagrinėjamoms byloms. Kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pagal teismų ir teisėjų nepriklausomumo ir teisinio saugumo principus Konstitucinio Teismo sprendimas Nr. 685/2018 negali turėti privalomosios galios teismo sprendimams, kurie to sprendimo priėmimo metu jau buvo tapę galutiniai, nesant rimtų priežasčių, kuriomis remiantis būtų galima abejoti teise į teisingą bylos nagrinėjimą atitinkamose bylose.

[73] Konstitucinio Teismo sprendimo Nr. 685/2018 191 ir 192 punktai.

134. Siekiant pateikti atsakymą į tokį klausimą, manau, pirmiausia reikia išanalizuoti, kokio standarto paprastai reikalaujama pagal Chartijos 47 straipsnio antrą pastraipą (a), ir tada įvertinti, ar Sąjungos teisė, visų pirma ši nuostata, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamas nagrinėjamas Konstitucinio Teismo sprendimas (b).

a) Sąjungos teisės standartas

135. Atrodo, kad antrajame klausime prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas išreiškia abejonių tik dėl teisės kreiptis į pagal įstatymą įsteigtą teismą. Vis dėlto atrodo, kad tai yra tik viena istorijos dalis. Iš nagrinėjamo Konstitucinio Teismo sprendimo matyti, kad kalbama apie Chartijos 47 straipsnio antros pastraipos aiškinimą atsižvelgiant ne tik į teisę į „pagal įstatymą įsteigtą teismą“, bet ir į kitus teisės į teisingą bylos nagrinėjimą elementus, kaip antai nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimus, visų pirma susijusius su teisėjų „vidiniu nepriklausomumu“ [74].

136. Pagal Chartijos 52 straipsnio 3 dalį Chartijos 47 straipsnio antros pastraipos pirmas sakinys turi būti aiškinamas atsižvelgiant į EŽTK 6 straipsnio 1 dalyje nustatytų teisių reikšmę ir taikymo sritį. Taip siekiama užtikrinti, kad apsaugos lygis nebūtų žemesnis už EŽTK standartą, kaip ją yra išaiškinęs EŽTT [75].

137. Pirma, EŽTT yra nurodęs, jog pagal įstatymą įsteigto teismo garantija siekiama užtikrinti, kad teismų sistemos organizavimas nepriklausytų nuo vykdomosios valdžios diskrecijos [76]. Iš tiesų jis neturėtų priklausyti ir nuo teismų valdžios diskrecijos, net jei iš tikrųjų egzistuoja tam tikros savęs organizavimo galimybės. Taikytinos taisyklės turėtų būti numatytos teisės aktų leidėjo priimtame įstatyme [77]. Be to, žodžiai „pagal įstatymą įsteigtas“ atspindi teisinės valstybės principą. Jie glaudžiai susiję su teismų ir teisėjų nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimais [78].

138. Žodžiai „pagal įstatymą įsteigtas“ apima ne tik teismo egzistavimo teisinį pagrindą, bet ir teismo sudėtį kiekvienoje byloje [79], ir šioje byloje nagrinėjamas būtent pastarasis aspektas.

139. EŽTT jurisprudencijoje pripažįstama, kad numatytosios taisyklės dėl to, kas būtent yra „pagal įstatymą įsteigtas teismas“, nustatytos nacionalinėje teisėje. Iš esmės, pažeidus nacionalinės teisės aktų nuostatas, pažeidžiama EŽTK 6 straipsnio 1 dalis [80]. Analizė daugiausia susijusi su tuo, ar buvo pažeistas „įstatymas“ (ši sąvoka apima teisės aktus ir kitas nuostatas, dėl

74 Apibendrinta šios išvados 127 ir 128 punktuose.

75 Dėl elemento „pagal įstatymą įsteigtas teismas“ žr. 2020 m. kovo 26 d. Sprendimą *Review Simpson ir HG* / *Taryba ir Komisija* (C-542/18 RX-II ir C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, 72 punktas). Dėl EŽTT jurisprudencijos analizės žr. generalinės advokatės E. Sharpston išvadą byloje *Review Simpson / Taryba ir Review HG / Komisija* (C-542/18 RX-II ir C-543/18 RX-II, EU:C:2019:977, 63 ir paskesni punktai).

76 Šis reikalavimas yra platesnis už „lawful judge“ principą, kuris daugiausia susijęs su bylų paskirstymo kriterijais. Dėl panašaus atskyrimo žr. T. Rönnau ir A. Hoffmann „Vertrauen ist gut, Kontrolle ist besser“: Das Prinzip des gesetzlichen Richters am EuGH“, *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*, 7–8, 2018, p. 233–248.

77 2019 m. gegužės 2 d. EŽTT sprendimo *Pasquini prieš San Mariną*, CE:ECHR:2019:0502JUD005095616, 100 punktas. Taip pat žr. 2020 m. kovo 26 d. Sprendimą *Review Simpson ir HG / Taryba ir Komisija* (C-542/18 RX-II ir C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, 73 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

78 2020 m. gruodžio 1 d. EŽTT sprendimo *Guðmundur Andri Ástráðsson* prieš *Islandiją*, CE:ECHR:2020:1201JUD002637418, didžiosios kolegijos sprendimas, 231–234 punktai.

79 2000 m. gegužės 4 d. EŽTT sprendimo *Buscarini prieš San Mariną*, CE:ECHR:2000:0504DEC003165796, 2 punktas. Taip pat žr. 2020 m. kovo 26 d. Sprendimą *Review Simpson ir HG / Taryba ir Komisija* (C-542/18 RX-II ir C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, 73 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

80 2020 m. gruodžio 1 d. EŽTT sprendimo *Guðmundur Andri Ástráðsson prieš Islandiją*, CE:ECHR:2020:1201JUD002637418, didžiosios kolegijos sprendimas, 216 punktas.

kurių pažeidimo teisėjų dalyvavimas nagrinėjant bylą būtų laikomas pažeidimu)[81]. Pavyzdžiui, jeigu nacionaliniame įstatyme nustatytos taisyklės, susijusios su kolegijų sudėties formavimu traukiant burtus, tada tai yra vienas iš nacionalinės teisės reikalavimų, į kuriuos Teisingumo Teismas atsižvelgia kaip į vieną iš tų, kurių privaloma laikytis[82].

140. Vis dėlto nereikia pamiršti *subsidiarumo* principo. EŽTT yra pripažinęs, kad, atsižvelgiant į svarbius vienas kitą atsveriančius interesus (pavyzdžiui, teisinio saugumo ir teisėjų nepašalinamumo principai) ir galimas pažeidimo konstatavimo pasekmes, EŽTK 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta teisė į pagal įstatymą įsteigtą teismą neturėtų būti aiškinama pernelyg plačiai[83]. Tai reiškia, kad *ne kiekvienas* nacionalinės teisės *pažeidimas* reikštų EŽTK 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą: EŽTT yra nustatęs „ribinį kriterijų“ sąrašą, kuriuo remiantis vertinama, ar pažeidimai yra *tokie sunkūs*, kad dėl jų pažeidžiama teisė į pagal įstatymą įsteigtą teismą, remiantis akivaizdžiu pažeidimo pobūdžiu (i); tokio pažeidimo poveikis šios teisės paskirčiai vengti nepagrįsto kišimosi į teismų darbą, laikytis teisinės valstybės principo ir valdžių atskyrimo (ii); taip pat atsižvelgimas į nacionalinių teismų pateiktą pažeidimo teisinių padarinių vertinimą (iii)[84].

141. Šie motyvai atrodo panašūs į motyvus, Teisingumo Teismo nurodytus Sprendime *Simpson*. Dėl teisėjo (tariamai netinkamo) paskyrimo į Europos Sąjungos tarnautojų teismą Teisingumo Teismas nurodė, kad pažeidimas, padarytas skiriant teisėjus, lemia ir Chartijos 47 straipsnio antros pastraipos pirmo sakinio pažeidimą, „kai jis yra *tokio pobūdžio ir sunkumo*, kad kyla realus pavojus, jog kita valdžia, visų pirma vykdomoji, gali nepagrįstai pasinaudoti diskrecija, pažeidžiant viso skyrimo proceso rezultatą, ir dėl to teisės subjektams kyla pagrįstų abejonių dėl vieno ar kelių atitinkamų teisėjų nepriklausomumo ir nešališkumo <…>“[85]. Teisingumo Teismas pažymėjo, kad taip būtų „tuo atveju, kai pažeidžiamos pagrindinės nuostatos, kurios yra sudedamoji šios teismų sistemos steigimo ir veikimo dalis“[86].

142. Antra, dėl teisėjų nepriklausomumo „vidinio aspekto“ pažymėtina, kad jis dar nebuvo nagrinėtas Teisingumo Teismo jurisprudencijoje. Tačiau nemažai gairių šiuo klausimu yra pateikęs EŽTT[87]. Sprendime *Parlov-Tkalčić prieš Kroatiją* EŽTT nurodė, jog teisėjų nepriklausomumui būtina, kad pavieniams teisėjams nebūtų daroma „nepagrįsta įtaka ne tik iš išorės, bet ir iš vidaus. Šis vidinis teisėjų nepriklausomumas reikalauja, kad jų kolegos teisėjai arba administracines pareigas teisme einantys asmenys, pavyzdžiui, teismo pirmininkas arba teismo skyriaus pirmininkas <…> neduotų jiems nurodymų ar nedarytų spaudimo. Nesant pakankamų garantijų, kurios užtikrintų teisėjų nepriklausomumą teismų sistemoje, visų pirma jų vadovų atžvilgiu, Teismui gali tekti konstatuoti, kad pareiškėjo abejonės dėl teismo (nepriklausomumo ir) nešališkumo gali būti laikomos objektyviai pateisinamomis <…>“[88].

[81] 2020 m. gruodžio 1 d. EŽTT sprendimo *Guðmundur Andri Ástráðsson prieš Islandiją*, CE:ECHR:2020:1201JUD002637418, didžiosios kolegijos sprendimas, 226 punktas.

[82] 2003 m. kovo 4 d. EŽTT sprendimo *Posokhov prieš Rusiją*, CE:ECHR:2003:0304JUD006348600, 43 punktas; 2008 m. balandžio 29 d. EŽTT sprendimo *Barashkova prieš Rusiją*, CE:ECHR:2008:0429JUD002671603, 32 punktas.

[83] 2020 m. gruodžio 1 d. EŽTT sprendimo *Guðmundur Andri Ástráðsson prieš Islandiją*, CE:ECHR:2020:1201JUD002637418, didžiosios kolegijos sprendimas, 236–241 punktai, kuriuose pripažinta, kad ne visi pažeidimai skiriant teisėjus galėtų pažeisti šią teisę.

[84] 2020 m. gruodžio 1 d. EŽTT sprendimo *Guðmundur Andri Ástráðsson prieš Islandiją*, CE:ECHR:2020:1201JUD002637418, didžiosios kolegijos sprendimas, 243–252 punktai.

[85] 2020 m. kovo 26 d. Sprendimas *Review Simpson ir HG / Taryba ir Komisija* (C-542/18 RX-II ir C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, 75 punktas). Išskirta mano.

[86] 2020 m. kovo 26 d. Sprendimas *Review Simpson ir HG / Taryba ir Komisija* (C-542/18 RX-II ir C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, 75 punktas).

[87] Taip pat žr., pavyzdžiui, J. Sillen „The concept of „internal judicial independence“ in the case law of the European Court of Human Rights“, *European Constitutional Law Review*, vol. 15, 2019, p. 104–133.

[88] 2009 m. gruodžio 22 d. EŽTT sprendimas, CE:ECHR:2009:1222JUD002481006, 86 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.

143. Atlikdamas tokią analizę EŽTT nagrinėja, be kita ko, ar teismų vadovams, pavyzdžiui, teismo pirmininkui, suteikti įgaliojimai „gali lemti latentinį spaudimą, dėl kurio teisėjai pataikautų savo vadovams arba pavieniai teisėjai bent nebūtų linkę prieštarauti savo pirmininko pageidavimams, t. y. turėtų „atgrasomąjį“ poveikį teisėjų vidiniam nepriklausomumui <…> [89].

b) Analizė

144. Šioje byloje nagrinėjamu atveju Konstitucinis Teismas sprendime Nr. 685/2018 konstatavo, kad AKTT valdančiosios tarybos administraciniais sprendimais buvo pažeista teisė į pagal įstatymą įsteigtą teismą, taip pat nešališkumo reikalavimas. Nagrinėdamas nešališkumo reikalavimą Konstitucinis Teismas pažymėjo vidinio teisėjų nepriklausomumo aspekto svarbą.

145. Iš pradžių norėčiau pabrėžti, kad šioje byloje nebūtina analizuoti, ar pagal Chartijos 47 straipsnio antrą pastraipą būtų *reikalaujama* tokio pat rezultato. Klausimas yra ne tas. Vis dėlto galima gana nesunkiai konstatuoti, kad Chartijos 47 straipsnio antra pastraipa *nedraudžia* padaryti tokių išvadų, prie kurių priėjo Konstitucinis Teismas.

146. Pagal suformuotą jurisprudenciją, jeigu Sąjungos teisėje valstybėms narėms suteikiama tam tikra diskrecija, nacionaliniai teismai gali ginti pagrindines teises pagal nacionalinę konstituciją, jeigu dėl to nėra pažeidžiamas Chartijoje numatytas apsaugos lygis ir Sąjungos teisės viršenybė, vieningumas ir veiksmingumas [90].

147. Jei tokia sąlyga Sprendime *M.A.S.* davė pradžią nacionalinių konstitucinių standartų pripažinimui įpareigojimo *panaikinti* nacionalines taisykles, iš esmės nesuderinamas su SESV 325 straipsnio 1 dalimi, riba [91], tada gana aišku, kad toks pat požiūris taip pat gali būti pasitelktas siekiant apskritai įvertinti nacionalinės teisės, praktikos ir jurisprudencijos *suderinamumą* su Sąjungos teise [92].

148. Šioje byloje nagrinėjamu atveju teisėjų kolegijų sudėties klausimas, taip pat klausimas dėl teisių gynimo priemonių, prieinamų pažeidus nacionalines taisykles šioje srityje (kaip jas yra išaiškinę nacionaliniai teismai, įskaitant Konstitucinį Teismą), nėra reglamentuojamas Sąjungos teisės. Sąjungos teisės išsamiai nereglamentuotų situacijų srityje valstybės narės išlaiko diskreciją. Jų galimai aukštesnis ar kitoks pagrindinių teisių apsaugos standartas, kurį turi nustatyti nacionaliniai teismai, leistinas pagal Chartijos 53 straipsnį, visų pirma tais klausimais, kurie nėra išsamiai reglamentuoti Sąjungos teisės [93].

149. Tai nereiškia, kad kiekviena nacionalinė taisyklė, praktika ar teismo sprendimas, kuris tiesiog „supakuojamas ir parduodamas“ kaip aukštesnio ar skirtingo nacionalinio konkrečios pagrindinės teisės standarto pavyzdys, atitiktų tokią logiką. Teisingumo Teismo jurisprudencijoje jau nustatyti reikalavimai, kai tokia situacija gali būti leidžiama. Nacionalinių pagrindinių teisių apsaugos standartų taikymas neturi neigiamai paveikti Chartijoje garantuojamo apsaugos lygio. Be to,

89 Ten pat, 91 punktas. Vis dėlto EŽTT pripažino, kad „bet kokia teisėjų darbo priežiūra susijusi su tam tikra grėsme jų vidiniam nepriklausomumui ir kad neįmanoma sukurti tokios sistemos, kurioje tokios grėsmės visiškai nebūtų“.

90 Šiuo klausimu žr. 2013 m. vasario 26 d. Sprendimą *Melloni* (C-399/11, EU:C:2013:107, 60 punktas) ir 2013 m. vasario 26 d. Sprendimą *Åkerberg Fransson* (C-617/10, EU:C:2013:105, 29 punktas).

91 2017 m. gruodžio 5 d. Sprendimas *M.A.S. ir M.B.* (C-42/17, EU:C:2017:936, 47 punktas).

92 Pavyzdžiui, žr. 2013 m. vasario 26 d. Sprendimą *Åkerberg Fransson* (C-617/10, EU:C:2013:105, 29 ir 36 punktai); 2013 m. vasario 26 d. Sprendimą *Melloni* (C-399/11, EU:C:2013:107, 60 ir paskesni punktai) arba 2019 m. liepos 29 d. Sprendimą *Funke Medien NRW* (C-469/17, EU:C:2019:623, 28 ir paskesni punktai).

93 Priešingai 2013 m. vasario 26 d. Sprendimui *Melloni* (C-399/11, EU:C:2013:107), kuriame remtis Chartijos 53 straipsniu nebuvo leidžiama todėl, kad toje byloje nagrinėtas klausimas nebuvo išsamiai suderintas Sąjungos teisėje.

norėčiau pridurti, kad pagal pirminį ir gana akivaizdų reikalavimą nacionalinė taisyklė ar sprendimas turi pagrįstai ir tikrai prisidėti prie pagrindinių teisių apsaugos nacionaliniu lygmeniu, kaip ji yra pagrįstai aiškinama pagal taikytiną nacionalinį apsaugos standartą.

150. Vis dėlto, jeigu taip yra, kaip jau pažymėjau kitoje savo išvadoje, „Sąjungos teisės viršenybės, vieningumo ir veiksmingumo“ sąlygos tikriausiai nereikėtų suprasti pažodžiui [94]. Antraip nebūtų prasmės reikalauti vieningumo tose srityse, kuriose tradiciškai vyrauja nacionalinė įvairovė. Vis dėlto svarbiausias aspektas yra aiškus: kalbant apie klausimus ir situacijas, kurių Sąjungos teisė nereglamentuoja, Chartija neatlieka maksimalaus standarto funkcijos [95].

151. Tokiomis aplinkybėmis nesuprantu, kodėl nacionalinis Konstitucinis Teismas negalėtų teikti didesnės reikšmės skrupulingam taisyklių dėl nacionalinių teisėjų kolegijų sudėties laikymuisi, įskaitant vidinio nepriklausomumo klausimą, taigi negalėtų padaryti išvados, jog dėl to, kad šios taisyklės buvo pažeistos, dėl netinkamai sudarytų teismų priimtų sprendimų turėjo kilti (akivaizdžios) numatytos nacionalinės pasekmės.

152. Pirma, įvairovės įtraukimas taikant Chartijos 53 straipsnį visų pirma turėtų būti įmanomas tais atvejais, kai nesiskiria saugomos teisės *rūšis*, bet dažnai dėl nacionalinės istorinės patirties ir jos nulemto jautrumo skiriasi šios apsaugos *lygis* ir iš to atsirandanti pusiausvyra. Taigi kai kuriose teisinėse sistemose į netinkamą teisėjų kolegijos sudėtį gali būti reaguojama jautriau vien todėl, kad jose dar gyva tam tikra istorinė atmintis, susijusi su tuo, kas gali nutikti, kai tokios taisyklės pakeičiamos „lankstumu“. Tas pats pasakytina apie problemas, susijusias su vidiniu teisėjų nepriklausomumo ir nešališkumo aspektu. Būtų klaidinga įstrigti praėjusių dešimtmečių kategorijose, kai buvo manoma, kad grėsmes teisėjų nepriklausomumui kelia kitos valdžios šakos. Netrūksta didelių problemų, kurias teisėjai, visų pirma einantys vadovaujamas pareigas, gali sukelti kitiems teisėjams [96].

153. Antra, tas pats pasakytina apie pasekmes, susijusias su tokiu pažeidimu. Jeigu apibrėžiant teisę ar principą leidžiami skirtingi ar aukštesni atspirties taškai, tada, logiškai mąstant, turėtų būti leidžiama surasti tinkamą nacionalinę motyvų, susijusių su teise į pagal įstatymą įsteigtą teismą, ir *res judicata* principo pusiausvyrą [97].

154. Trečia, atsižvelgiant į tokią sistemą, reakcija į suinteresuotųjų šalių argumentus dėl Chartijos 47 straipsnio galėtų būti gana glausta.

155. Antrasis apeliantas byloje C-357/19 nurodė, kad taisyklės, susijusios su AKTT penkių teisėjų kolegijų narių atrinkimu traukiant burtus, taikymas yra konkretus nacionalinis standartas. Juo aukščiausiosios apeliacinės instancijos teismo kolegijų sudėtis apsaugoma nuo politinio spaudimo, turint omenyje tai, kad šio teismo pirmininką ir jo pavaduotoją skiria Rumunijos prezidentas. Ir, atvirkščiai, prokuroras, asociacija „Teisėjų forumas“ ir Rumunijos vyriausybė, atsakydami į Teisingumo Teismo pateiktus klausimus, nurodė, kad AKTT penkių teisėjų kolegijų

94 Žr. mano išvadą byloje *Dzivev* (C-310/16, EU:C:2018:623, 89–91 punktai).

95 Ten pat, 92–95 punktai.

96 Pavyzdžiui, žr. išsamiau D. Kosař „Perils of Judicial Self-Government in Transitional Societies“, Cambridge University Press, Cambridge, 2016, p. 407, kuris nurodo, kad kai kurios teismų savivaldos formos sukuria „priklausomų teisėjų sistemą nepriklausomų teismų sistemoje“, kai nederamą įtaką *teismų sistemos viduje* daro teismų pareigūnai, pavyzdžiui, teismų pirmininkai arba teismų savivaldos įstaigų pareigūnai.

97 Atrodo, kad šiuo klausimu valstybėse narėse laikomasi gana skirtingų požiūrių į formuojant teismo sudėtį padarytų pažeidimų sukeliamas pasekmes ir teisės į pagal įstatymą įsteigtą teismą ir teisinio saugumo principo pusiausvyrą. Žr. generalinės advokatės E. Sharpston išvadą byloje *Review Simpson / Taryba ir Review HG / Komisija* (C-542/18 RX-II ir C-543/18 RX-II, EU:C:2019:977, 98–104 punktai).

sudarymo traukiant burtus principo negalima laikyti dalimi konkretaus nacionalinio standarto, susijusio su pagrindinių teisių apsauga. Jie daugiausia remiasi tuo, kad taisyklė dėl kolegijų narių skyrimo traukiant burtus taikoma formuojant ne visas teismo sudėtis ir kad tai labiau yra išimtis. Asociacija „Teisėjų forumas“ savo rašytinėse pastabose byloje C-547/19 nurodė, jog dėl to, kad ne visi kolegijos nariai atrenkami traukiant burtus, gali kilti abejonių dėl jų nešališkumo [98].

156. Gana glaustas atsakymas į tai būtų toks: kompetentingos nacionalinės institucijos turi tiksliai išdėstyti, koks yra nacionalinis standartas. Nors tai, kad ne visi kolegijos teisėjai atrenkami traukiant burtus, savaime nereiškia, kad stokojama nešališkumo, jeigu toks reikalavimas numatytas teisės normoje, jį būtų galima teisėtai laikyti taisykle, susijusia su kolegijos sudėtimi, ir ją apimtų teisė į pagal įstatymą įsteigtą teismą. Nustatant, ką reiškia pagal įstatymą įsteigtas teismas, grįžtama prie nacionalinės teisės [99]. Tai galima vertinti atsižvelgiant tik į tos teisinės sistemos, kurioje reglamentuojamas nagrinėjamo teismo įsteigimas ir veikimas [100], šioje byloje nagrinėjamu atveju – Rumunijos teisinės sistemos reikalavimus. Jeigu Sąjungos teisėje, laikantis pagrįstumo ir tikrumo reikalavimo nustatytų apribojimų [101], pripažįstama, kad Sąjungos teisės nereglamentuojami klausimai lemia nacionalinius skirtumus ir įvairovę, tada reikėtų pripažinti ir tai, kad tokį standartą turi nustatyti kompetentingas nacionalinis subjektas (-ai). Tarpininkauti priimant sprendimus nacionalinės teisės klausimais nėra Teisingumo Teismo užduotis.

c) Tarpinė išvada

157. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į byloje C-357/19 pateiktą antrąjį klausimą: jeigu situacija bendrai patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį, bet nėra jos išsamiai reglamentuota, pagal Chartijos 47 straipsnio antrą pastraipą nacionaliniam Konstituciniam Teismui, taikant tikrą ir pagrįstą nacionalinį konstitucinių teisių apsaugos standartą ir remiantis jo pateikiamu nacionalinių taikytinų nuostatų aiškinimu, nedraudžiama pripažinti, kad nacionalinio aukščiausiojo teismo teisėjų kolegijos nebuvo sudarytos pagal įstatymą.

3. Sąjungos finansinių interesų apsauga

158. Pirmasis klausimas byloje C-357/19 susijęs su SESV 325 straipsnio 1 dalies išaiškinimu atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo sprendimo Nr. 685/2018 priėmimą ir sukeliamas pasekmes. Tas pats klausimas byloje C-357/19 ir klausimas byloje C-547/19 susiję su ESS 19 straipsnio 1 dalies ir 2 straipsnio, taip pat Chartijos 47 straipsnio išaiškinimu atsižvelgiant į tą patį konstitucinį sprendimą.

159. Šioje išvados dalyje nagrinėsiu potencialius klausimus, kurie gali paveikti Sąjungos finansinių interesų apsaugą, tada kitoje šios išvados dalyje pereisiu prie bendresnio ir struktūrinio pateiktų klausimų, daugiausia susijusių su galimu šio sprendimo poveikiu teisėjų nepriklausomumo ir teisinės valstybės principo požiūriu, aspekto.

98 Ši suinteresuotoji šalis mini 2015 m. rugsėjo 15 d. EŽTT sprendimo *Tsanova-Gecheva prieš Bulgariją*, CE:ECHR:2015:0915JUD004380012, 108 punktą, kuriame EŽTT konstatavo, kad net jei penki kolegijos teisėjai buvo atrinkti kitu būdu nei traukiant burtus (šalys nesutarė dėl šios aplinkybės), nesant kitos informacijos, rodančios nešališkumo stoką, neatrodo, kad buvo pažeisti EŽTT 6 straipsnio reikalavimai.

99 Žr. šios išvados 139 punktą.

100 Pavyzdžiui, dėl bylų paskirstymo teismo viduje žr. 2003 m. spalio 2 d. Sprendimą *Salzgitter / Komisija* (C-182/99 P, EU:C:2003:526, 28–36 punktai); 2009 m. gruodžio 9 d. Nutartį *Marcuccio / Komisija* (C-528/08 P, EU:C:2009:761, 57–60 punktai) arba 2014 m. spalio 2 d. Sprendimą *Strack / Komisija* (C-127/13 P, EU:C:2014:2250, 50–55 punktai).

101 Žr. šios išvados 149 punktą.

160. Pirmuoju klausimu byloje C-357/19, kiek jame nurodoma SESV 325 straipsnio 1 dalis ir FIA konvencijos 1 straipsnio 1 dalis ir 2 straipsnio 1 dalis, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar SESV 325 straipsnio 1 dalis ir FIA konvencija turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas nacionaliniam teismui leidžiama netaikyti nacionalinio Konstitucinio Teismo sprendimo, dėl kurio būtų iš naujo peržiūrėti galutiniai sprendimai ir kuris gali turėti poveikį byloms, susijusioms su Sąjungos finansiniais interesais.

161. FIA konvencijos 2 straipsnio 1 dalyje nustatytu įpareigojimu dėl jos 1 straipsnyje apibūdinto elgesio konkrečiai išreiškiami SESV 325 straipsnio 1 dalyje nustatyti platesni ir daugiau apimantys įpareigojimai. Vis dėlto, kadangi šioje byloje kilusi diskusija sukosi aplink SESV 325 straipsnio 1 dalies taikymo sritį, savo analizę apribosiu pastarąja nuostata. Galiausiai mažai tikėtina, kad valstybei narei tenkančių įpareigojimų pobūdis pagal vieną ar kitą aktą radikaliai skirtųsi.

1) Sąjungos teisės aktai

162. Ši byla parodo aiškinant SESV 325 straipsnio 1 dalį kylančias problemas ir praktines pasekmes, susijusias su galimu šios nuostatos pažeidimu. Kaip yra aišku iš naujausios jurisprudencijos [102], ši Sąjungos pirminės teisės nuostata apima kompleksinius įpareigojimus ir padarinius, kiek tai susiję su jos pusiausvyra su kitomis Sąjungos teisės vertybėmis ir principais, pavyzdžiui, pagrindinėmis teisėmis.

163. Kalbant apie SESV 325 straipsnio 1 dalyje nustatytus *įpareigojimus*, Teisingumo Teismo jurisprudencija yra gana aiški. SESV 325 straipsnio 1 dalyje reikalaujama, kad valstybės narės kovotų su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančia neteisėta veikla veiksmingomis ir atgrasomomis priemonėmis [103]. Valstybės narės gali pasirinkti sankcijas. Vis dėlto jos privalo užtikrinti, kad jų prisiimti įsipareigojimai būtų veiksmingai vykdomi, o kai kuriais atvejais tai reiškia, kad turi būti skiriamos baudžiamosios sankcijos [104]. SESV 325 straipsnio 1 dalyje nustatyti įpareigojimai neapsiriboja „kriminalizavimo“ etapu: valstybės narės taip pat privalo užtikrinti, kad pagal kitas materialinio ar procedūrinio pobūdžio taisykles (pavyzdžiui, baudžiamojo proceso teisės normas [105] arba senaties terminus [106]) būtų galima veiksmingai bausti už Sąjungos finansiniams interesams kenkiančius pažeidimus.

164. Valstybių narių turimą procesinę ir institucinę autonomiją kovojant su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiais pažeidimais vis dėlto riboja, be kita ko, veiksmingumo principas, pagal kurį reikalaujama, kad sankcijos būtų veiksmingos ir atgrasomos [107].

102 2015 m. rugsėjo 8 d. Sprendimas *Taricco ir kt.* (C-105/14, EU:C:2015:555); 2017 m. gruodžio 5 d. Sprendimas *M.A.S. ir M.B.* (C-42/17, EU:C:2017:936); 2018 m. birželio 5 d. Sprendimas *Kolev ir kt.* (C-612/15, EU:C:2018:392) ir 2019 m. sausio 17 d. Sprendimas *Dzivev ir kt.* (C-310/16, EU:C:2019:30).

103 Pavyzdžiui, žr. 2017 m. gruodžio 5 d. Sprendimą *M.A.S. ir M.B.* (C-42/17, EU:C:2017:936, 30 punktas).

104 Ten pat, 33 ir 34 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija.

105 2018 m. birželio 5 d. Sprendimas *Kolev ir kt.* (C-612/15, EU:C:2018:392, 55 punktas) ir 2019 m. sausio 17 d. Sprendimas *Dzivev ir kt.* (C-310/16, EU:C:2019:30, 29 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

106 2015 m. rugsėjo 8 d. Sprendimas *Taricco ir kt.* (C-105/14, EU:C:2015:555, 47 punktas) ir 2017 m. gruodžio 5 d. Sprendimas *M.A.S. ir M.B.* (C-42/17, EU:C:2017:936, 36 punktas).

107 Šiuo klausimu žr. 2019 m. sausio 17 d. Sprendimą *Dzivev ir kt.* (C-310/16, EU:C:2019:30, 30 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

165. Vis dėlto iš jurisprudencijos matyti tam tikras kompleksiškumas, kalbant apie kriterijų, naudojamą vertinant nacionalinės teisės *suderinamumą* su SESV 325 straipsnio 1 dalimi, jo vidines *ribas* ir praktines *pasekmes bei teisių gynimo priemones*, jeigu iškiltų nesuderinamumo situacija, visų pirma nacionalinių teismų pareiga *panaikinti* nesuderinamas nacionalines taisykles [108].

2) Šalių pozicija

166. Šioje byloje nei pastabas pateikusios šalys, nei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas neginčijo nacionalinėje teisėje nustatytų baudžiamųjų sankcijų veiksmingumo ar atgrasomojo pobūdžio, kiek tai susiję su stambiu sukčiavimu ar kitomis sunkiomis neteisėtomis veikomis, *kurios per se* kenkia Sąjungos finansiniams interesams. Labiau kyla klausimas, ar Konstitucinio Teismo sprendimas Nr. 685/2018 gali neigiamai paveikti veiksmingą baudžiamąjį persekiojimą ir baudimą už nusižengimus, todėl pažeidžia SESV 325 straipsnio 1 dalį.

167. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ir prokuroras laikosi nuomonės, kad nagrinėjamas Konstitucinio Teismo sprendimas gali turėti neigiamą poveikį Sąjungos finansiniams interesams. Šis argumentas iš esmės grindžiamas tuo, kad Konstitucinio Teismo sprendimu Nr. 685/2018 panaikinami penkių teisėjų kolegijų priimti galutiniai sprendimai, todėl daugelyje bylų už stambų sukčiavimą paskirtos sankcijos gali netekti veiksmingumo ir atgrasomojo pobūdžio. Tai gali neigiamai paveikti Sąjungos finansinius interesus, nes taip sudaromas nebaudžiamumo įspūdis ir kyla sisteminė nebaudžiamumo rizika dėl nacionalinių taisyklių, susijusių su senaties terminais, taikymo, atsižvelgiant į bylos sudėtingumą ir trukmę, kol po peržiūros priimamas galutinis sprendimas. Todėl Konstitucinio Teismo sprendimas turėtų būti pripažintas nesuderinamu su SESV 325 straipsnio 1 dalimi.

168. Laikydamasi kitokios nuomonės, Komisija teigia, kad ši byla nėra iš tų, kuri rodytų sisteminio nebaudžiamumo poveikį, bet tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Nors Komisija daro priešingą išvadą, įdomu pažymėti, kad jos požiūris, regis, grindžiamas tais pačiais motyvais kaip ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo bei prokuroro. Komisijos analizė taip pat pirmiausia grindžiama „veiksmingumo“ sumetimais, vertinamais pagal sisteminį nebaudžiamumą, kuris priklauso nuo galimai paveiktų bylų skaičiaus.

3) Analizė

i) Taikytinas kriterijus?

169. Įdomu tai, kad šių bylų dalyviai (prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, prokuroras ir Komisija), nurodydami tą patį „kriterijų“, daro priešingas išvadas. Žinoma, viena ar kelios šalys tiesiog gali klysti. Vis dėlto toks rezultatas gali rodyti ir platesnę problemą: galbūt pats kriterijus nėra idealus.

170. Kaip rodo šioje byloje pateiktos pastabos, kriterijus SESV 325 straipsnio 1 dalies pažeidimui konstatuoti iš esmės būtų nacionalinės taisyklės, jurisprudencijos ar praktikos *pasekmių* vertinimas. SESV 325 straipsnio 1 dalies pažeidimas būtų konstatuotas, jeigu dėl nacionalinių

[108] Dėl kritiško požiūrio žr. mano išvadą byloje *Scialdone* (C-574/15, EU:C:2017:553, 137 ir paskesni punktai) ir išvadą byloje *Dzivev* (C-310/16, EU:C:2018:623, 65–68 punktai).

priemonių poveikio kiltų sisteminio nebaudžiamumo rizika. Tai būtų vertinama atsižvelgiant į potencialų paveiktų bylų skaičių, net jei būtų siūloma kaip į papildomus veiksnius atsižvelgti, pavyzdžiui, į konkretų poveikį Sąjungos biudžetui, atitinkamų bylų pobūdį ar sudėtingumą.

171. Laikantis tokio požiūrio, tik galbūt šiek tiek sureikšminant, SESV 325 straipsnio 1 dalis būtų absoliuti veiksmingumo taisyklė, vertinant pagal tai, kiek pinigų buvo gauta ir kiek būtų nuteistų asmenų, jei tie pinigai nebūtų gauti. Normų suderinamumo klausimas susiaurėtų iki subjektyvių teismo vertinimų, koks būtų (empirinis) poveikis kitoms byloms, kurių skaičius neaiškus (bet *reikšmingas*). Dėl to galėtų būti selektyviai nepaisoma bet kokių nacionalinės baudžiamosios teisės ar proceso normų ir, savaime suprantama, tai būtų nenaudinga kaltinamajam. Be to, nors pagrindinės teisės lieka svarbios tokiam požiūriui, tikėtina, kad jos būtų ginamos tik paskesniu etapu, potencialiai apribojant galimybę netaikyti nacionalinių taisyklių ar užtikrinti naujai sukurtos taisyklės vykdymą teisiamojo nenaudai.

172. Dėl priežasčių, kurias jau nurodžiau savo išvadoje byloje *Dzivev* [109], man toks požiūris atrodo probleminis.

173. Pirma, vertinant apskritai, veiksmingumas, kaip veiksmingas atgrasymas pagal SESV 325 straipsnio 1 dalį ar bet kurioje kitoje Sąjungos teisės srityje [110], negali būti suprantamas kaip absoliuti vertybė, svarbesnė už visus kitus motyvus. SESV 325 straipsnio 1 dalyje iš tiesų nurodomi į veiksmingumą orientuoti įpareigojimai, nustatyti valstybėms narėms. Vis dėlto jame taip pat įdiegtas stiprus institucinės ir procesinės autonomijos komponentas, kuris turėtų būti atspirties taškas. Esant tokiai atvirai struktūrai, veiksmingumas negali būti vienintelis aspektas, į kurį atsižvelgtina analizuojant *suderinamumą*. Vertinant veiksmingumą plačiausia prasme, galėtų būti pateisinamas bet koks rezultatas: bet kuri nuteisti trukdanti nacionalinė taisyklė galėtų būti pripažinta nesuderinama su SESV 325 straipsnio 1 dalimi. Tai nėra būdas veiksmingai užtikrinti teisės aktų vykdymą ir kaip tik veda į Sąjungos teisės sukurtą individualų savavališkumą ir struktūrinį chaosą.

174. Antra, todėl gyvybiškai svarbu, kad galimai neribotas „veiksmingumo“ argumentas būtų įvertintas atsižvelgiant į kitas Sąjungos teisės normas, principus ir vertybes, įskaitant pagrindines teises ar teisėtumą. Tai turi būti atlikta *dar suderinamumo vertinimo etapu* [111]. Teisėtumas ar pagrindinės teisės tiesiog neatsiranda vėlesniame etape kaip potencialus (bet dažnai gana nepatogus) apribojimas. Jie yra tų pačių taisyklių dalis toje pat Sąjungos teisinėje sistemoje ir laikomi ne mažiau reikšmingais ir svarbiais.

175. Teisingumo Teismas yra patvirtinęs tokį aiškinimą sprendimuose *M.A.S.* ir *Dzivev*; jis pažymėjo, kad „pareiga užtikrinti veiksmingą Sąjungos išteklių surinkimą neatleidžia nacionalinių teismų nuo būtino pagrindinių teisių, užtikrintų Chartijoje, ir pagrindinių Sąjungos teisės principų laikymosi <…>“ [112], įskaitant „būtinyb[ę] laikytis teisėtumo ir teisinės valstybės principo, kuris yra viena iš pagrindinių vertybių, kuriomis grindžiama Sąjunga, kaip matyti iš ESS 2 straipsnio“ [113].

[109] C-310/16, EU:C:2018:623, 121–127 punktai.

[110] Dėl kitų pavyzdžių žr. generalinio advokato H. Saugmandsgaard Øe išvadą byloje *Deutsche Umwelthilfe* (C-752/18, EU:C:2019:972, 81–84 punktai) arba mano išvadą byloje *Nemec* (C-256/15, EU:C:2016:619, 64 punktas).

[111] Mano išvada byloje *Dzivev* (C-310/16, EU:C:2018:623, 122 ir 123 punktai).

[112] 2019 m. sausio 17 d. Sprendimas *Dzivev ir kt.* (C-310/16, EU:C:2019:30, 33 punktas). Taip pat šiuo klausimu žr. 2017 m. gruodžio 5 d. Sprendimą *M.A.S. ir M.B.* (C-42/17, EU:C:2017:936, 52 punktas) ir 2018 m. birželio 5 d. Sprendimą *Kolev ir kt.* (C-612/15, EU:C:2018:392, 68 ir 71 punktai).

[113] 2019 m. sausio 17 d. Sprendimas *Dzivev ir kt.* (C-310/16, EU:C:2019:30, 34 punktas).

176. Sprendime *Dzivev* Teisingumo Teismas, *net nesiimdamas* vertinti, ar nagrinėjamos taisyklės daugeliu atvejų lėmė nebaudžiamumą, pažymėjo, jog pagal Sąjungos teisę negali būti reikalaujama, kad nacionalinis teismas panaikintų nacionalinę proceso normą, net jei dėl to padidėtų baudžiamojo persekiojimo veiksmingumas ir būtų galima nubausti už Sąjungos teisės nesilaikymą, jeigu tokia proceso norma tiksliai atitinka reikalavimus, susijusius su pagrindinių teisių apsauga [114]. Bet kuriuo atveju, net jei taip būtų galimai kitokiomis aplinkybėmis, pareiga pakeisti nagrinėjamą nacionalinę taisyklę ir taip ištaisyti neteisingą ar nepakankamą netinkamą SESV 325 straipsnio 1 dalies taikymą pirmiausia tektų nacionalinės teisės aktų leidėjui [115].

177. Trečia, dėl galimo nacionalinių taisyklių nesuderinamumo su SESV 325 straipsnio 1 dalimi nagrinėjimo pobūdžio ir kriterijų manau, kad toks vertinimas turėtų būti atliekamas kaip ir bet kuris kitas (ne)suderinamumo su Sąjungos teise vertinimas. Užuot atliekant empirinį statistinį (neapibrėžto) susijusių atvejų skaičiaus tyrimą, turėtų būti vertinamas *norminis* taisyklių suderinamumas [116].

178. Paprastai teismams prastai sekasi su statistiniais duomenimis. Norint atlikti tokią analizę, kurią nacionaliniams teismams byloje *Taricco* patikėjo Teisingumo Teismas, reikalingi patikimi įrodymai, galbūt ir speciali, orientuota į pasekmes ir į ateitį analizė. Atrodo, kad tai yra daug daugiau, nei būtų galima pagrįstai reikalauti iš nacionalinio teismo, juo labiau žemesnės instancijos teismo, kuris, žinoma, gali bendrai numanyti, kokios yra kitos nagrinėjamos bylos arba struktūrinius klausimus jo ar jos nagrinėjamoje teisės srityje, bet pirmiausia jam reikia priimti sprendimą konkrečioje byloje. Be to, kad paprastai tokių įrodymų trūksta, bet koks rezultatas gali būti labai netikslus, priklausomas nuo labai svarbių veiksnių, pavyzdžiui, konkretaus teismo konkrečiu momentu nagrinėjamų bylų skaičiaus, kuris, tikėtina, ilgainiui gali keistis, tad vargu ar jį galima laikyti esminiu atspirties tašku vertinant nacionalinės taisyklės ar praktikos suderinamumą su Sąjungos teise [117].

179. Šiose bylose kilusi diskusija aiškiai parodo šias problemas. Pirmiausia neaišku, koks būtent yra *reikšmingas* skaičius bylų, dėl kurių galėtų atsirasti *struktūrinis* nebaudžiamumas. Daugiau kaip 10 %? Daugiau kaip 25 %? Per 40 %? Natūralu, kad dėl to skirtingi subjektai, net ir remdamiesi tuo pačiu kriterijumi, gauna skirtingus rezultatus [118]. Viena vertus, kadangi visos šios bylos faktiškai nagrinėjamos AKTT, atrodo, kad tam tikrų duomenų tikrai esama. Atrodo, kad byloje C-357/19, kaip savo atsakymuose į Teisingumo Teismo klausimus paaiškino Rumunijos vyriausybė, AKTT turi gana detalius ir išsamius statistinius duomenis [119]. Tačiau paprastai kiti teismai gali neturėti tokių duomenų, nors jiems taip pat gali tekti taikyti SESV 325 straipsnio 1 dalį. Pirmoji apeliantė byloje C-357/19 atsakymuose į Teisingumo Teismo klausimus pažymi, kad vargu ar nacionaliniai teismai gali analizuoti sisteminę nebaudžiamumo riziką, kalbant apie galimą įvertinti ar išsiaiškinti paveiktų bylų kiekį, nes jie yra atsakingi už sprendimo priėmimą tik konkrečiose bylose. Tokiomis aplinkybėmis dėl kriterijaus, grindžiamo esamu arba galimu

114 Žr. 2019 m. sausio 17 d. Sprendimą *Dzivev ir kt.* (C-310/16, EU:C:2019:30, 35–39 punktai).

115 Šiuo klausimu žr. 2017 m. gruodžio 5 d. Sprendimą *M.A.S. ir M.B.* (C-42/17, EU:C:2017:936, 41 punktas) ir 2019 m. sausio 17 d. Sprendimą *Dzivev ir kt.* (C-310/16, EU:C:2019:30, 31 punktas).

116 Mano išvada byloje *Dzivev* (C-310/16, EU:C:2018:623, 129 punktas).

117 Probleminį tokio vertinimo pobūdį būtų galima pabrėžti galvojant apie kitą teismo posėdžio salės pusę – galimą teisinę konsultaciją, kurią advokatas baudžiamojoje byloje turi teikti savo klientui, atsakydamas į klausimą, ar šioje byloje nagrinėjama nacionalinė teisė yra suderinama su Sąjungos teise: „Nežinau, priklauso nuo to, kaip bus kitose bylose?“

118 Žr. šios išvados 167 ir 168 punktus.

119 Ši vyriausybė paaiškino, jog AKTT 2020 m. kovo mėn. rašte pateikė atitinkamą informaciją ir statistinius duomenis apie Konstitucinio Teismo sprendimų Nr. 685/2018 ir Nr. 17/2019 poveikį AKTT veiklai, paveiktų bylų skaičių, bylų, kenkiančių Sąjungos finansiniams interesams, skaičių, padarytą žalą, bylos nagrinėjimo trukmę ir bylų, kuriose kilo nebaudžiamumo pavojus, skaičių.

paveiktų bylų skaičiumi, „atitikties analizė“ galimai priklausytų nuo statistinės informacijos prieinamumo ir kokybės ir dėl to baudžiamosiose bylose galėtų būti nenuosekliai taikomos ar netgi netaikomos nacionalinės proceso normos.

180. Apibendrinant darytina išvada: tinkamas kriterijus SESV 325 straipsnio 1 dalies pažeidimui konstatuoti paprasčiausiai turėtų būti tas, ar nacionalinė taisyklė, jurisprudencija arba praktika, vertinant *norminiu* požiūriu ir *neatsižvelgiant į* faktinį galimą išmatuoti jos poveikį pagal *paveiktų bylų skaičių*, gali pakenkti veiksmingai Sąjungos finansinių interesų apsaugai.

181. Vertinimas, kurį reikia atlikti, apima: pirma, norminį ir sisteminį nagrinėjamų taisyklių turinio vertinimą; antra, jų tikslą ir nacionalinį kontekstą; trečia, pagrįstai pastebimas arba numatomas praktines šių taisyklių pasekmes, kylančias dėl tokių taisyklių aiškinimo ar taikymo praktikos (taigi nepriklausomai nuo bet kokio realiai ar potencialiai paveiktų bylų skaičiaus statistinio apskaičiavimo). Ketvirta, pagrindinės teisės ir teisėtumo principas yra dalis vidinės pusiausvyros aiškinant SESV 325 straipsnio 1 dalies materialinius reikalavimus *vertinant* nacionalinių taisyklių ir praktikos *suderinamumą* su šia nuostata. Iš tiesų pagrindinės teisės ir teisėtumo principas yra ne tik „taisomieji“ elementai, galintys (*ex post*) apriboti praktinį šios nuostatos poveikį. Jie nuo pat pradžių atlieka tam tikrą vaidmenį aiškinant materialinį SESV 325 straipsnio 1 dalies turinį ir yra šios nuostatos pagrįstai įmanomo aiškinimo *vidinės* ribos. Vis dėlto visos nacionalinės problemos, susijusios su teisėtumo apsauga ir aukštesniu nacionaliniu pagrindinių teisių apsaugos standartu, kuriais remiamasi šiuo tikslu, turi rodyti pagrįstą ir tikrą rūpestį aukštesne pagrindinių teisių apsauga. Be to, galimas jų poveikis pagal SESV 325 straipsnio 1 dalį saugomiems interesams turi būti proporcingas.

182. Galiausiai tais atvejais, kai dėl tokių motyvų gali būti pripažintas nacionalinių taisyklių ar praktikos nesuderinamumas su SESV 325 straipsnio 1 dalimi, kitas kylantis klausimas susijęs su teisių gynimo priemonėmis ir pasekmėmis individualiu atveju. Tokiais atvejais, ypač susijusiais su baudžiamosiomis bylomis, labai svarbu tai, ar yra kitų motyvų, kurie neleistų tokio nesuderinamumo pripažinimo faktiškai taikyti pagrindinėje byloje dalyvaujančių asmenų nenaudai.

183. Šiuo paskutiniu etapu keičiasi požiūrio taškas. Struktūriniai Sąjungos interesai jau nebevertinami atsižvelgiant į nacionalinę autonomiją ir leistiną įvairovės laipsnį ir turi būti teisingai įvertinti atsižvelgiant į individualias atitinkamų asmenų teises pagal individualaus atvejo aplinkybes. Nors šią pusiausvyrą pirmiausia turi surasti nacionaliniai teismai, taikydami Teisingumo Teismo pateiktas gaires, Teisingumo Teismo motyvai turi atverti kelią tokių individualių teisingų nacionalinio lygmens sprendimų priėmimui.

184. Apibendrindamas darau išvadą, kad jeigu individualiu atveju konstatuojamas nesuderinamumas, tai nebūtinai reiškia, kad to pasekmė bus naujos teisės normos taikymas tokiam atvejui pagrindinėje byloje. Vertinant struktūriškai, toks rezultatas nekelia grėsmės nei Sąjungos teisės veiksmingumui, nei jos viršenybei. Be to, vertinant labiau pragmatiškai, jeigu laikoma, kad tam tikra nacionalinio lygmens praktika tikrai neigiamai paveikė Sąjungos finansinius interesus, Komisija dabar turi galingą įrankį pagal SESV 258 straipsnį reikalauti grąžinti valstybės narės mokėtinas sumas į Sąjungos biudžetą, kartu procese nepaverčiant asmenų pagrindinių teisių apsaugos nacionaliniu lygmeniu šalutine žala [120].

[120] Žr. 2019 m. spalio 31 d. Sprendimą *Komisija / Jungtinė Karalystė* (C-391/17, EU:C:2019:919), kuriame Komisijai byloje dėl pažeidimo buvo suteikta galimybė tiesiogiai reikalauti tikslių Sąjungos biudžetui padarytos žalos sumų.

ii) Taikymas šiai bylai

185. Vertinant pagal šios išvados 181 punkte nurodytus kriterijus neatrodo, kad Konstitucinio Teismo sprendimas Nr. 685/2018 gali pakenkti veiksmingai Sąjungos finansinių interesų apsaugai.

186. Pirma, atsižvelgiant į norminį ir sisteminį nagrinėjamo sprendimo turinio vertinimą, pažymėtina, kad, kaip nurodė pirmoji apeliantė ir ketvirtasis apeliantas, Konstitucinio Teismo sprendimu Nr. 685/2018 nesukuriama jokių naujų teisių gynimo priemonių ir nepakeičiama iki tol buvusi teisių gynimo priemonių sistema. Iš tiesų jis nėra kaip nors konkrečiai skirtas SESV 325 straipsnio 1 dalies vykdymui užtikrinti. Tame sprendime buvo tiesiog pripažinta, kad buvo pažeisti teisiniai standartai, susiję su teisėjų kolegijų sudėtimi, o tai irgi turi poveikį į plačią SESV 325 straipsnio 1 dalies taikymo sritį patenkančioms nacionalinėms procedūroms. Juo šalims buvo suteikta galimybė paduoti įstatyme (Baudžiamojo proceso kodekse) jau numatytą specialųjį skundą. Pažymėtina, kad riboti atvejai, kai tokius specialiuosius skundus leidžiama paduoti, išvardyti minėto kodekso 426 straipsnio 1 dalyje, kurio d punkte aiškiai nurodyta situacija „kai apeliacinio teismo sudėtis prieštarauja teisės aktams <…>“. Galimybė peržiūrėti galutinius sprendimus motyvuojant teisėjų kolegijos sudarymo pažeidimais nėra neįprastas sprendimas įvairiose valstybėse narėse [121].

187. Antra, kalbant apie Sprendimo Nr. 685/2018 tikslą ir nacionalinį kontekstą, pažymėtina, kad Teisingumo Teismui nebuvo pateikta jokios informacijos, kuri rodytų, kad nagrinėjamo sprendimo tikslas buvo apeiti teisės aktus, kuriais sudaromos galimybės kovoti su korupcija, ar jiems pakenkti, arba kad juo buvo siekiama pakenkti Sąjungos finansinių interesų apsaugai. Norėčiau aiškiai pabrėžti šį aspektą jau šiuo etapu: nėra jokio objektyvaus ir pagrįsto argumento, kad įprastos procedūros būtų kaip nors tikslingai naudojamos ar kad jomis būtų piktnaudžiaujama [122].

188. Trečia, kaip pažymi Komisija, galimos Konstitucinio Teismo sprendimo Nr. 685/2018 praktinės pasekmės yra apibrėžtos laiko atžvilgiu. Nagrinėjamas sprendimas pirmiausia skirtas taikyti dar nagrinėjamoms arba būsimoms byloms. Dėl nagrinėjamo sprendimo taikymo *užbaigtoms* byloms pažymėtina, kad šalys gali paduoti specialųjį skundą tik kol nepasibaigęs jo padavimo terminas. Vis dėlto pagal Baudžiamojo proceso kodekso 428 straipsnio 1 dalį ši galimybė išnyksta per 30 dienų nuo pranešimo apie apeliacinio teismo sprendimą dienos.

189. Be to, kaip taikliai pažymėjo Komisija ir antrasis apeliantas byloje C-357/19, panaikinus apeliacinio teismo sprendimą dėl Konstitucinio Teismo sprendimo Nr. 685/2018 taikymo baudžiamoji byla nenutraukiama, tik atnaujinamas vienas proceso etapas. Be to, atnaujinimas nereiškia pakeitimo: gali būti pasiektas lygiai toks pat rezultatas, tik šį kartą – tinkamos sudėties kolegijos. Galiausiai mažai tikėtina, kad dėl galimo vėlavimo sueis baudžiamojo persekiojimo senaties terminas. Tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, tačiau neatrodo, kad Baudžiamojo kodekso 154 ir 155 straipsniuose numatyta senaties sistema sukeltų nepagrįstų pasekmių, atsižvelgiant į senaties terminų trukmę ir taisykles, kuriomis reglamentuojamos tokių terminų nutraukimo ar sustabdymo priežastys ir pasekmės, įskaitant maksimalią šių terminų trukmę [123].

[121] Pavyzdžiui, dėl pažeidimų skiriant teisėjus žr. generalinės advokatės E. Sharpston išvadą byloje *Review Simpson / Taryba ir Review HG / Komisija* (C-542/18 RX-II ir C-543/18 RX-II, EU:C:2019:977, 98–104 punktai).

[122] Kaip nurodžiau savo išvadoje byloje *AFJR* 243 punkte, iš kurio aišku, kad už popieriuje užrašytų taisyklių slypi visai kita tikrovė. Tai, žinoma, galėtų apimti situaciją, kai tam tikrais bendrais ir objektyviais procesais būtų piktnaudžiaujama apibrėžtos asmenų grupės asmeniniais tikslais.

[123] Žr. šios išvados 15 ir 16 punktuose nurodytas senaties taisykles.

190. Ketvirta, kaip nurodė pirmoji apeliantė ir antrasis bei trečiasis apeliantai byloje C-357/19, negalima pamiršti, kad Konstitucinio Teismo sprendimo Nr. 685/2018 motyvai grindžiami pagrindine teise į teisingą bylos nagrinėjimą, visų pirma siejant su teisės į pagal įstatymą įsteigtą teismą aspektu ir nuogąstavimais dėl teisėjo vidinio nepriklausomumo principo taikymo [124].

191. Ar tokiais argumentais galima remtis atsižvelgiant į SESV 325 straipsnio 1 dalį, siekiant apriboti motyvus, susijusius su veiksmingu atgrasomuoju nacionaliniu lygmeniu taikytinų baudžiamųjų sankcijų pobūdžiu?

192. Mano nuomone, kaip nurodyta sprendimuose *M. A. S.* ir *Dzivev*, tokiais argumentais galima ne tik remtis, juos reikėtų ir pripažinti. Jeigu byloje *M.A.S.* rūpestį keliančius nacionalinius konstitucinius klausimus Sąjungos teisės nereglamentuotoje srityje (toje byloje – senaties terminai) buvo leidžiama laikyti apribojančiais įpareigojimą *panaikinti* nacionalines taisykles, iš esmės nesuderinamas su SESV 325 straipsnio 1 dalimi [125], tas pats *a fortiori* turėtų būti taikoma vertinimui vienu etapu prieš tai, t. y. vertinant nacionalinės teisės, jurisprudencijos ir praktikos *suderinamumą* su Sąjungos teise [126].

193. Dėl likusių aspektų pažymėtina, kad esmę galima būtų analizuoti kaip ir anksčiau, atsižvelgiant į standartą pagal Chartijos 47 straipsnio antrą pastraipą [127]. Kalbant paprasčiau, Sąjungos teisėje (tiesiogiai) nenustatyta jokių teisėjų kolegijų sudėties nacionaliniu lygmeniu taisyklių. Esant tokiai leistinai įvairovei, atrodo, kad Rumunijos sistemoje vyrauja griežtesnis požiūris į tai, kas yra reikalaujamas pagal įstatymą įsteigto teismo standartas ir kokios jo pažeidimo pasekmės. Šie nuogąstavimai atrodo pagrįsti ir realūs ir atspindi tik šiek tiek kitokią iškylančių vertybių pusiausvyrą.

194. Baigdamas norėčiau dar kartą pažymėti „pagrįstą ir tikrą“ aspektus, atsižvelgiant į SESV 325 straipsnio 1 dalį, ir šiuo tikslu aukštesnį nacionalinį apsaugos standartą pagal Chartiją. Taip suformuluota nacionalinė taisyklė privalo atspindėti tikrą susirūpinimą, kuris pagrįstai prisidėtų prie nacionalinių pagrindinių teisių ir vertybių apsaugos ir būtų priimtinas (iš esmės nebūtinai pagal lygį ir konkrečią išraišką) kaip teisinės valstybės principu, demokratija ir žmogaus orumu grindžiamos Sąjungos vertybė.

195. Aišku, nacionalinį (konstitucinį) standartą visada apibrėš kompetentingi nacionaliniai subjektai. Vis dėlto tai, kad Teisingumo Teismas gali tik pripažinti tokį apibrėžimą, nereiškia, kad jis privalo pripažinti bet kokį ir visą jo turinį, ypač jeigu juo remiamasi kaip Sąjungos teisės ribojimu ar išimtimi, taip pat ir atsižvelgiant į SESV 325 straipsnio 1 dalį.

iii) Tarpinė išvada

196. Darau išvadą, kad į pirmąjį klausimą byloje C-357/19, kiek jis susijęs su SESV 325 straipsnio 1 dalimi (taip pat galimai FIA konvencijos 1 straipsnio 1 dalies a ir b punktais ir 2 straipsnio 1 dalimi, bet tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas), reikia atsakyti taip, kad šios nuostatos turi būti aiškinamos kaip nedraudžiančios nacionalinio Konstitucinio Teismo sprendimo, kuriuo nacionalinio

[124] Žr. šios išvados 127 ir 128 punktus.

[125] 2017 m. gruodžio 5 d. Sprendimas *M.A.S. ir M.B.* (C-42/17, EU:C:2017:936, 47 punktas).

[126] Pavyzdžiui, žr. 2013 m. vasario 26 d. Sprendimą *Åkerberg Fransson* (C-617/10, EU:C:2013:105, 29 ir 36 punktai); 2013 m. vasario 26 d. Sprendimą *Melloni* (C-399/11, EU:C:2013:107, 60 ir paskesni punktai) arba 2019 m. liepos 29 d. Sprendimą *Funke Medien NRW* (C-469/17, EU:C:2019:623, 28 ir paskesni punktai).

[127] Žr. šios išvados 146–156 punktus.

aukščiausiojo teismo teisėjų kolegijų sudėtis pripažinta neteisėta remiantis tuo, kad buvo pažeista teisė į nešališką teismą, taip sudarant sąlygas paduoti specialiuosius skundus dėl galutinių teismo sprendimų.

4. Teismų ir teisėjų nepriklausomumo principas

197. Pirmuoju klausimu byloje C-357/19, kiek jame nurodoma ESS 19 straipsnio 1 dalis, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar pagal šią nuostatą Konstituciniam Teismui (kuris nurodomas kaip „išorės teisminė institucija“) draudžiama priimti tokį sprendimą, koks yra Sprendimas Nr. 685/2018. Byloje C-547/19 panašiai klausiama (tik čia Konstitucinis Teismas vadinamas „institucija, kuri pagal nacionalinę teisę nėra teisminė institucija“), ar pagal ESS 2 straipsnį bei 19 straipsnio 1 dalį ir Chartijos 47 straipsnį Konstituciniam Teismui draudžiama kištis į tai, kaip Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs ir taikęs už Konstituciją žemesnės galios teisės aktus teisėjų kolegijų sudėties srityje.

198. Reikėtų pabrėžti, kad, mano nuomone, Teisingumo Teismui nepriklauso bendrai vertinti nacionalinių (teisminių) institucijų struktūros ir kompetencijos. Išskyrus kraštutinius ir nesėkmingus scenarijus, kai visa teisminė institucija (ar net teismų sistemos dalys) nebeatitinka sisteminių teisinės valstybės principo reikalavimų, todėl nebegali būti vadinama nepriklausomu teismu, ar kai tampa neišvengiama nacionalinio teisminio subjekto institucinė analizė, Teisingumo Teismas visada apriboja savo analizę prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškeltais su esme susijusiais klausimais. Aišku, vykstant tokiai diskusijai gali būti netiesiogiai kvestionuojamas ankstesnis kitos, net aukštesnės tos pačios teisinės sistemos teisminės institucijos priimtas sprendimas. Vis dėlto šios diskusijos dalykas visada pirmiausia buvo tokio sprendimo esmė, o ne abstraktus jį priėmusios institucijos įgaliojimų ar bendrų jos galių vertinimas.

199. Pirmesniuose šios išvados skirsniuose siekiau vadovautis tokia tradicija [128]. Vis dėlto, kadangi generalinio advokato vaidmuo yra visapusiškai padėti Teisingumo Teismui ištirti visus galimus nagrinėjamo atvejo aspektus, pateiksiu kelias gana glaustas pastabas dėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškeltų platesnių, institucinių aspektų.

200. Atsižvelgdamas į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškeltas problemas (1), pateikęs tam tikras bendras pastabas dėl Sąjungos teisės aktų, nagrinėsiu (2), ar Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje ir ESS 19 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti reikalavimai, susiję su teismų ir teisėjų nepriklausomumu, leidžia taikyti Konstitucinio Teismo sprendimą Nr. 685/2018, ar ne (3).

1) Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškeltos problemos

201. Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą jį pateikęs teismas pažymi įvairias problemas, susijusias su Konstitucinio Teismo statusu ir sudėtimi apskritai (i); konkrečia jo kompetencija dėl konstitucinio pobūdžio teisinių ginčų nustatymo ir konkretaus naudojimosi šia kompetencija priimant Sprendimą Nr. 685/2018 (ii); taip pat šio sprendimo sukeliamomis pasekmėmis teisinio saugumo principui (iii).

[128] Taip pat žr. šios išvados 119 punktą.

202. Pirmąją problemą, susijusią su Konstitucinio Teismo statusu ir sudėtimi, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas išsamiau paaiškina nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje C-547/19. Pažymima, kad Konstitucinis Teismas nėra teisminė institucija, nes jis nėra teismų sistemos dalis. Skiriant jo narius reikšmingą vaidmenį turi politiniai motyvai. Rumunijos Konstitucijos 142 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad iš devynių Konstitucinio Teismo narių „tris teisėjus skiria Deputatų Rūmai, tris – Senatas ir tris – Rumunijos Prezidentas“.

203. Antroji problema, kuri taip pat nagrinėjama nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje C-547/19, susijusi su Konstitucinio Teismo įgaliojimais nustatyti esant konstitucinio pobūdžio konfliktą. Jos apima ir institucijas, įgaliotas pradėti šią procedūrą, ir šios procedūros poveikį teismų įgaliojimams.

204. Pirma, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad pagal Rumunijos Konstitucijos 146 straipsnio d punktą konstitucinio pobūdžio konflikto buvimo nustatymo procedūra gali būti pradedama tik Rumunijos Prezidento, vieno iš dviejų rūmų pirmininkų, Ministro Pirmininko arba AMT pirmininko prašymu. Išskyrus AMT pirmininką, kiti šioje procedūroje dalyvaujantys asmenys yra politinio pobūdžio subjektai. Vertindamas šį aspektą kartu su politiniu elementu, darančiu poveikį Konstitucinio Teismo narių paskyrimui, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas laikosi nuomonės, kad dėl tokių sąlygų kyla kišimosi dėl politinių tikslų ar siekiant politiškai įtakingų asmenų interesų pavojus. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, šį pavojų parodo tai, kad Ministro Pirmininko inicijuota Sprendimo Nr. 685/2018 priėmimo procedūra vyko tada, kai Deputatų Rūmų pirmininkas, kuris tuo metu taip pat pirmininkavo valdančiajai partijai, pats buvo kaltinamasis baudžiamojoje byloje, paskirtoje baudžiamosioms byloms nagrinėti įsteigtai penkių teisėjų kolegijai.

205. Antra, dėl konkrečios konstitucinio pobūdžio konflikto nustatymo procedūros poveikio teismų ir teisėjų nepriklausomumui prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškina, kad nėra aiškiai atskirti „tiesiog teisėtumo klausimai“, kurie turėtų priklausyti bendrosios kompetencijos teismų jurisdikcijai, ir „konstitucinio pobūdžio konfliktas“, kurį gali spręsti tik Konstitucinis Teismas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad įstatymui prieštaraujantis teismo sprendimas yra neteisėtas aktas ir nereiškia „teismų ir teisės aktų leidėjo konstitucinio pobūdžio konflikto“. Tokiais atvejais turėtų būti galima pasinaudoti teisinėmis teisių gynimo priemonėmis arba atitinkamais atvejais – paduoti administracinį skundą.

206. Konkrečiai kalbant apie Sprendimo Nr. 685/2018 priėmimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad aiškinimą, kurį AKTT valdančioji taryba pateikė Sprendime Nr. 3/2014, paskatino teisės aktų netikslumai. Taigi negalima teigti, kad taip buvo sąmoningai paprieštarauta teisės aktų leidėjo valiai. Tokiomis aplinkybėmis Konstitucinis Teismas tik pateikė priešingą nei AKTT neaiškių įstatymo nuostatų aiškinimą. Dėl šios priežasties prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad Konstitucinio Teismo atlikta AKTT veiklos teisėtumo kontrolė ir tai, kad Konstitucinis Teismas įpareigojo perduoti AMT įgaliojimus, kurie pagal įstatymą priklausė AKTT, gali turėti neigiamą poveikį ne tik teismų ir teisėjų nepriklausomumui, bet ir paties teisinės valstybės principo pamatams.

207. Trečiosios rūšies problemos susijusios su nagrinėjamo sprendimo sukeliamomis pasekmėmis teisinio saugumo principui. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašyme byloje C-357/19 bendrai pažymi, kad pagal teismų ir teisėjų nepriklausomumo ir teisinio saugumo principus Sprendimas Nr. 685/2018 negali sukelti privalomų pasekmių sprendimams,

kurie Konstitucinio Teismo sprendimo priėmimo dieną jau yra tapę galutiniai, jei nėra rimtų priežasčių manyti, kad atitinkamose bylose nebus užtikrinta teisė į teisingą bylos nagrinėjimą. AKTT administracinio komiteto pateiktas aiškinimas, įtrauktas į AKTT reglamentą, kuris nebuvo ginčijamas ir kuriam buvo vieningai pritarta teismų praktikoje, nebūtų tinkamas pagrindas tokioms pasekmėms patvirtinti.

2) Sąjungos teisės aktai

208. Pagal numatytąjį institucinės autonomijos principą teismų sistemos struktūra ir organizavimas priklauso valstybių narių kompetencijai [129]. Tai apima Konstitucinio Teismo įsteigimą ir veiklą. Pagal teismų ir teisėjų nepriklausomumo principą valstybių narių nereikalaujama nustatyti kokio nors konkretaus konstitucinio modelio, kuriuo remiantis būtų formuojamas įvairių valstybės valdžių santykis ir tarpusavio sąveika [130], žinoma, jeigu išlaikomas tam tikras bazinis valdžių atskyrimo lygis (kuris yra būtinas teisinei valstybei) [131].

209. Vis dėlto struktūruodamos savo teismines institucijas ir procedūras valstybės narės privalo laikytis įsipareigojimų pagal Sąjungos teisę, kylančių iš Chartijos 47 straipsnio, kurio taikymo sritis ir turinys turi būti aiškinami atsižvelgiant į EŽTK 6 straipsnio 1 dalį, taip pat į ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą [132]. Tačiau nėra iš anksto paruošto ar vieno tinkamo modelio ar sistemos. Vietoj to Teisingumo Teismo jurisprudencijoje siekiama nustatyti minimalius reikalavimus, kuriuos privalo atitikti nacionalinės sistemos. Šie reikalavimai susiję su *vidiniais* ir *išoriniais* teismų nepriklausomumo aspektais, taip pat su *nešališkumo* reikalavimu, kylančiu iš EŽTT jurisprudencijos.

210. Pagal *išorinį* teismų nepriklausomumo aspektą, glaudžiai susijusį su nešališkumo reikalavimu, reikalaujama, kad „atitinkama institucija savo funkcijas vykdytų visiškai autonomiškai, jos nesaistytų jokie hierarchijos ar pavaldumo ryšiai, ji negautų jokių nurodymų ar įpareigojimų, taigi būtų *apsaugota nuo išorinio poveikio ar spaudimo*, kurie gali kelti grėsmę jos narių nepriklausomam sprendimų priėmimui ir turėti įtakos jų sprendimams“ [133]. Tai apima ne tik tiesioginę įtaką, daromą teikiant nurodymus, bet ir „netiesioginę įtaką, galinčią pakreipti atitinkamų teisėjų sprendimus kuria nors linkme“ [134]

211. Kaip primindamas EŽTT jurisprudenciją dėl EŽTK 6 straipsnio 1 dalies yra pažymėjęs Teisingumo Teismas, siekiant nustatyti „nepriklausomumo“ elementą, kai kurie reikšmingi aspektai, į kuriuos derėtų atsižvelgti, yra, be kita ko, *teisėjų skyrimo tvarka ir kadencija*, garantijų nuo išorinio spaudimo buvimas ir tai, ar institucija sudaro „nepriklausomumo įspūdį“, nes kalbama apie pasitikėjimą, kurį demokratinėje visuomenėje turi kelti teismai [135].

129 Žr. mano išvados byloje *AFJR* 227–232 punktus.

130 Dėl Chartijos 47 straipsnio antros pastraipos žr. 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 130 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

131 Ten pat, 124–126 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija.

132 Šiuo klausimu žr. 2019 m. birželio 24 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)* (C-619/18, EU:C:2019:531, 52 punktas) ir 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 115 punktas).

133 Ten pat, 121 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija. Išskirta mano.

134 Ten pat, 125 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.

135 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimas *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 127 punktas), kuriame šiuo tikslu daroma nuoroda į 2011 m. birželio 21 d. EŽTT sprendimo *Fruni prieš Slovakiją*, CE:ECHR:2011:0621JUD000801407, 141 punktą ir 2018 m. lapkričio 6 d. EŽTT sprendimo *Ramos Nunes de Carvalho e Sá prieš Portugaliją*, CE:ECHR:2018:1106JUD005539113, 144 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

212. Kitas svarbus nešališkumo objektyviojo kriterijaus elementas yra sudaromo įspūdžio doktrina: pagal šį kriterijų reikia nustatyti, ar, neatsižvelgiant į konkretaus teisėjo elgesį, yra faktinės aplinkybės, kurias galima patikrinti ir kurios leidžia abejoti jo nešališkumu [136]. Visų pirma, kalbant apie teisėjų paskyrimą, „sprendimų dėl paskyrimo materialinės sąlygos ir procedūrinės taisyklės [turi būti] tokios, kad teisės subjektams negalėtų kilti jokių pagrįstų abejonių dėl to, ar atitinkamiems teisėjams po jų paskyrimo nedaro įtakos išorės veiksniai, ir dėl šių teisėjų neutralumo, kai susikerta interesai“ [137].

213. Vis dėlto siekdamas patikrinti, ar ši riba pasiekta, Teisingumo Teismas renkasi atlikti bendrą analizę, kuria atsižvelgiama į aspektus, susijusius su institucine struktūra, teisiniu reguliavimu ir praktiniu įgyvendinimu. Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas konstatavo, jog, pavyzdžiui, vien dėl to, kad vykdomosios arba teisėkūros valdžios institucijos dalyvauja teisėjų skyrimo procese, pavaldumo santykių neatsiranda, jeigu po paskyrimo teisėjams nedaromas spaudimas ir eidami teisėjo pareigas jie negauna jokių nurodymų [138].

214. Teisingumo Teismas konstatavo, kad „nacionalinio teismo nepriklausomumas, taip pat kalbant apie jo narių skyrimo sąlygas, turi būti vertinamas atsižvelgiant į visus svarbius veiksnius“ [139]. Tai reiškia, kad nors kai kurie iš nacionalinio teismo nurodytų veiksnių *per se* nėra kritikuotini, vertinant visus juos kartu ir jas supančias aplinkybes, jie galėtų atrodyti probleminiai [140].

3) Analizė

i) Konstitucinio Teismo sudėtis ir statusas

215. Dėl pirmosios prašymo priimti prejudicinį sprendimą iškeltų problemų grupės, susijusios su *Konstitucinio Teismo sudėtimi ir statusu*, nemanau, kad skyrimo į Konstitucinį Teismą būdas pats savaime kelia problemų. Dėl to, kad formuojant tokią instituciją, kaip Konstitucinis Teismas, dalyvauja „politinės“ institucijos, ji savaime nevirsta vykdomajai valdžiai priklausančia ar jai pavaldžia politine institucija. Svarbu tai, kad Konstitucinio Teismo teisėjams po paskyrimo nebūtų daroma įtaka ar spaudimas jiems einant pareigas [141].

136 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimas *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 128 punktas), kuriame daroma nuoroda į 2003 m. gegužės 6 d. EŽTT sprendimo *Kleyn ir kt. prieš Nyderlandus*, CE:ECHR:2003:0506JUD003934398, 191 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2018 m. lapkričio 6 d. EŽTT sprendimo *Ramos Nunes de Carvalho e Sá prieš Portugaliją*, CE:ECHR:2018:1106JUD005539113, 145, 147 ir 149 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją.

137 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimas *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 134 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Taip pat žr. 2020 m. kovo 26 d. Sprendimą *Review Simpson ir HG / Taryba ir Komisija* (C-542/18 RX-II ir C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, 71 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

138 Šiuo klausimu žr. 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 133 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2020 m. liepos 9 d. Sprendimą *Land Hessen* (C-272/19, EU:C:2020:535, 54 punktas).

139 2020 m. liepos 9 d. Sprendimas *Land Hessen* (C-272/19, EU:C:2020:535, 56 punktas).

140 Šiuo klausimu žr. 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 142 punktas) ir 2020 m. liepos 9 d. Sprendimą *Land Hessen* (C-272/19, EU:C:2020:535, 57 punktas).

141 Šiuo klausimu žr. 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 133 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

216. Struktūros ir organizavimo požiūriu konstituciniai teismai tikrai nepanašūs į visus kitus teismus. Šiuo aspektu ir tokiu mastu konstituciniai teismai, ypač tose sistemose, kuriose jie atlieka specializuotą, koncentruotą konstitucinę kontrolę, nepanašūs į jokius bendrosios kompetencijos nacionalinės sistemos teismus [142]. Vis dėlto, net jei dėl taksonomijos kartais dvejojama, kokiai būtent valdžios šakai jie priklauso, tai nereiškia, kad tokiu atveju šie teismai jau nebėra „teismai“ [143]. Apibrėžiant šią sąvoką ir nustatant konstitucinių teisėjų statusą ir teisines jų nepriklausomumo einant pareigas garantijas svarbu tai, kad šiems teismams būtų suteiktos reikalingos nešališkumo ir nepriklausomumo savybės.

217. Iš to taip pat kyla atsakymas į klausimą dėl paskyrimo. Kas faktiškai skiria teisėjus, nėra lemiama [144], tai svarbu tik iš dalies, visų pirma kiek tai susiję su teisėjų atrankos procesu. Svarbios yra nepriklausomumo garantijos einant pareigas, galbūt kartu su faktiniu elgesiu. Gal netgi būtų galima teigti, kad būtent kitų valdžios šakų dalyvavimas skiriant teisėjus yra tikro valdžių atskyrimo rodiklis. Valdžių atskyrimo nereikėtų painioti su išpūstomis teisėjų nepriklausomumo vizijomis, kurios iš tikrųjų reiškia teismų izoliavimą ir uždarumą.

218. Šių bylų aplinkybėmis pažymėtina, kad nepriklausomumo reikalavimas pagal Rumunijos Konstitucijos 145 straipsnį yra Konstitucinio Teismo teisėjų konstitucinio statuso dalis. Pagal Rumunijos Konstitucijos 142 straipsnio 2 dalį Konstitucinio Teismo teisėjų devynerių metų kadencija negali būti pratęsta. Pagal Rumunijos Konstitucijos 145 straipsnį per šią kadenciją jie negali būti pašalinti iš pareigų. Šių teisėjų skyrimo sąlygos, tarp kurių yra aukšta teisinė kvalifikacija, aukšto lygio profesinė kompetencija ir bent 18 metų teisinio darbo ar darbo aukštąjį teisinį išsilavinimą suteikiančioje įstaigoje patirtis, nustatytos Rumunijos Konstitucijos 143 straipsnyje. Be to, kaip pažymi Komisija, Rumunijos Konstitucijos 144 straipsnyje taip pat nustatyta konstituciniams teisėjams taikoma nesuderinamumų sistema, kuria siekiama apsaugoti jų nepriklausomumą.

219. Be to, konstitucinius teismus apskritai [145] ir Rumunijos Konstitucinį Teismą konkrečiai [146] Teisingumo Teismas taip pat yra pripažinęs tinkamais tarpininkais per prejudicinio sprendimo procedūrą pagal SESV 267 straipsnį, pagal kurį reikalaujama bent tam tikro masto nepriklausomumo, kad jie atitiktų „teismo“ sąvokos apibrėžtį pagal SESV 267 straipsnį [147].

142 Dėl šios diskusijos žr., pavyzdžiui, D. Grimm „Constitutions, Constitutional Courts and Constitutional Interpretation at the Interface of Law and Politics“, EMERJ, vol. 21(3), 2019, p. 55–71; T. Ginsburg ir N. Garoupa „Building Reputation in Constitutional Courts: Political and Judicial Audiences“, *Arizona Journal of International and Comparative law*, vol. 28, 2011, p. 539–568.

143 Dėl šios diskusijos lyginamuoju aspektu, paskatintos ypatingo Prancūzijos Konstitucinės Tarybos pobūdžio, žr. Favoreu, L. ir Mastor, W. „Les cours constitutionnelles“, 2-asis leid., Dalloz, Paryžius, 2016, p. 22 ir paskesni.

144 Bet gal tai, kad daugelyje valstybių narių teisėjus skiria valstybės arba vyriausybės vadovas, t. y. vykdomoji valdžia, taip pat reiškia, kad visi jie *eo ipso* nėra nepriklausomi?

145 Iš nacionalinių konstitucinių teismų iki šiol cituojamų daugelio bylų žr., pavyzdžiui, 2011 m. kovo 1 d. Sprendimą *Association belge des Consommateurs Test-Achats ir kt.* (C-236/09, EU:C:2011:100); 2013 m. vasario 26 d. Sprendimą *Melloni* (C-399/11, EU:C:2013:107); 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimą *F.* (C-168/13 PPU, EU:C:2013:358) ir 2015 m. birželio 16 d. Sprendimą *Gauweiler ir kt.* (C-62/14, EU:C:2015:400).

146 2018 m. birželio 5 d. Sprendimas *Coman ir kt.* (C-673/16, EU:C:2018:385).

147 Pavyzdžiui, žr. 2006 m. rugsėjo 19 d. Sprendimą *Wilson* (C-506/04, EU:C:2006:587, 49–53 punktai) arba iš naujesnių 2020 m. sausio 21 d. Sprendimą *Banco de Santander* (C-274/14, EU:C:2020:17, 55 ir paskesni punktai); 2020 m. liepos 9 d. Sprendimą *Land Hessen* (C-272/19, EU:C:2020:535, 45 ir paskesni punktai) ir 2020 m. liepos 16 d. Sprendimą *Governo della Repubblica italiana (Italijos taikos teisėjų statusas)* (C-658/18, EU:C:2020:572, 42 ir paskesni punktai).

ii) Konstitucinio Teismo įgaliojimai ir praktika

220. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškeltos problemos, susijusios su Konstitucinio Teismo įgaliojimais nustatyti konstitucinio pobūdžio teisinį konfliktą tarp konstitucinių įgaliojimų, priklauso šios valstybės narės institucinės ir procesinės autonomijos sričiai.

221. Nėra jokio iš anksto nustatyto sąrašo įgaliojimų, kurie turėtų ar neturėtų būti suteikti konstituciniams teismams, kad jie atitiktų Sąjungoje galiojantį teismų nepriklausomumo principą. Tam tikra prasme konstitucinių teismų funkcijoms būdinga tai, kad jų įgaliojimai sukelia (tiesiogines arba netiesiogines) pasekmes bendrosios kompetencijos teismų priimamiems sprendimams [148].

222. Galima pridurti tik tiek, kad, bent mano žiniomis, nė vienam Konstituciniam Teismui Europoje nėra pavykę surasti tikslios formulės, kaip atskirti „konstitucinės“ reikšmės klausimą nuo „tiesiog“ arba „paprasto“ teisėtumo klausimo. Nesant aiškaus atskyrimo, tarp nacionalinių aukščiausiųjų (bendrosios kompetencijos) teismų ir nacionalinių konstitucinių teismų praeityje netrūko konfliktų, visų pirma tose sistemose, kuriose numatyta konkreti (arba individuali) konstitucingumo kontrolė, grindžiama individualiu konstituciniu skundu [149].

iii) „Res judicata“ principas

223. Galiausiai reikia pažymėti, kad tokių pasekmių specifika ir praktiniai konstitucinių teismų sprendimų padariniai taip pat yra vieni iš tų aspektų, kurie turi būti nustatyti nacionalinėse teisinėse sistemose, įskaitant tokių principų, kaip *res judicata* ir teisinio saugumo principas, apsaugą.

224. Būtent Sąjungos teisės kontekste Teisingumo Teismas yra ne kartą pažymėjęs abiejų principų svarbą [150]. Tai reiškia, kad, kalbant apie iš Sąjungos teisės kylančius reikalavimus, išskyrus kelis gana išimtinius atvejus [151], Teisingumo Teismas niekada nereikalavo bendrai panaikinti galutinių sprendimų *res judicata* galios. Vis dėlto Teisingumo Teismas taip pat nėra išreiškęs nepritarimo neeilinėms teisių gynimo priemonėms, numatytoms Sąjungos teisei prieštaraujančių galutinių sprendimų peržiūrai Rumunijoje, gerbdamas nacionalinio teisės aktų leidėjo pasiektą pusiausvyrą ir konkretų procedūrinį jo pasirinkimą [152]. Tas pats juolab turi būti taikoma nacionalinio Konstitucinio Teismo sprendimo sukeliamoms pasekmėms ir poveikiui.

148 Dėl lyginamosios apžvalgos žr., pavyzdžiui H.-J. Cremer, „Die Wirkungen verfassungsrechtlicher Entscheidungen: Ein Vergleich zwischen der Rechtslage in der Bundesrepublik Deutschland und der Rechtslage in den Staaten Mittel- und Osteuropas“, in J.A. Frowein, T. Marauhn (red.), „Grundfragen der Verfassungsgerichtsbarkeit in Mittel- und Osteuropa“, Springer, Berlin, 1998, p. 237, arba įvairių autorių nuomonę O. Luchterhandt *et al.* (red.), „Verfassungsgerichtsbarkeit in Mittel- und Osteuropa“, Nomos, Baden-Baden, 2007.

149 Dėl lyginamosios diskusijos su Vokietijos, Ispanijos, Čekijos, Slovakijos arba Slovėnijos pavyzdžiais žr. *Ústavní soud* (Čekijos Konstitucinis Teismas) leidinį „The Limits of the Constitutional Review of the Ordinary Courts' Decisions in the Proceedings on the Constitutional Complaint“, Linde, Praha, 2005. Dėl priekaištų, susijusių su konstitucinės kontrolės „pertekliumi“, žr., pavyzdžiui, Bundesministerium der Justiz, „Entlastung des Bundesverfassungsgerichts: Bericht der Kommission“, Moser, Bonn, 1998, p. 62–66.

150 Žr. neseniai priimtą 2020 m. balandžio 2 d. Sprendimą *CRPNPAC ir Vueling Airlines* (C-370/17 ir C-37/18, EU:C:2020:260, 88 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

151 Neseniai nurodžiau ir aptariau juos savo išvadoje byloje *Călin* (C-676/17, EU:C:2019:94, 80 ir paskesni punktai).

152 2019 m. rugsėjo 11 d. Sprendimas *Călin* (C-676/17, EU:C:2019:700, 57 punktas).

iv) Išlyga

225. Kaip paaiškinau savo išvadoje byloje *AFJR*, Teisingumo Teismo atliekamo teismų nepriklausomumo ir nešališkumo vertinimo „struktūriniais atvejais“, kai reikia peržiūrėti kai kurių nacionalinių institucinių ar procedūrinių sprendimų suderinamumą su Sąjungos teisės reikalavimais, pobūdis gali būti analizuojamas trimis lygmenimis: analizė to, kas yra „tik popieriuje“; analizė atsižvelgiant į „popierius, sudėtus kartu“ arba į tai, kaip „popieriai taikomi“ praktiškai, ir pačios praktikos, kuri visiškai skiriasi nuo to, kas nurodyta popieriuje, analizė [153].

226. Regis, šiose bylose įvertinus „teoriją“ arba tai, kas nurodyta „tik popieriuje“, nekilo kokių nors abejonių dėl Konstitucinio Teismo nešališkumo ar nepriklausomumo.

227. Žinoma, negalima nepaisyti šios bylos medžiagoje esančių nuorodų į galimas grėsmes ir net retkarčiais pasitaikančių užuominų, visų pirma nurodant konkretų Sprendimą Nr. 685/2018, dalyvaujančius subjektus ir nurodomus jų motyvus [154].

228. Vis dėlto tai būtų visiškai kitokia byla nei šiuo metu nagrinėjama Teisingumo Teisme [155]. Deja, šiais laikais Europos Sąjungoje tikrai gali pasitaikyti atvejų, kai manipuliuojama ar akivaizdžiai piktnaudžiaujama konkrečia konstitucine procedūra, reglamentuojama taisyklėmis, kurios iš pažiūros yra neutralios, bet ja galėtų būti naudojamasi konkretaus asmens ar grupės naudai ar interesais. Pačiu kraštutiniu atveju pavienių institucinių trūkumų gali būti net ne vienas ir ne du, nes iškrypsta visa teisminė institucija. Tokiu atveju pagrindinės, struktūrinės institucijos nepriklausomumo ir nešališkumo garantijos nebebūtų užtikrinamos, jeigu, pavyzdžiui, dėl paskyrimų sistemos politikai užgrobtų visą instituciją arba jeigu aiškiai praktiškai pasireikštų grėsmės bendrai struktūrai, susijusios su valdžių atskyrimo principu [156].

229. Vis dėlto, visiškai pritariant Komisijai šiuo klausimu, šiose bylose nebuvo atskleista jokių aplinkybių, kurios galėtų leisti suabejoti Konstitucinio Teismo nepriklausomumu ar nešališkumu. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškelti susirūpinimą keliantys klausimai labiau susiję su aspektais dėl Konstitucinio Teismo sprendime nagrinėjamos nacionalinės teisės aiškinimo ir jo pasekmių prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo praktikai, su kuriomis pastarasis teismas tiesiog nesutinka.

v) Tarpinė išvada

230. Taigi į pirmąjį klausimą byloje C-357/19, kiek jis susijęs su teismų nepriklausomumo principu, taip pat į klausimą byloje C-547/19 reikia atsakyti taip, kad pagal Sąjungoje galiojantį teismų ir teisėjų nepriklausomumo principą, įtvirtintą Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje ir SESV 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje, nacionaliniam Konstituciniam Teismui nedraudžiama priimti sprendimo, kuriame jis, įgyvendindamas savo konstitucinius įgaliojimus, nusprendžia dėl nacionalinio aukščiausiojo teismo teisėjų kolegijų sudėties teisėtumo, net jei dėl to atsiranda galimybė paduoti specialiuosius skundus dėl galutinių teismo sprendimų.

153 Tos išvados 240–243 punktai.

154 Taip pat žr. šios išvados 204 punktą.

155 Dėl įvairių Teisingumo Teisme pateiktų argumentų – išsamiai žr. mano išvados byloje *AFJR* 235–248 punktus.

156 Dėl tokios situacijos pavyzdžio žr. 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 142–152 punktai).

5. Viršenybės principas

231. Trečiuoju klausimu byloje C-357/19 prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, ar pagal Sąjungos teisės viršenybės principą nacionaliniam teismui leidžiama netaikyti pagal nacionalinę teisę privalomo Konstitucinio Teismo sprendimo, priimto byloje, susijusioje su konstituciniu konfliktu.

232. Jau atsakiau į šį klausimą, atsižvelgdamas į konkrečius įpareigojimus, kylančius iš SESV 325 straipsnio, ir pagrindinių teisių apsaugą. Jeigu Teisingumo Teismas pritartų mano siūlomam atsakymui į 1 ir 2 klausimus byloje C-357/19, atsakymas į 3 klausimą nebūtinas.

233. Vis dėlto manau, kad būtų naudinga pateikti kelias baigiamąsias pastabas dėl viršenybės principo ir nacionalinių teismų pareigos laikytis Konstitucinio Teismo sprendimų. Tai naudinga ne tik todėl, kad Teisingumo Teismas gali nesutikti su mano siūlomais atsakymais į 1 ir 2 klausimus byloje C-357/19, bet ir todėl, kad už šio bendro klausimo slypi kita svarbi problema: kaip matyti iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, 3 klausimas, regis, motyvuojamas tuo, kad pagal Įstatymo Nr. 303/2004 99 straipsnio 5 punktą, jeigu teisėjas nepaiso Konstitucinio Teismo sprendimo, pagal nacionalinę teisę tai laikoma drausminiu nusižengimu [157].

234. Suformuotoje Teisingumo Teismo jurisprudencijoje atsakymai į šį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškeltą klausimą tam tikru mastu jau pateikti.

235. Viena vertus, yra suformuota jurisprudencija dėl Sąjungos teisės viršenybės ir jos poveikio nacionalinėms teisminėms institucijoms ir procedūroms. Pirma, nacionaliniai teismai, taikydami Sąjungos teisės nuostatas, privalo užtikrinti visišką šių nuostatų veiksmingumą, prireikus savo iniciatyva atsisakydami taikyti bet kurią joms prieštaraujančią nacionalinės teisės nuostatą, ir neprivalo prašyti, kad ši nacionalinės teisės nuostata būtų panaikinta teisėkūros arba kitomis konstitucinėmis priemonėmis, arba laukti, kol tai bus padaryta [158]. Antra, su pačiu Sąjungos teisės pobūdžiu susijusiems reikalavimams prieštarautų bet kuri nacionalinės teisės nuostata arba teisėkūros, administracinė ar teisminė praktika, dėl kurių Sąjungos teisė taptų mažiau veiksminga atsisakius teismui, kuris turi jurisdikciją taikyti šią teisę, suteikti įgaliojimus, kai atliekamas toks derinimas, imtis visų reikalingų priemonių, kad nebūtų taikomos nacionalinės teisės aktų nuostatos, galinčios kliudyti visiškam tiesiogiai taikytinų Sąjungos teisės normų veiksmingumui [159]. Trečia, šie motyvai taikomi visų lygmenų nacionalinėms taisyklėms, įskaitant konstitucinio pobūdžio taisykles [160].

236. Taigi iš esmės ir, žinoma, darant prielaidą, kad šioje byloje nagrinėjamas konstitucinis sprendimas tikrai buvo iš esmės nesuderinamas su Sąjungos teise, nors, mano nuomone, taip nėra, viršenybės principas turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį nacionaliniam teismui leidžiama

[157] Žr. šios išvados 7 punktą. Šios bylos aplinkybėmis išlieka tik šios nuostatos taikymo galimybė, jeigu Teisingumo Teismas pateiktų tam tikrą Sąjungos teisės aiškinimą ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas vėliau taikytų jį nacionaliniu lygmeniu, taip potencialiai nepaklusdamas nacionalinio Konstitucinio Teismo sprendimui. Vis dėlto ta pati nuostata jau buvo taikoma kitoje, lygiagrečioje Teisingumo Teismo byloje: žr. mano šiandien teikiamą išvadą byloje *DNA- Serviciul Territorial Oradea* (C-379/19), iš kurios aišku, kad drausminis tyrimas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisėjui buvo pradėtas todėl, kad pateikdamas Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą jis išreiškė nepritarimą dėl Konstitucinio Teismo sprendimo.

[158] Žr. naujesnį 2018 m. gruodžio 4 d. Sprendimą *The Minister for Justice and Equality ir Commissioner of the Garda Síochána* (C-378/17, EU:C:2018:979, 35 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[159] Pavyzdžiui, naujesnis 2018 m. gruodžio 4 d. Sprendimas *The Minister for Justice and Equality ir Commissioner of the Garda Síochána* (C-378/17, EU:C:2018:979, 36 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[160] Šiuo klausimu žr. 2010 m. rugsėjo 8 d. Sprendimą *Winner Wetten* (C-409/06, EU:C:2010:503, 61 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

netaikyti nacionalinio Konstitucinio Teismo sprendimo, jeigu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatuotų, kad tai yra vienintelis įmanomas būdas įvykdyti iš tiesiogiai veikiančių Sąjungos teisės nuostatų kylančius įpareigojimus.

237. Kita vertus, kalbant apie prejudicinio sprendimo procedūrą ir galimą jos poveikį nacionalinei teismų hierarchijai ir pareigai vadovautis aukštesnės instancijos teismo teisine išvada, nuo tada, kai buvo priimtas Teisingumo Teismo sprendimas *Rheinmühlen I*[161], paskesnė jurisprudencija yra labai aiški. Reikėtų paminėti ir akcentuoti tris svarbius aspektus, kylančius iš tos jurisprudencijos, kuri taip pat taikytina Konstitucinio Teismo sprendimams[162].

238. Pirma, jeigu nacionalinis teismas mano, kad dėl aukštesnės instancijos teismo sprendimo jam gali tekti priimti Sąjungos teisei prieštaraujantį sprendimą, nacionalinės taisyklės, pagal kurias aukštesnės instancijos teismo sprendimai yra privalomi žemesnės instancijos teismams, negali panaikinti diskrecijos pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismui. Antra, nacionalinis teismas, pasinaudojęs jam pagal SESV 267 straipsnį suteikta diskrecija, yra saistomas Teisingumo Teismo pateikto išaiškinimo ir prireikus privalo netaikyti aukštesnės instancijos teismo sprendimų[163]. Trečia, mano nuomone, šie motyvai taip pat turėtų būti taikomi tuo atveju, jeigu žemesnės instancijos teismas konstatuotų, kad aukštesnės instancijos teismo sprendimas nesuderinamas su Sąjungos teise, nepateikdamas Teisingumo Teismui prašymo priimti prejudicinį sprendimą. Jurisprudencijoje įtvirtinta, kad žemesnės instancijos teismų *teisė*, jei prireiktų atsisakyti taikyti Sąjungos teisei prieštaraujančius aukštesnės instancijos teismo nurodymus, prašyti Teisingumo Teismo priimti prejudicinį sprendimą negali virsti *pareiga* pateikti šį prašymą[164].

239. Taigi pagal Sąjungos teisę nacionaliniam teisėjui tikrai leidžiama nesivadovauti aukštesnės instancijos teismo teisine išvada (kuri priešingu atveju būtų privaloma), jeigu šis teismas yra įsitikinęs, kad toks teisės aiškinimas prieštarauja Sąjungos teisei. Gana logiška, kad, vertinant pagal Sąjungos teisę, tas pats turėtų būti taikoma ir bet kuriai galimai (paskesnei) nacionalinei sankcijai už tokį elgesį: jeigu, vertinant pagal Sąjungos teisę, toks elgesys yra teisingas, tada už jį negalima bausti.

240. Vis dėlto yra vienas gana svarbus „bet“. Mano nuomone, Sąjungos teisėje nacionaliniam teisėjui suteikiamas ribotas „leidimas nesutikti“ ir nesuteikiama jokio universalaus „leidimo nepaisyti“. Atsižvelgiant į Sąjungos teisinės sistemos struktūrą, kurioje būtent Teisingumo Teismas pateikia galutinį Sąjungos teisės aiškinimą, pirma šioje išvadoje paminėtos Teisingumo Teismo jurisprudencijos tikslas yra vienas: išlaikyti valstybių narių žemesnės instancijos teismų galimybę kreiptis į Teisingumo Teismą. Valstybių narių aukštesnės instancijos teismams neturi būti leidžiama naudojantis jiems nacionalinėje sistemoje suteiktomis formaliomis galiomis užkirsti kelią jų jurisdikcijoje esantiems teismams pateikti Teisingumo Teismui prašymus priimti prejudicinį sprendimą.

241. Vis dėlto minėtas tikslas taip pat apibrėžia tokio Sąjungos teisės suteikto leidimo ribas. Jeigu Teisingumo Teismo neretai abstrakčios, taigi gana plačios, gairės būtų suprantamos maksimaliai plačiai, tada tektų tik prisidėti prie raginimų persvarstyti *Rheinmühlen* suformuotą

161 1974 m. sausio 16 d. Sprendimas *Rheinmühlen-Düsseldorf* (166/73, EU:C:1974:3).

162 2013 m. sausio 15 d. Sprendimas *Križan ir kt.* (C-416/10, EU:C:2013:8, 70 punktas).

163 Šiuo klausimu žr. 2010 m. spalio 5 d. Sprendimą *Elchinov* (C-173/09, EU:C:2010:581, 27, 28 ir 30 punktai) ir 2013 m. sausio 15 d. Sprendimą *Križan ir kt.* (C-416/10, EU:C:2013:8, 68 ir 69 punktai).

164 2010 m. sausio 19 d. Sprendimas *Kücükdeveci* (C-555/07, EU:C:2010:21, 53–55 punktai); 2010 m. spalio 5 d. Sprendimas *Elchinov* (C-173/09, EU:C:2010:581, 28 punktas) ir 2020 m. rugsėjo 3 d. Sprendimas *Vikingo Fővállalkozó* (C-610/19, EU:C:2020:673, 75 punktas).

jurisprudenciją, pateiktą dar 2010 m.[165]. Vertinant abstrakčiai ir instituciniu aspektu, tokią jurisprudenciją galima būtų laikyti paremta tam tikromis nepagrįstomis ir nebyliomis prielaidomis, įskaitant prielaidą, kad nacionaliniai aukštesnės instancijos teismai trokšta neleisti jų jurisdikcijoje esantiems žemesnės instancijos teismams pateikti Teisingumo Teismui prašymus priimti prejudicinį sprendimą. Gerai, kad tokia prielaida neturėjo pagrindo, bent iki visai neseniai[166].

242. Vertinant tokiu aspektu, siūlyčiau minėtą Teisingumo Teismo jurisprudenciją suprasti taip, kad pagal ją suteikiama erdvės racionaliam diskursui dėl tinkamo Sąjungos teisės aiškinimo visiems nacionaliniams teisminiams subjektams, nepaisant jų hierarchijos. Vis dėlto jos tikrai nederėtų suprasti kaip neriboto, universalaus „kozirio“, kuriuo pasinaudodamas teisėjas, neatsižvelgiant į aplinkybes, būtų apsaugotas nuo bet kokių įprastų taisyklių, susijusių su teisminėmis procedūromis, hierarchija ir drausme nacionaliniu lygmeniu.

243. Nemanau, kad šalia tokio bendro vertinimo būtų galima pateikti daugiau gairių dėl daugybės įvairių scenarijų, galinčių susiklostyti realiame gyvenime. Vis dėlto visais tokiais atvejais svarbiausia tinkamai *motyvuoti* visus elementus ir aplinkybes, susijusias su konkrečioje byloje nagrinėjama Sąjungos teise. Remiantis šia iš tiesų gana universalia pareiga[167], jau galima iš dalies apibrėžti, kokie Sąjungos teise grindžiami argumentai gali būti naudojami vykstant racionaliam teisiniam diskursui. Bet kuriuo atveju pagal bendrą taisyklę tinkamai motyvuotas (žemesnės instancijos) teismo nepritarimas, visų pirma jei klausimas nagrinėjamas pirmą kartą ir potencialiai lems prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikimą Teisingumo Teismui, *turi būti įmanomas visais atvejais*.

244. Kaip neseniai patvirtino Teisingumo Teismas, dėl visų šių priežasčių draudžiamos tokios nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias nacionaliniams teisėjams gresia drausminės nuobaudos vien *todėl*, kad jie pateikė Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą[168], *nepaisant* šio prašymo baigties Teisingumo Teisme. Tai reiškia, kad vien tokios drausminės procedūros taikymo perspektyva dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikimo (arba sprendimo neatsiimti šio prašymo po to, kai jis jau pateiktas) gali neleisti atitinkamiems nacionaliniams teisėjams naudotis nacionalinių teismų diskrecija ir funkcijomis pagal SESV 267 straipsnį[169]. Be to, tai, kad pasinaudojus tokia diskrecija iškelti klausimą Teisingumo Teisme nebus keliama drausmės byla ar taikomos kitos drausminės priemonės, yra labai svarbi teisėjų nepriklausomumo garantija[170].

245. Apibendrinant galima daryti išvadą, kad teisinės valstybės principu grindžiamoje Sąjungoje teisėjas negali būti baudžiamas už teisėtą pasinaudojimą bet kuriam „teismui“ suteikta teise kreiptis į Teisingumo Teismą pagal SESV 267 straipsnį.

165 Pavyzdžiui, žr. generalinio advokato P. Cruz Villalón išvadą byloje *Elchinov* (C-173/09, EU:C:2010:336, 23–39 punktai).

166 Reikia pripažinti, kad šiomis aplinkybėmis kai kuriose valstybėse narėse Sprendimu *Rheinmühlen* suformuota jurisprudencija gali būti prikelta naujam gyvenimui ir įgyti kitą struktūrinę priežastį – apsaugoti teisėjus disidentus.

167 Ji jau kyla iš Chartijos 47 straipsnio, aiškinamo atsižvelgiant į EŽTK 6 straipsnio 1 dalį. Taip pat žr., pavyzdžiui, 2012 m. rugsėjo 6 d. Sprendimą *Trade Agency* (C-619/10, EU:C:2012:531, 53 ir paskesni punktai).

168 Žr. 2020 m. kovo 26 d. Sprendimą *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny (Teisėjams taikomos drausmės procedūros)* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2020:234, 58 punktas).

169 Šiuo klausimu žr. 2020 m. kovo 26 d. Sprendimą *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny (Teisėjams taikomos drausmės procedūros)* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2020:234, 57 ir 58 punktai).

170 2020 m. kovo 26 d. Sprendimas *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny (Teisėjams taikomos drausmės procedūros)* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2020:234, 59 punktas). Šiuo klausimu taip pat žr. 2016 m. liepos 5 d. Sprendimą *Ognyanov* (C-614/14, EU:C:2016:514, 25 punktas) ir 2019 m. vasario 12 d. Nutartį *RH* (C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, 47 punktas).

V. Išvada

246. Siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Înalta Curte de Casație și Justiție* (Aukštasis kasacinis ir teisingumo teismas, Rumunija) pateiktus prejudicinius klausimus:

– Į antrąjį klausimą byloje C-357/19 reikia atsakyti taip, kad pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio antrą pastraipą nedraudžiama, kad bendrai į Sąjungos teisės sritį patenkančioje, bet išsamiai šios teisės nereglamentuotoje situacijoje Konstitucinis Teismas, taikydamas tikrą ir pagrįstą nacionalinį konstitucinių teisių apsaugos standartą ir remdamasis taikytinų nacionalinių nuostatų aiškinimu, pripažįsta, kad nacionalinio aukščiausiojo teismo teisėjų kolegijos nebuvo sudarytos pagal įstatymą.

– Į pirmąjį klausimą byloje C-357/19 ir į klausimą byloje C-547/19 reikia atsakyti taip:

  – SESV 325 straipsnio 1 dalis, taip pat Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, parengtos vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, 1 straipsnio 1 dalies a ir b punktai ir 2 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal šias nuostatas nedraudžiamas nacionalinio Konstitucinio Teismo sprendimas, kuriuo nacionalinio aukščiausiojo teismo teisėjų kolegijų sudėtis pripažįstama neteisėta remiantis tuo, kad buvo pažeista teisė į nešališką teismą, taip sudarant sąlygas paduoti specialiuosius skundus dėl galutinių teismo sprendimų.

  – Pagal Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje ir ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje įtvirtintą teismų ir teisėjų nepriklausomumo principą nacionaliniam Konstituciniam Teismui nedraudžiama priimti sprendimo, kuriame jis, įgyvendindamas savo konstitucinius įgaliojimus, nusprendžia dėl nacionalinio aukščiausiojo teismo teisėjų kolegijų sudėties teisėtumo, net jei dėl to atsiranda galimybė paduoti specialiuosius skundus dėl galutinių teismo sprendimų.

– Atsižvelgiant į atsakymus į pirmąjį ir antrąjį klausimus byloje C-357/19, į šioje byloje pateiktą trečiąjį klausimą atsakyti nereikia.